

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Philippi Ecclesiae Eystettensis XXXIX. Episcopi. De
Eivsdem Ecclesiae Divis Tvtelaribvs. S. Richardo. S.
Willibaldo. S. Wvnibaldo. S. Walpvrga. Commentarius
nunc primum evulgatus**

Philipp <Eichstätt, Bischof>

Ingolstadii, 1617

Observationvm In Commentarivm Philippi Episcopi Eystettensis De Vita S.
Willibaldi. Liber Secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70477)

OBSERVATIO-
NUM IN COMMEN-
TARIUM PHILIPPI EPI-
SCOPI EYSTETTENSIS DE
VITA S. WILLIBALDI.

Liber Secundus.

CAPVT I.

*De consanguineis & cognatis sancti
VVillibaldi.*

MRATER eius germanus, natu gran-
dior, fuit S. VVunibaldus Abbas. So-
ror, VValpurga, sanctimonialis Abba-
tissa. Sed quæri potest, an S. VVillibal-
do non fuerint alij fratres & sorores?
Et videtur affirmandum, si quis verba vitæ VVuni-
baldinæ rectè pōderet; in cuius exordio dicitur, quod
VVunibaldus amori diuino præculerit *nouercam, cum
fratrum, sororumq; clientela.* Nota illud: *Nouerca.* Iam er-
go vera mater obierat. Cuius contrarium alia monu-
menta constanter tradunt.

Deinde ait Scriptrix illa in eadem VVunibaldi-
næ vitæ historia: VVunibaldum post septennium
peregrinationis suæ in Angliam rediisse, qui statim cum
magna

magno gaudio susceptus ab amicis diligenter docendo fratres & sorores, & alios de suo genere propinquos exhortari cepit, ut in recto itineris tramite de solida veritatis via pedem retrahendo non deuiarent, sed ad angustam paradisi portam per arctam & asperam viam ire tentarent. Et fratres & sorores VVunibaldi, nisi quis metaphoricè & spiritali sensu ita appellatos velit.

Ibidem ait, eadem Scriptrix, VVunibaldum ex Anglia discessisse cum iuniorum subsidiis, fratre suo comite: quod de VVillibaldo accipi nequit. Iste enim tunc aut in peregrinatione Hierosolymitana versabatur, aut in Cassinensi Monasterio delitebat, neque proditum est, S. VVillibaldum Angliam semel relictam unquam repetiisse.

In eadem vita dicitur, VVunibaldum profecturum in Germaniam ad S. Bonifacium, valedixisse Romæ fratri suo. Quod de VVillibaldo intelligi vetat absentia eius, vel in peregrinatione Hierosolymitana, vel in Monte Cassinate.

In Hodœporico VVillibaldino scripto à sanctimoniali Heidenheimensi, Richardus pater rogatus à filio VVillibaldo ut peregrinationem transmarinam susciperet, excusat coniugis & liberorum ^{* inoletiuorum} ^{* inoletiui liberi} paruitatem & fragilitatem, illos orbare, & alienis relinquere, ^{Germani vna} ^{logus Binder,} inhonestum & crudele esse. Quod de S. VVunibaldo dictum esse, dici non potest, cum maior natus fuerit, quàm VVillibaldus, ut & soror VValpurga, quando Richardus, patria relicta, alienas terras petiuit. Nec de vna duntaxat prole, tutelæ adhuc egentis, loquitur Hodœporicon, sed de pluribus. Nec dissentit ab his Hodœporicon alterum ex priore paulò elegantius concinnatum.

S. Bo.

S. Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum, fuisse Villibaldi cognatum, in confesso est, quippe auunculum eius, fratrem nimirum Bonnæ seu Wunnæ, quæ felioi partu S. Villibaldum edidit. Quapropter regium quoque genus S. Bonifacio tribuitur, ut patet ex his versiculis, quos ex Arcis Moguntinæ Templo citat Serarius lib. 3. rerum Moguntinarum Notatione secunda.

*Ex stirpe natus regia Bonifacius
Britanniam vltra deferens
Auctoritate Pontificis summi, fuit
Apostolus Germania.*

Cui ignotus est S. Villibrordus, Phrisonum Apostolus? Is in Calendario, quod Pontificali Eystettensi manuscripto innexum est, dicitur fuisse filius Materceræ S. Villibaldi. Consobrini ergo S. Villibrordus & S. Villibaldus, utpote duarum sororum filij.

Inter cognatos S. Villibaldi numeratur quoque à Philippo S. Sola, gente Anglus, S. Bonifacij discipulus, cuius vita exstat Tomo IV. Antiquæ Læctionis. Quamquam Auctor non cognatum, sed popularem facit his verbis: *Habuit B. Sola post gloriosum triumphum Martyrii S. Bonifacij Archiepiscopi, Dominum Villibaldum Episcopum, & Villibaldum Germanum eius Presbyterum, adintores sui laboris, qui ei, ut propriæ gentis (Anglicanæ scilicet) viro omnibus his in locis adminiculum ac solatium præbebant.* Nam cella, quam exstruxerat, erat in Diocesi Eystettensi ad Almonem seu Alcimylam fluuium, quæ & hodie, ut & totus pagus inde natus, Solenhofen, quasi *Sole villa*, appellatur. Sed de hoc Beato plura inferius.

Cognatis Villibaldinis annumerat Philippus
Deoda.

Deodatum seu Adeodatū, quem etiam Martyrij corona redimitum ait. Fortè cum S. Bonifacio illustrem hanc palmam adeptus est, cui Beda in Epitome socios Martyrij LIII. assignat. Hucbaldus de S. Lebuino LII.

CAPVT II.

De S. Wunibaldo.

 Ræter ea, quæ Philippus habet, & quæ continentur in historia vitæ Willibaldinæ Tomo IV. Antiquæ Lectionis, & quæ passim quoq; à nobis lib. I. Observationum disputata sunt, pauca restant de S. Wunibaldo, cuius anniuersaria memoria colitur XVIII Decembris. Quem diem Arnoldus² Wion lib. 3. *Ligni vitæ* alterius Wunibaldi seu Winibaldi memoria illustrat, quem ait fuisse Abbatem S. Lupi Trecentis, & floruisse circa annum DC. XX. Trithemium hac in parte secutus libro 3. de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 67. Vt cunque sit, noster Winibaldus seu Wunibaldus Abbas haud inuitus in communionem eiusdem diei Trecentem illum Abbatem recipiet. Sacerdos creatus est à S. Bonifacio in Thuringia; annus incertus est, septemque Ecclesiis Præfectus. Quod in tanta operariorum penuria mirum videri non debet.

Anno Domini M. CCC. LXIII. translatus est S. Wunibaldus Heidenheimij in nouum chorum; de qua translatione isthæc Henricus Rebdorffensis². *In octaua Pentecostes S. Wunibaldi Confessoris in Heidenheim facta est translatio in nouum chorum, cuius Reliquiis cum postea deferrentur in stillicidium huius in magna abundantia manatum est adhuc existens S. VValpurgis.* Ita edidit Fre-
p herus,

herus, Tomo I. Illustrium scriptorum Germania, sed locus omnino corruptus est; cui existimabam ex M. S. codice Bibliothecæ Rebdorffensis medicinam adferri posse. Verum spe mea falsus sum; nam Codex ille, aequè hoc loco vitiosus est ac editio: clarior paulò sensus erit, si legas, *Reliquia*. Videtur enim hoc dicere: Reliquias S. VVunibaldi allatas esse in stillicidium, hoc est, ad sepulchrum B. Walpurgis, seu ad locum illum, in quem stillæ olei ex lipsanis S. Walpurgæ decidunt, & mox ad Reliquiarum præsentiam oleum copiosius ex ossibus S. Walpurgis fluxisse; quasi Virgo fratris præsentiam senserit, & in eius gratiam & honorem, sacrum liquorem largius effuderit.

Hic si non sit legitimus sensus, tum fateor, me nullum alium ex tam corruptis verbis extundere posse: nam ex ipsis Reliquiis S. Wunibaldi copiosum oleum manasse ad exemplum S. Walpurgis, verisimiliter nõ affirmatur, cum id à nullo veterum sit memoriæ mandatum, neque Henrici verba huc nos necessario trahant. Obstat tamen, quòd iam ante aliquot annorum Centurias Reliquiæ D. VValpurgis Heidenheimio Eystadium translatae fuerint, vt suo loco planum fiet: nec cum aliqua verisimilitudine asseri potest, Reliquias S. VVunibaldi in hac translatione prius Eystadium adductas esse ad S. VValpurgis sepulchrum. Probabilius forsàn est, aliquid de Lipsanis S. VValpurgæ Heidenheimij relictum & asseruatum fuisse, ex quo oleum itidem, vt Eychstadij effluerit.

Vt Monasterium seu Cellam S. Solæ, ita & Heidenheimense cœnobium heresis Lutherana deprædata est, incolis fugatis, & relictibus eò translatis vel conuersis, quòd ex fundatorum primorum mente mi-

nimè

nimè transferri vel conuerti poterant. Sed ea est hodiernæ hæreseos natura, vt dummodo libidinè suam expleat, & antiquorum instituta conuellat, nec superiores, nec inferos moretur.

In Chronico Constantiensi, quod clarissimus vir D. Ioannes Pistorius euulgauit. *S. VVunibaldi ex Franconia Scheram, (quod Illustrissimi Christophori Truckesij in VValdpurg oppidum est) importata ab eodè Barone Reliquia (id est, totum corpus) ubi iam miraculis inclarescunt.* Ego verò tantum de sacro D. VVunibaldi capite, ex hæreticorum faucibus erepto, Scheramque translato audieram, testante illud etiam R. P. Carolo Stengelio, Augustæ ad D. Vdalricum Ord. D. Benedicti Professo, qui rogatu generosi illius Baronis elegantem commentariolum de S. VVunibaldo conscripsit, tamen si Baro ille prius ad S. VVunibaldum abiit, quàm Commentariolus lucem aspiceret. Utinam, miracula Scheræ per S. VVunibaldi Reliquias edita, authenticè confirmata, aliquando ad laudem cum primis Dei, tum etiam S. VVunibaldi publicentur.

Aliquid de Reliquiis S. VVunibaldi delatum est Furnos in Flandriam vnà cum aliqua portione de S. Willibaldo & S. Walpurga, vt suo loco diximus.

Insigne elogium S. Wunibaldi reperitur in commentariolo de vita & passione S. Bonifacij, idq; non à vulgari quopiam, sed ab ipso S. Ludgero, commentarioli illius scriptore, profectū. *Germanus prædicti VVunibaldi, nomine VVinnibaldus Presbyter, Magistro meo beato Gregorio valde charus, & ipse locum & regionem suam sanctè & feliciter illustrauit, qui post obitum suum, quid viuens fecerit, magnis miraculis ostendit.* Hæc S. Ludgerus. Est autem Gregorius iste, cui VVunibaldus tam charus

erat, clarissimus D. Bonifacij in Frisonum gente conuertenda adiutor, Ultraiectésis Antistes, cuius res gestas idem S. Ludgerus à rebus S. Bonifacij non disiunxit, sed vna eademque lucubratione complexus est, quæ nuper in lucem prodiit studio R. P. Christophori Brouveri nostri. *100*

CAPVT III.

De S. Walpurga aliisque sanctis foeminis à S. Bonifacio in Germaniam euocatis.

DE hac Trithemius lib. 3. de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 250. *Walpurgis Abbatissa in Heidenheim Eistettensis diœcesis, soror S. Villibaldi Episcopi, natione Anglica, Virgo sanctissima conuersationis, multis virtutibus & signis clara enituit, cuius inelytagesta diligenter conscripta sunt. Claruit circa annos Domini septingentos quinquaginta. Obiit 5. Calend. Martij. Sed ad Eistat translata est Calendis Maij, quando etiam eius festiuitas agitur. Hæc ille.* Verùm translatio Heidenheimio Eychstadium non celebratur primo die Maij, sed XII. Oct. Kalendæ Maij dicatæ sunt canonizationi S. Walburgis, quando ab Adriano II. Pontifice, circa annum Redemptoris DCCC. LXX. in Diuorum numerum relata est. Oleum ex sacris lipsanis eius fluit, nec toto anno fluit, sed incipit fluxus à memoria translationis, hoc est, à XII. Octobris, vsque ad diem obitus, hoc est, ad XXV. Februarij, penetrat autem sacer hic liquor per durum saxum; quod miraculi magnitudinem non parum auget.

Celebris est Germanis, etiam Belgis, huius Virginis memoria; quod testatur I. frequens vsus imponendi

10 Anno b. g. m. 776.)

Domino

una cum S. Willebrordo et socijs ad Euangelium Christi, populis illis an-
nunciandem, à fundamentis erexit monasterium in Prouincia Franconia,
dictum Heydelmaine, cuius ipse egit Abbatem. quo munere postquam
per annos decem fuisse functus, sanctissime requieuit ⁷⁶⁰ anno
sti circiter 760. Corpus eius postea, sed hac die solenni-
ter fuit translatum in predictam urbem Eist, ubi in Cate-
drali Ecclesia, una cum fratris sui Venerabilis S. Wille-
baldi iacet, & seruatur, coliturq; magna cum uenen-
tione ab incolis.

70 ad

Ut alios errorum ex hoc, quo S. Willebrordus dispa-
tata sunt, perspicuos probentur, S. Wunibaldus
monachus Eystadij cum S. Willebaldo fratre
suo, nunquam aut quiescit aut iam requiescit
sed usque Lutetiam & temporibus
Theodorigis in monasterio ab se
condito mansit prout omnibus Eystadiensibus
urbis incolis comprobatur est.

De eodem idem Martyrologium XVIII. De
Decembribus. Apud Theodorigum in Franconia
depositio S. Wunibaldi Abbatis & Confessoris, filij S. Ric-
ardi Regis Anglorum. Qui comitem se prebuit ma-
ficiscentis ad Belgas et Germanos sui Auunculi & Ma-
guntinensis Archiepiscopi S. Bonifacij, qui ipsum ordinauit
Abbatem monasterij à se fundati in illa prouincia dicti

Harde

Heidenheim. cui cum per decemium profuisset, sanitate &
miraculis clarus, requieuit in pace anno Christi 760. et se-
pultus in eodem monasterio, ubi in marmore illius sepulchri
in sculptum est hoc Epitaphium. Hic Wimbaldus Richardi etc.
eius corpus postea translatum est ad Eist urbem Germaniae ibique
conditum cum suo fratre S. Willebaldo, ubi cum magna ueneratione asseruatur.

Quo prout sculptum, ut plerumque fit, tota
fac nostra de sanctis Eystadibus
disputat.

Non folius causa S. Walpurgis agit, ut te
sequendo docerent. Apud monasterium Heidenheim
in superioris Germania depositio S. Walpurgae Virginis
& Abbatissae, filiae S. Richardi Regis Angliae. (qua post mortem Patris
quem iste J. W. aiebat obiisse anno salutis circiter 750) uocata
a S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, et suo Auunculo, per
eundem consecrata est Abbatissa predicti Monasterij Heidenheim.
ubi sanitate uita & miraculorum gloria coruscans, suum in sui
coelestis sponsi manus spiritum tradidit anno Christi circiter 776.
eius corpus postea translatum est ad Eist, ubi & collocatum est in
Eclesia Cathedrali, iuxta Venerabile corpus sui Fratris S. Willebaldi.
ex quo in hodiernum usque diem manat suauis & pretiosum oleum, pro
multis morbis curandis efficacissimum. Supra eius tumbam in marmore
in scriptum est breue illud Epitaphium: Filia Regis erat. etc. Festum e-
Translationis in Germania 1° maij cum magna solemnitate ac deuotione
a populo Eist urbis. In album Sanctorum fuit Walpurga nomen illatum ab
Secundo Papa.

as
nias

Qua in narratione ~~et~~ manifesti
contineatur, ex quibus non infimus ille s. Walpurga
pura Eychstadij in templo consecrati
W. Walpurga fuit sum supultra ipse, cui
vibz oratu sit, ~~et~~ in monasterio Virgini
Ordinis s. Benedicti, quod a s. Walpurga
nomen sortitur, monditas ipse.
Ad quod ~~liber~~ ~~testo~~

Ad cuius mensis quotu dicitur sicut sicut
logium referat, no immo orotatu, in Excer
ptis; na nisi ipse Martyrologium no ad
manum.

De eadem Walpurga idem Martyrologio
die xv. Augusti. Apud Furrus in Flan

Arna, in Diocesi Treveri, Translatio partis gloriosi corporis
s. Walpurga Virginis et Abbatisse, filie s. Richardi Regis Anglo
rum, qua a s. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, suo Avunculo us
cata venit in Germaniam, ubi eam ordinavit in Abbatisam Mo
nasterij recens ab ipso fundati Heydenheim appellati. In quo es
dem loco plena sanctissimis meritis celestis quoque spiritum tra
didit anno Christi 776. Reliquum Virginis corpus remanet a quo
Eist, quo ante fuit translatum; ex quo in hodiernum usq. diem
manat pretiosum oleum, multos morbos sanans. Præcipua Virgini
se punitas

festivitas olim in catholica Anglorum Ecclesia celebrari consuevit 21. Junii
secundum usum SANCTI; sed in Germania 1. Maij.

Sarum est antiquum quoddam Britanniarum
Ecclesiarum Anglicanarum, ut notavit supra nominatus
S. Stephanus Vetus. filij IV. die Augusti in
anno S. Iohannis S. Walpurgis & Anglia.

Idem S. Willibaldo idem Martyrologium VII. die
Iulij. Apud Eist in Germania depositio S. Willebaldi

Confessoris & primi Episcopi eius Sedis, et filij S. Richardi Regis
Anglorum; qui trajecto mari profectus est in Germaniam ad
Iulium Aunculum S. Bonifacium à quo ordinatus est Episcopus
Eist; ubi sanctissime vixit, & requievit in Domino, anno
salutis Christi 781. Corpus eius sepultum est in Cathedrali Eccle-
sia illius Urbis, ubi aservatur magna cum Veneratione.

Hodieq; in paucula de S. Willibaldo etiam
canitur.

De S. Ricardo idem Martyrologium 7. Februarij
Apud Lucam in Italia depositio S. Richardi Regis &
Confessoris, filij Lotharii Regis Cantuariorum; qui Christi amore procul se-
grinaturus Romam iit, indeq; in patriam revertens mortuus est apud
Lucam anno Christi circiter 750. ubi eius corpus quiescit & colitur,
hodieq; magna cum populi veneratione in sacello S. Frigidiani, & illi

sepulchrum

sepulchrum duplici ornatur Epitaphio, solute & Ligata ora-
tionis. Ligata sic habet. Ric Rex Ricardus. etc.

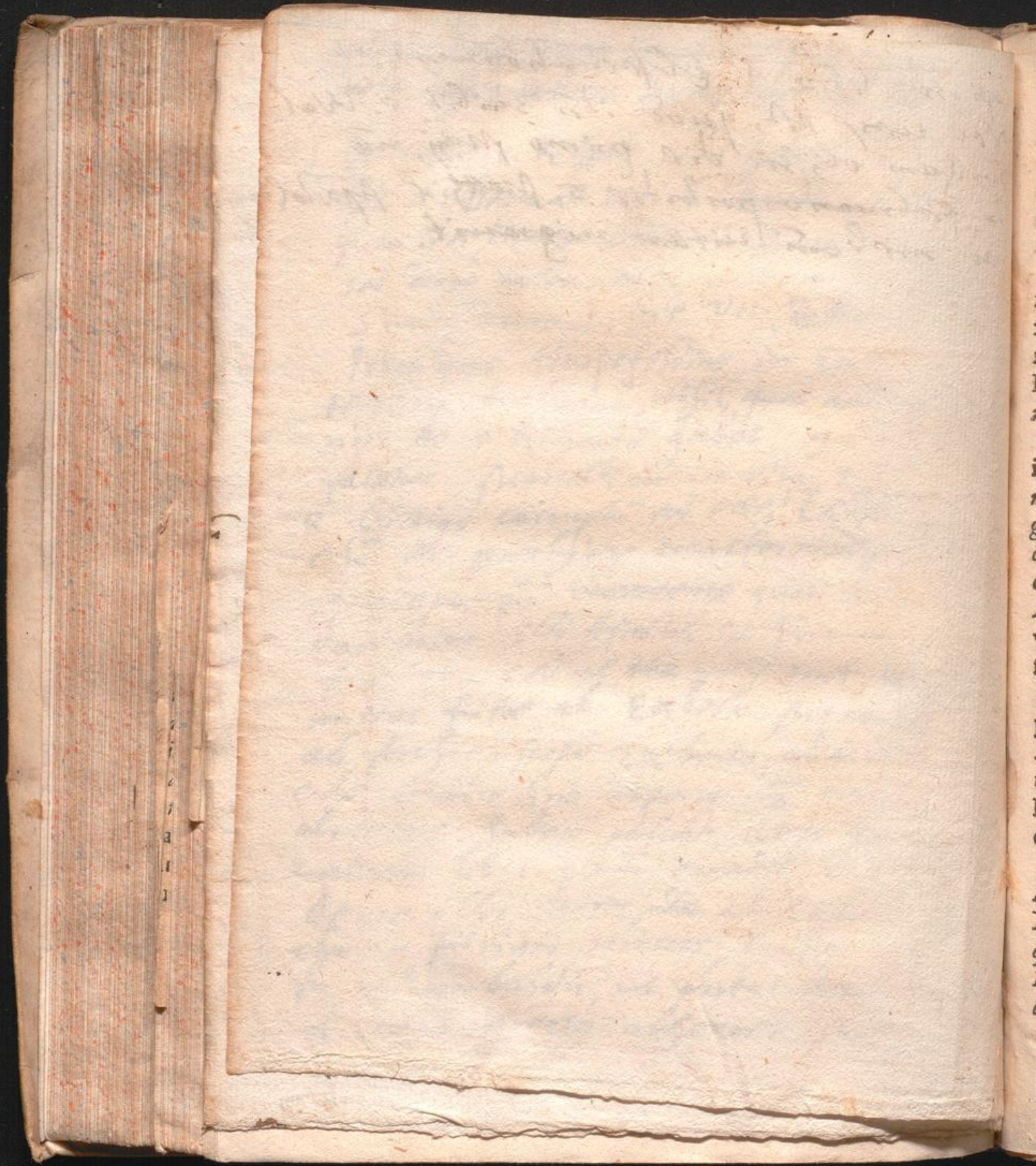
De patre s. Ricardi, unde que dicta sunt
lib. 1. Observat. cap. 6. Roma nunquam
quidam in itinere obiit, non Anno salutis 1300.
sui longe antea. Hoc meliora sunt, que
Swin com. 1. die VII. Februarii
Nicolaus Harpsfeldus in Ecclesiastica
Historia Anglicana, nihil, quod animadvertit
nim, de s. Ricardo habet. 5 Anno octavo
falsis Marcolini in vita s. s. v. b. h.
a Librariis corrupti ad ossa, Exbeto mona-
cho in quibusdam transformat in Exbeto
archiepiscopi ~~et~~ quasi sui missi
David prim' illi apostoli in Frisiam profecti
fuerint. s. v. m. ita ut sit, et i. p.
missos fuisse ab Exbeto monacho, non
ab archiepiscopo Exbeto, alio tamen mo-
culo Marcolino asperso non propterea
absteris haberi possit, ut in cap. 9. Obser-
vationum lib. 1. plene suadet, et inter dicit
prim' illos viros, et ab Exbeto mona-
cho in Frisiam missos fuisse v. l. b. h.
in Wunibaldum, ut putat Harpsfeldus
a vero prore abhorret. De quo

capitolo libro 1. Observatio nunt.

Non enim est, quod idem scribit, s. Wal-
purgam obiisse die primo Maij, nã
in Februarij postidie s. Matthei Apostol.
ad meliorem vitam migravit.

nendi hoc nomen foeminis. II. Altaria sub eius nomine & honore erecta. Vnde ante aliquot annorum centurias iam visebatur altare B. Walpurgis in primaria D. Virginis æde Augustæ, vt est in vita S. Vdalrici Episcopi Augustani.

III. Tempia eiusdem nomini consecrata: quale illud, quod non pridem Leodij sua in patria exstruxit D. Petrus Steuartius, Academię Ingolstadiensis Professor & Procancellarius. Meierus lib. 2. Annalium Flandriæ. Anno M. XXX. factum reperio Furnis à Balduino Barbato Templum D. VValpurgis.

IV. Monasteria, ex quorum numero est, de quo ista Trithemius in Chronico Hirsaugiensi. Anno Domini M. C. VI. Comes quidam diues & potens de Mompelgard fundare cepit Abbatiam Ordinis nostri in honorem sanctæ VValpurgis Virginis in Diœcesi Argentinensi, non procul ab Hagenau sitam, quam multis bonis pro sustentatione Monachorū Deo seruientium cumulauit. Vbi vides etiam virorum Monasteria in honorem D. Walpurgis exstrui consueuisse.

Leodij olim Arx seu Castrum Episcopi à S. Walpurga nomen habebat. Ex quo cum milites ciuibus nō parum molestiæ inferrent; versipelli prorsus strategemate ab iisdem captum & euersum est, vt scribit Ioannes Hocsemius libro de Episcopis Leodiensibus cap. 7. idq; contigit anno salutis M. CC. L. XIX.

Illud memorabile arbitror, quod Meierus lib. 2. Annalium Flandricorum scriptum reliquit, anno M. XXX. Indictus Aldenarda à Balduino principe conuentus, quo in conuentu Hugo Episcopus Nouiomagensis cum omni Flandria dignitate corpora item sanctorum Gerulphi, VVandregisili, Ansberti, VVlframni, Bauonis, Amandi, Phabil-

rahildis, Donatiani, Amelberga, VValpurgis, Landoaldi, Vinciana, Vedasti, Bertini, VVinnoci, aliaq; omnia Flandria sacra interfuerunt. Proculdubio Reliquia ista alio fine ad comitia non sunt allata, quam vt earum praesentia proceres citius ad concordiam permouerentur, extinctis domesticis & ciuilibus discordiis, quibus tunc Flandria miserandum in modum dilacerabatur, vt idem Auctor scribit.

Porro cum D. Walpurgam inter ceteros Sanctos nominari audis; ne cogites, totum corpus Virginis huius Flandris obtigisse; pars obtigit, vt & de S. Willibaldo & Wunibaldo particula aliqua, horum enim Reliquias impetrauit Balduinus Ferreus, Comes Flaendriae, anno DCCC. LXX. nam quod Meierus corpora nominat, improprie loquitur, certum enim est sanctum Willibaldum, & S. Walpurgam Eystadij requiescere; & ex eorum corporibus non nisi partes & particulas aliis concessas esse.

Hanc eandem historiam referunt Magdeburgici Centur. X I. cap. 6. Ex Meieri Chronico. Sed non potuerunt se continere, quin mutata Meieriana phrasi conuicium adderent: aiunt enim: supra dicto Conuentui, Flandria numina interfuisse. Non numina, o boni, vnum enim vt modo, ita & tunc Flandris Numerat: sed ipsa eorum interfuisse, qui nunc cum Numine immortale auum agunt, vitae sanctimonia, morumq; innocentia hanc beatitudinis praerogatiua promeriti. Sic quod idem Meierus scribit anno Domini M. C. IX. corpora S. Walpurgis, S. Willibaldi, & S. Wunibaldi Kalendis Maij translata esse, id accipiendum est de partibus Sanctorum corporum; nam vt olim Martyrum, ita postea quoque sanctorum Confess

In Speculo Juris Saxonici Art. 58. mentio fit
festi Sancte Walpurgis. nam die S. Walpurgis inquit
constitutio, soluentur decime Agrorum; Assumptionis
Marie anserum; die S. Joannis Baptista, carnum;
die S. Margareta, omnis decima frugum; die beati
Urbani decima uinearum et pomeriorum.

Anno MDLXI edidit Jancius Davila Episcopus Gi-
ennensis lingua Hispanica librum de ueneratione
et cultu Reliquiarum, ubi dicit, in sacello seu Orato-
rio Episcopali, praeter plurimas alias Reliquias,
asseruari aliquid ex osse S. Walpurgis Virginis
et Martyris, et ampullulam uitream unam de San-
guine Martyris. sed hanc Walpurgam diuersam
a nostra fuisse oportet, si Martyr fuit; nam nostra
ad Martyris coronam non peruenit. Quocirca proba-
bile existimo, quod his uerbis ad me scripsit R.
D. Antonius Velsler Societatis nostrae duc in His-
panis uersatus. Quid si, inquit, Hispani huius-
cemodi Ampullulam uitream, qua cum etiam
Sancta Walpurgis degingi solet, Eystadio accepis-
sent, et rei miraculo uel etiam Idiomate non
bene intellecto, de sanguine Sanctae Virginis se
accepisse credant? Ego de nullâ Sanctâ Walpurgis
Virgine et Martyre in Hispania quicquam audiui
Planè mihi persuadeo ita accidisse, quandoquidè
constat, ut hodie, ita superioribus etiam annis oleum
S. Walpurgis in uarias prouincias deportatum,
uarijsq; morbis curandis adhibitum fuisse.

Nec plura de hac Virgine addo; quia rarer vitam et
miracula eius enulgaui. S. Petrus Steuartius, adiunctis
copiosis notationibus, ut uix uicquam uel tenue Spici-
legium legendum reliquerit, praesertim si praedictis
adijciantur, quae Philippus in hoc commentario de S.
Walpurga, et in proprio de eadem Virgine opere ad
Reginam Hungariae literis mandauit. Extat Tomo
zv. Canisiano Antiquae Lektionis. Infra quoque cap. 6
integrum Medibardum de miraculis S. Walpurgae
lectionibus aggonam. Hic tamen tautus praeterire
nequeo inscitiam Joannis Creccelij ex Monacho Hu-
gustriano Lutherani Spermologi, qui in libro suo
de uarijs Ordinibus pag. 29 scribit, ex reliquijs
Willibaldi Episcopi Eystettensis manasse sacrum
liquorem, male habentibus salutiferum. Vbi
apostata miraculum, quod est Sororis Walpurgae
transfert inscienter ad S. Willibaldum sine ullo
ullius auctoris testimonio.

Praeter S. Walpurgam uenerunt ex Anglia ad S.
Bonifacium etiam aliae Sanctimoniales, in primis
Lieba seu Lioba haec est Charitas, quae Abbatis-
sam fecit in caenobio Bischoffheimensi, cuius ho-
die nullum uestigium superasse fertur. Finalde
sepulta est iuxta

fessorum ipsa pie petentibus diuidebantur, quò
 benedictio ad plures pertingeret. Pulchrè de Marty-
 ribus Theodoretus serm. VIII. ad Græcos, cuius ver-
 ba adscribam, quia simul monstrant, qua de causa
 fiat, vt aliquando vnus idemque Sanctus diuersis in
 locis requiescere feratur. *Anima triumphatorum Mar-
 tyrum in cœlesti nunc patria, vitam agunt Angelorum choris
 inter sita: eorum verò corpora nō singula quidem singulis mo-
 numentis conduntur, sed ciuitates, oppida, paganiq; conuen-
 tus, hac inter se sortitò diuiserunt, quos Martyres ceu Serua-
 ores animarum corporumq; Medicos, & vt urbium tutores
 & custodes predicant & dilaudant, quorum precibus & in-
 eruentu apud Deum vtentes, per eos demum diuina munera
 consequuntur. Diuisis itaque eorum corporibus integra ta-
 men vis & gratia perseuerat, tennesq; ac tantilla Reliquia
 si nullasq; in partes diuiso Martyri parem habent virtu-
 m.*

Nec plura de hac Virgine addo; quia nuper vitam
 miracula eius euulgauit D. Petrus Steuartius, ad-
 nctis copiosis notationibus, vt vix cuiquam vel te-
 re spicilegium legendum reliquerit, præsertim si
 edictis adiiciantur, quæ Philippus in hoc commen-
 io de S. V. Valpurga, & in proprio de eadem Virgi-
 opere ad Reginam Hungarię literis mandauit. Ex-
 t. Tomo IV. Canisiano Antiquę Lectionis. Infra
 oque cap. 6. integrè in Medibardum de Miraculis,
 Valpurgæ lectoribus apponam.

Præter S. V. Valpurgam venerunt ex Anglia ad
 Bonifacium etiam aliæ sanctimoniales, in primis
 ba seu Lioba, hoc est, Charitas, quam Abbatissam fe-
 in cœnobio Bischoffheimēsi; cuius hodie nullum
 ligium superesse fertur. Fuldæ sepulta est iuxta

S. Bo.

Nec plu
miraculo
copiosis
legium
adiciant
Walpur
Regina
zv. Ca
integra
lectio
nequeo
gust
de ua
Willi
liquo
agost
tran
ull
Præ
Bon
Lies
sam
die
sep

S. Bonifacium prout superstes optauerat. Vitam Liobæ virtutibus plenam scripsit Rudolphus, Monachus Fuldensis, Exstat apud Surium Tomo V.

Altera fuit *Chunihild*, seu *Cunihildis*, cum filia sua *Beragith*; Othlonus lib. 1. vitæ Bonifacianæ ait, *valde eruditas fuisse in liberali scientia*, quas S. Bonifacius Monasteriis Thuringiacis magistras & Rectrices dedit. In libro Gundackari hoc nomine secundi Episcopi Eystettenensis, in quo patroni & Episcopi eiusdem Ecclesiæ prisco & casco penicillo depicti sunt, inter patronos ponitur & pingitur quoq; S. Chunihildis hoc appposito versiculo.

In prece condigna Gunthildis adesto benigna.

Nec est, quod quis suspicetur Gunthildem esse diuersam à Chunihilde Othloniana ob scripturæ diuersitatem, quia nemini vel paululum in antiquis monumentis versato obscurum est, quàm talia nomina barbara variè scribi soleant. Quocirca neq; ego eandem scribendi rationem ubiq; sequendam duxi. Videtur autè Cunigildis seu Gunthildis inter Patronos Eychstettenses collocari, q; ex Turingia sæpius in has partes excurrerit; nam & S. Wunibaldus tres annos in Boica docendo, concionando, ignaros impigrè instruendo, malosque mores & deprauatas consuetudines extirpando posuit, Vtilone tunc imperãte; priusquam Heidenheimium ex Thuringia sedem suam transferret; vt est in historia vitæ Wunibaldinæ. Neque enim isti initio statariam vitam agebant, sed vbi vbi necessitas opem efflagitabat, præsentem sese sistebant. Ita fieri potuit, vt necessitas cœnobiorum, in quibus sanctimonialia degebant, Cunigildem sæpius in Boicam euocaret; & hac ratione inter patronos Eychstettenses

ten ses Sedem inueniret; nisi id factum velis, quod in Thuringia præset Monasteriis virginum sub S. Wunibaldi tutela constitutis.

Prædictis adiunge Chunitrudem, quæ in Bauariam destinata est; sed locus definitè non exprimitur: Et Teclam, quam sic nominatam aiunt à S. Bonifacio, cum prius appellaretur *Hadeloga*; quæ Kizingæ & Oxenforti Parthenonibus præposita est. Ad Teclam & Cynhildem est XXV. epistola S. Bonifacij, inter illas, quæ studio Serarij nostri publicum aspexerunt.

Impurissimi ganeones Magdeburgici Centuriatores, Centur. VIII. cap. III. & Balæus Centur. XIV. Scriptorum Britannæ libidinosum suum animû sanctissimo Bonifacio affricantes clamitant: illum *mollem & effæminatam Martyrem vocatum esse, eo quod secum circumduceret feminas familiares Liebam, & Hadelogam, Bergithen & Valpurgam, quas & delicias suas nominare consueuerit. Mala mens, malus animus. Prædicâtes sanctum Bonifacium ex mulierosa & Quinteuangelica sua affectione metiuntur, quodque ipsi facere solent cum in sui Euangelij subsidium mulieres accersunt; hoc à S. Bonifacio, spectatissimæ castitatis præsule, factum existimant. Quanquam falsum est, quod Virgines ex Anglia aduocatas secum circumduxerit; quia singulas Monasteriis Virginum gubernandis præfecit. Nec quispiam aduersariorum veterum S. Bonifacij (quos non paucos habuit) hæc eum calumnia impetit, non Clemens Scotus, non Adelbertus Gallus, non Balæanus ille Samson, non alij, sed quidquid isti vetustis illis affingunt, id ipsorum recens commentum est, & quidem vanissimum, dignum tamen quinto Euangelio, quod ex mulierum complexu extitit.*

q

Mirum,

Mirum, ni isti iisdem conuiciis impetant Apostolos, quorum mos satis ex his D. Pauli verbis liquet. i. Cor. 9. *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? Num & hic molliculos Martyres intonabunt?*

CAPVT IV.

De S. Sola Abbate.

SX Patronis Eychstadianæ Diœceseos vnus idem est *S. Sola*, seu *Solus*, seu *Solon*, seu, vt vulgus appellabat, *Sualo* (variè enim hoc nomen scribitur & editur) de quo Trithemius lib. 3. de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 254. isthæc. *Sola, Abbas in Diœcesi Eystettensi, natione Anglicus, & discipulus sancti Bonifacij Martyris, vir sanctitatis eximia, & multarum virtutum, B. Villibaldo amicissimus fuit, cuius auxilio fundauit Monasterium, in quo multitudinem seruientium Monachorum congregauit. Circa annos autem Domini septingentos sexaginta claruit, cuius festum agitur IV. Nonas Decembris.*

Vita B. Solæ exstat Tomo IV. Antiquæ Lectio- nis scripta olim ab Ermeneldo, seu Ermentico Leuita, Monacho Fuldensi, rogatu Gundrammi itidem Fuldensis Monachi, tempore Rhabani Mauri Abbatis, cuius Gundrammus nepos ex fratre erat, qui ex Fuldensi Monasterio ad Aulam abreptus, tandem *Solæ Cellam* seu *Curiam* incoluit, nam Cellæ huic quasi ex Testamento B. Solæ, semper aliquis ex Monachis Fuldensibus præerat, quia S. Sola Monasterium suum cum omnibus prædiis Fuldensi cœnobio donauerat. *Qua de re audire lubet Ermenricum.* *Habuit B. Sola*

post

post gloriosum triumphum Martyrij S. Bonifacij Archiepiscopi, dominum Willibaldum Episcopum, & Wunebaldum germanum eius Presbyterum adiutores sui laboris, qui ei, ut propria gentis viro, omnibus his in locis adminiculum ac solatium praebebant. Quin & accolae regionum harum quocumque aduentantes, ei in Christi amore frequentius ministrabant: aliquanti & praedij sui partem tradebant illi. Quam ille cum timore Domini accipiens, cum his, quae Dominus Carolus Augustus ei donare dignatus est, ad egregium Fulde se caenobium potestatiua manu contradidit. Vbi Deo providente, modo sanctissimus, ac in omni parte peritissimus Dominus Abba Rabanus perspicabiliter fulget: videlicet nemini deuotior, quam illi magistro, quem sequi ab exordio coeperat: illique familia, quae magistri sui institutionis imitatrix, ubique nobilis habetur.

Sed quis iste Carolus Augustus in S. Solam adeo munificus? Sunt qui Carolum Martellum esse velint. Sed Martellus obiit anno Christi DCC. XLI. Quo anno fortassis ne ipse quidem Willibaldus ad Eystertensem prouinciam peruenerat, tantum abest, ut ad vicinam Sualafeldicam regionem S. Sola tunc penetraverit. Itaque in Carolo Magno conquiesco, qui anno salutis DCC. LVIII. mortuo Pipino patri successit. Nec est, quod quis dicat: B. Solam annos regni Caroli Magni non attingisse viuendo; vnde enim hoc probabitur, cum nil constet de anno obitus S. Solae, & ea, quae Ermenricus scribit, de nullo comodius, quam de Carolo Magno accipi queant.

Locus Cellae Solonianae initio vastus & incultus erat. Sed mox, ut alia complura syluestria, simili occasione, excoli coepit, instructo Monasterio & Pago, quorum utriusque à S. Sola Solenhoffen seu Solahoffij nomen obrigit. In Rabani vita à Rudolfo Monacho Ful-

densi scripta appellatur etiam *Solenhus* quasi *Sola do-*
mus.

Cæterum donatio facta à B. Sola Monasterio Ful-
densi posteris annis confirmata fuit diplomate Lu-
douici Pij Imp. quod libro 2. Antiquitatum Fuldea-
sium inseruit R. P. Christophorus Brounerus, & est tale.

Ludouicus diuina ordinante prouidentia Rom. Imp. Au-
gustus: Si inter mortales, mutua beneficiorum collatio, gra-
tiam atque amicitiam conciliare solet; quanto magis per id,
quod in Sanctorum, & iam cum Christo regnantium Marty-
rum in cælis honorem, quilibet de rebus ex diuinâ largitate
concessis, conferre curauerit, credendum est promereri, &
sanctos eius patronos & intercessores fieri. Beati sunt, qui hoc
deuotâ mente compleuerint. Quapropter notum fieri volu-
mus, omnium fidelium nostrorum, presentium scilicet & fu-
turatorum solertia, qualiter nos, suggerente viro venerabili
Rhabano Abbate, villam proprietatis nostræ, vocabulo Mu-
lenheim, sitam in pago Sualesfeldt, iuxta fluum Altmule,
quam nos cum alio prædio nostro, id est cum Cella, qua Sola
vocatur, ad Fuldensem Ecclesiam pertinente, & Altheim
villâ quadam, qua omnia prius in nostra immunitate habui-
mus, eo quod locus venationis, antiquorum Regum antecesso-
rum nostrorum fuerit, S. Bonifacio Martyri in ius & posses-
sionem sempiternam tradimus; eâ videlicet lege, & conditio-
ne, ut locus ille sempiterna protectione, & regulari guberna-
tione à Fuldensi monasterio muniatur, cuius traditionis char-
tam, annuli nostri impressione munimus, & nominis nostri
conscripto caractere confirmamus. Anno - - - -

Mansit hæc Cella, inquit Brounerus, in fide & pote-
state Fuldensis Abbatis usque ad annum Christi. M. CCCC.
XXCVII. quo tempore Ioanne Hennebergensi Comite Abba-
tis munus gerente, ob Godeschalci à Buchenauu. istic præpositi
parum

parum felicem administrationem, Solenhofum recusare praepositos cepit Fulda submissos; & ex suo coetu constituere sibi praefectos, Maregraniorum eam in rem adhibens tutelam & auctoritatem. Hac deinde controuersia Roma & alibi agitata, ad annum Christi M. D. XXIIX. vsque partes tenuit, donec Georgij Marchionis tandem auctoritate sic discussa, ut inter arma silere leges coacta sint: & haeresis quoque mox superueniens religionem loco detraxit.

Quanta olim populi Solenhofensis & totius tractus Sualafeldici erga sacras caelitem Reliquias pietas & reuerentia fuerit, docet Rudolphus Monachus Fuldenfis, in vita Rhabani apud Brovverum lib. 3. Antiquitatū Fuldensium, vbi de quodam Presbytero, qui corpus B. Venantij Martyris Solenhofum adferebat, ita scribit. Postquam Alpium iuga transiit, & in fines Baioriorum peruenit, iam securior effectus, feretro impositum, & confluentibus undique populorum turbis, & excelsa Deum voce laudantibus, detulit in Cellam, qua vocatur Suolenhus, in regione Sualaueldonia, & ad australem plagam altaris Ecclesiae, in feretro, sicut allatum erat, honorifice posuit. Erat autem eo tempore praepositus Celle illius, ex fratribus nostris, nomine Santbaratus; qui statim misso nuntio, omnem rei gesta ordinem mandauit Abbati; rogans sibi renunciari, utrum Sanctas reliquias, eo in loco, vbi tunc erant, permanere uoluisset, an sibi ad monasterium transferri. Omnes enim populi regionis illius hoc petebant, idque summis votis optabant, ut corpus sancti Martyris ibi habere mererentur; cuius opem in diuersis infirmitatum sanitatibus quotidie sentiebant. Abbas uero cum audisset, mox de suis duos Monachos Presbyteros misit ad praedictum fratrem, praeciens eis, quantū potuissent eeleritate, sanctas illas reliquias sibi adferrent.

Porro ex duobus illis, quos Rhabanus Abbas ad

deferendas sacras reliquias misit, alter erat ipse Rudolphus, qui hæc litteris mandauit, & in super addit: Erat iam tunc per omnes pænè regiones illas celebre nomen S. Venantij Martyris, ppter virtutes & miracula, qua Christus Dominus & Rex Martyrum, per eum facere dignatus est, de quibus, qua facta sunt in eodem loco, priusquam venirent, qui ab Abbate missi fuerant, paucis arbitror esse perstringenda. Et post enumerata aliqua miracula subiungit. Cum venissemus ad locum, quem Solenhus vocari supra diximus, paratis celeriter omnibus, qua ad deuotionem sanctarum reliquiarum necessaria videbantur, prima luce, post completum matutinum officium, celebratis ex more missarum solenniis, cum ingenti luctu ac mærore eorum, qui ibidem erant remansuri, sanctum illum thesaurum sustulimus, at que iter ingressi, portare cepimus: erat enim cælum graue nubibus obscurissimis, & quacitò in ingentem pluuiam resolui possent, nisi id virtus diuina fieri prohiberet. Nam tota nocte illa sine intermissione, pluebat: sed superna gratia, per merita Sancti sui, id, quod timebatur, longè aliter esse fecit. Nam, ut pergere cepimus, mox dissipatis nubibus, cæli serenitas venit; & per viam luti parum inuentum est: riui quoq; qui in tam magna, & iugi pluuiâ, ut eâ nocte erat, crescere solebant, penè nihil creuisse reperti sunt. Pergentes autem per singulas villas, obuiis populorum turbis excipiebamur; qui nos in dicendis laudibus diuinis, & sacro onere ferendo, non segniter adiuuabant, donec veniremus in locum, qui vocatur Holtzkirich, situm in Alamanniâ; ubi congregatâ maximâ multitudine promiscui sexus & atatis, cum ingenti letitia suscepti sumus.

Iterum anno Redemptoris DCCC. XXXVIII. allatæ sunt pro Fuldensibus Reliquiæ ex Italia; quarum curatores, cum ad Cellam Solonis peruenissent, suscepit eos Santharatus frater nosser, inquit Rudolphus, quem
cellula

cellule Suolonis prepositum fuisse supra diximus, & aduentum quidem eorum cum celeritate nunciare curauit Abbati, Reliquias verò in loco, qui vocatur Holtkirche honorificè collocauit. Conuenit autè illuc multitudo magna virorum & mulierum, quia multa & euidentia patrabantur miracula. Hæc & alia cum lego; exclamare cogor. O Cella Solæ, ò curia Solonis, ò domus antiqua, quàm hodie dispari dominaris Domino. Quid enim disparius Sola & Luthero? Sola & Melanchrone, & ne longum faciam, Sola & cæteris omnibus Prædicantibus tam Lutheranis, quàm Calvinianis, qui expulso primo & antiquissimo incola Solone, eius Cellam & Curiam nunc occupant, contaminant, funestant, & bona à Regibus & Imperatoribus donata, deuorant & abliguriunt. Quàm diuerso etiam spiritu Sualefeldensis tractus indigenæ nunc calent, quibus olim Sanctorum Reliquiæ summo in honore ac pretio erant. Quid hæc ætate? Omnia vice uersa; etsi hinc nō tam in plebe, quàm in seductoribus Logodulis culpa reſidet. Plebs pleraque ad pietatem, inſitā quadam bonitate propendet. Ablegentur impostores; nec in reducendis seductis ad fidem S. Solæ admodum ardua difficultas erit. At satis de his.

Illud obseruetur, cum supra in Diplomate Ludouici Imp. & alibi legis vel audis, pagum Sualefeldt, pagi nomine non intelligendum esse id, quod Germanicè vocamus *ein Dorff*; sed id quod latinis est regio vel prouinciæ alicuius tractus. Hoc ex Rudolpho planum fit, qui quod in Diplomate Ludouici appellatur *pagus*, appellat *regionem*: *Detulit in Cellam, que vocatur Solenhus in regione Sualaueldoni, seu Sualafeldensi.*

Jdem Rudolphus in eodem Commentario de

vita

Syntagma de

96
numerum; aut diploma ad Carolum Magnum non spectat; cum certò compertum sit, Carolum Magnum Anno Redemptoris DCCCXIV. diem supremū obiisse. Credibilis est pertinere ad Carolum Crassum, qui anno Domini DCCCLXXXII. secundum in Imperio annum agebat; nisi quis extrito vnico centenarij signo diploma hoc reuocet ad annum Christi DCCCLXXXII. quo tempore iam in Francia regnabat Carolus Magnus. Sed primum mihi verisimilius apparet.

Pag. 292. v. 27. apponam. Hic tamen tacitus prætereire nequeat; scilicet Leonis Creccelij, ex Monacho

vita Rhabani, de quodam Diacono, qui Roma Reli-
quias in Germaniam adferebat. *Transiens Alpiumiu-
gis, venit ad quandam villam, quæ vocatur Kentibryto, in
pago Zurichgauue, &c. vbi clarum est, pagi nomine acci-
pi totum illum Heluetiæ tractum, quem hoc etiam
æuo nominamus Durgenu, seu Turgeni à Dura flumi-
ne. Fumosenim nobis vendunt Stumphius in Chro-
nicis Helueticis, & alij nonnulli, qui pagum Zurich-
gavv & pagum Durichgavv distinguunt, vnus enim
& idem est, neque vlla alia differentia nisi duarum li-
terularum Z & D intercedit, quas inter se permutari
non modò apud Germanos, sed & apud Græcos no-
tum est: hinc Diabolus, Zabulus. Diæta, Zæta. sic Durich
Zurich. Eadem notione vsurpat pagi vocabulum
Ermenricus in S. Solæ vitæ; in pago *Suala*, hoc est, in re-
gione Svvalfeldéfi, ipse locus (Cella Solæ) situs est: Quæ
notione sæpe etiam occurrit in Traditionibus Fuldé-
sibus editis à D. Pistorio.*

De Anno, quo Cella huius conditor B. Solæ obiit,
nihilliquet. Vtinã Ermenricus, qui S. Solam 111. No-
nas, hoc est, tertio die Decembris ex vita hac excessit,
se annotat, etiam annum Redemptoris nostri adie-
cisset; obscuræ historiæ multum lucis affudisset.

Festum S. Solæ celebratur in Diocesi Eystetten-
si, tertio die Decembris, ad quem Molanus quoque in
Additionibus ad Vsuarium anniuersariam B. Solæ
memoriam refert. Itaque Trithemius corrigendus
est, eumque secutus Wion lib. 3. Ligni vitæ, qui festum
eius IV. Nonas, hoc est, secundo die Decembris peragi
seribunt. Quid actum sit cum sacris B. Solæ Reliquiis,
aut quò deuenerint, postquam Beati viri Cellam seu
Curiam Lutherus inuasit, diripuit & expilauit, mihi
incomptum est. *to*

CAPVT

*Non quod lib. 2. Antiquit. Fuldensium cap. 8. Brouerus noster scribit,
constare S. Solam translatum esse Fuldam, nec*

insignibus lapidibus.

explicat vnde hoc constet; aut num ante Lutheranam
hæresin, quæ B. Solæ Cellam occupauit, translatio ista
facta sit. In Additionibus quoque ad eiusdem libri idem
caput, dicit; Anno Salutis MDCXIII. apertam esse
tumbam S. Solæ cuius exigua portio, ut ait, se obtulit, fa-
ciata aliorum patronorum ossibus. Ex quo coniectare licet,
non totum corpus S. Solæ Fuldam ex Solenhoffio ve-
nisse, nisi fortè temporis successu, ut fieri solet pietas
huic thesaurum particulatim ad varia loca transtule-
rit; nam & Wittebergæ, cum præcise honos religioni
staret, quatuor particule de S. Solæ asseruabantur &
colebantur.

CAPVT V.

*De aliis quibusdam Ecclesia Eystetten-
sis Patronis.*

IN libro, quem Gundackerus Episcopus Eystettensis pingi & scribi curauit, ante picturas Episcoporum; visuntur imagines patronorum Eystettensium; ex quibus primarius S. Bonifacius, medius inter S. Willibaldum & S. Wunibaldum. S. Bonifacio vel iconi eius adscribitur hic versiculus antiqui styli & æui.

Esse Bonifacius fac nos bonitate capaci.

S. Willibaldo iste.

Willibalde tuus ser opem per dona salutis.

S. Wunibaldo iste.

Wunibalde tuos rege cum cunctis Sualafeldos.

De S. Willibaldo & S. Wunibaldo satis iam diximus. De S. Bonifacio post rerum Moguntiacarum libros Serarij aliquid dicere, esset post Homerum Iliadem & post Virgilium Æneidem scribere. Quamquam passim his Observationum libris aliquid de S. Bonifacio interspersum est: qui eò maiore in veneratione & pretio apud nos esse debet, quò acerbius & truculentius ab Hæreticis flagellatur, nominatim à Balæo Centuria II. & XIV. Scriptorum Britannia, & ab Illyrico Centuria VIII. & in Catalogo testium veritatis: Nam huius adeò immanis insectationis alia non est causa, quàm quia S. Bonifacius Romanæ & Apostolicæ Sedi addictissimus erat; ab huius nutu totus pendebat, ad hanc omnia referebat: ab hac responsa expectabat & expetebat; hanc de minimis maximisq; rebus certiorè reddebat, præcipuè de rei Christianæ

stianæ in Germania progressu, fideiq; propagatione & vitiorum extirpatione. Eam ob causam vociferantur Balæus & Illyricus, Bonifacium *non tradidisse Germanis fidem Christianam; sed Romanam;* quasi hæc diuersa sit à Christiana, aut temporibus S. Bonifacij habita fuerit diuersa, nisi fortè à pauculis quibusdam exoticis capitonibus, quos totus orthodoxus tunc mundus detestabatur.

Placet tamen Illyrico, quòd Bonifacius, quem pro sua in illum reuerentia *malefacium* appellat, Pontificibus Romanis nonnulla Romæ fieri solita, indicatis; quibus peregrini offendebantur & scandalizabantur. Quasi verò nesciamus Romæ, vt & in aliis magnis urbibus fuisse, esse, & futura esse vitia, quæ emendatione & eradicatione egeant, quibus patefaciendis Bonifacius bonam operam, & ipsis quoq; Pontificibus gratam nauauit: nam quòd Illyricus præterea oggerit, Bonifacium, tanq; uam *legem Tyrannicam, condemnasse interdictum de matrimonio ineundo inter compatres*, id purum putum est mendacium; nihil enim aliud dicit in epistola ad Nothelmum, quàm se nihil hæc de re in patrum decretis vel canonibus, & in sacro eloquio reperisse; rogatq; vt si quid huiusmodi Nothelmus compertum habeat, id secū communicet, & ex ignorantiarum faciat; se verò Romanis, quoad hoc coniugij impedimentum, obtemperare nolle; ne minimo quidem verbulo insinuat.

Similis vanitas est, S. Bonifacium, *non fuisse certum de primatu Papa:* imò adeo certus fuit; vt nil nisi conscio Papa agere, aggredi, cōstituere, vel decernere uoluerit: nam quòd in epistola ad Cuthbertum, ita scribit: *Sic enim, ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitanis, &*

ipse

ipse porro Metropolitanus Romano Pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere, &c. id nullius dubitationis argumentum est: nam illud, nisi fallor; non semper incertitudinem significat; quia sæpe etiam valde certi hac phrasi uti solemus; ut si dicā: Sic enim, ni fallor, Imperator in Imperio Romano summus Princeps est, cui ceteri omnes subduntur. An id eo hac formula loquendi significo, me dubitare, vel certum non esse, an Imperator sit summus in Imperio Princeps? Sed iam ulterius pergamus.

Post tres supradictos patronos sequitur S. Vitus, cui hic versiculus attexitur.

Vite puer fortis pœna nos subtrahere mortis.

cui à dextris est S. Walpurga cum hac inscriptione.

Nos Walpurga Deo conterminet Anglica virgo.

A sinistris Gunthildis, de qua supra, cū hoc carmine.

Tu prece condigna Gunthildis adesto benigna.

Ex altera parte sequitur S. Sola Abbas hac epigraphe.

Fac solem vitæ nobiscum Sola manere.

A dextris habet Dedickerum hoc adiuncto versiculo.

Sit Dedickero plebi spes altera clero.

Ex altera Katoldum cum hoc epigrammate.

Viscera peccati poscat medicina Katoldi.

His subiungitur in medio Gotthardus cum hoc versiculo.

Gotthardi votis veniat protectio nobis.

Sed quis iste Gotthardus? Num Episcopus Hildesheimensis, antea Abbas Althensis in Bauaria? A dextris est imago cum hoc carmine.

Nobis Annodatos fac annos esse beatos.

A sinistris alia cum hac inscriptione.

Crimine polluto veniam prece conferat Vro.

r 2

De

gustafiano Luti-
varijs Ordinibus pag. 29. scribit, ex Reliquijs Willi-
ldi Episcopi Eystettenfis manasse sacrum liquorem, male-
bentibus salutariferum. Vbi Apostata miraculum, quod
t sororis Walpurgæ, transfert inscienter ad S. Willi-
aldum, sine vlllo vllius Auctoris testimonio.
Pag. 408. v. 20. Anonymus. Adde: Rofert Brovve-
as noster lib. 2. Antiquit. Eoldensium cap. 12. veterem
quandam inscriptionem, ad Altinum pertinentem,
uæ est ista. Anno Domini Incarnationis DCCCXIX.
Indictione XII. mense Ianuarij XVI. Kalend. Febr. dedicatū
est hoc templum ab Altino Episcopo Eihstatiensis Ecclesia in
honorem S. Saluatoris Domini videlicet nostri IESV Christi,
& S. Dei Genitricis Mariæ, & S. Ioannis Baptistæ, & S. Petri
Apostoli & ceterorum Apostolorum Domini, & S. Bonifacij
Martyris Christi, & aliorum plurium Martyrum, Confessorum
& SS. Virginum. Hæc æneus inscriptio, quam refert Bro-
vverus ad ipsam S. Solæ domicilium. In numerum ta-
men irrepsit mendum; nam Anno Christi 819. Altinus
seu Altuinus cathedram Willibaldinam necdum obtri-
auerat.

epitheta pte stegani inigne lecti.
in medio alia necesse est ferreus clavis
eminet ubi vndiq; armata. Anuli nigri
insignore appropi daria vidi. inscriptio
hæc. in summo solitariæ hæc
apendia impleta litera

ΣΗΡ
ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ
ΠΡΩΤΗΣ
ΤΡΟΜΕ

lege Synt. in Bohemia scriptæ: q; multa
abulosa in hoc puto vere q; Amalones
Macedonia inuenerint. Unde in Bohemia

De his vt verum fatear, nihil mihi compertum est, neque quidquam in antiquis monumentis reperio: Qui repererit, is nobiscum communicet, imprimis: quis fuisse Vto, quis Annodatus, quis Katoldus, quis Dedikerus. Fortè fuerit Monachi Benedictini S. Willibaldo Synchroni, vel adiutores in agro Domini excolendo. Est apud Aucastum lib. 4. Annalium Vro Eremita, quem Carolus Magnus primum Abbatem Monasterij Merensis ab se conditi constituit. De qua fundatione exstat Merens Diploma Caroli Magni datum anno Redemptoris DCCC. LXXXII. Sed quis exponat nobis, num iste sit Vto, de quo noster versiculus?

In Margine circa imagines isti versiculi leguntur.

Gundekar Antistes vix tali nomine dignus.

Quæ humilitatis vox est, cuius iste Gundecarus studiosissimus erat, Auctor libri & imaginum,

Constituit vita Deus hoc exemplar utrique

E quibus hoc mundo sonuit vox ore rotundo.

Me precibus sacris rogo de vitis reparatis.

Sparsa fides verbis in eis nec mansit inermis.

Mirum porrò à Gundackaro omissum S. Richardum, vnum, ex potissimis Ecclesie Eystettensis hoc tempore patronum. An eo tempore Richardi veneratio nondum palam suscepta, & in usum introducta erat: Aliquid subesse oportet, quidquid tandem illud sit: nam vt silentium hoc obliuioni Gundackari attribuas, nihil efficies, quia id omni verisimilitudinis colore caret.

Sed vide, quin & effusè ride, lepidum quoddam & rosas coronandū caput. Abraham Saur quinti Evangelij Sectator, in Diario suo historico ad 7. diem Februarij,

78 An Katoldus seu Cataldus est ille, cuius anniuersariam memoriam Martyrologium Romanum signat X. die Maij? qui Tarensinorum in Calabria olim Episcopus, nunc primarius patronus est, natione Hibernus. Hoc constat, ante & post aduentum S. Willibaldi, in Germaniam, plures sanctimonia vitæ celebratos Christianæ fidei doctores cum S. Kiliano Martyre & Apostolo Franconia ex Hibernia profectos, illustrasse Euangelij luce loca Eystadio confinia; Et multo adhuc plures Socios Hibernorum S. Ruperti & S. Virgilij, Episcoporum Salsburgensium, & alios S. Erhardi & S. Alberti, (qui Ratisbonæ requiescunt) omnes ferè angulos Bauariæ & Norici miraculis, vitæ exemplo, & verbo Dei repleuisse, ex quorum numero vnus fortassis Katoldus iste Eystadiensis fuit, nisi quis malit eum accensere primis indigenis Monasterij, quod in Eystetteni suburbio Scotis seu Hibernis iam olim exadificatum est.

Est apud Aucastum lib. 4.
 Annalium Beroz, Vto seu
 Vtho Eremita, quæ Caroly
 Magni primum Abbatem Mona-
 sterij Merensensis ab se con-
 diti constituit, de quo vide
 etiam Hurdin in Metrop. m.
 h. p. Carolum S. Angolum on.
 S. Benedicti Augustus Vindelicor
 ad s. Valeriu Episc. Sed quis
 veros nos facit vtonem su-
 tom, esse hunc, de quo supra
 scriptus versiculus?
 Crimine polluto uerium prec
 confirmat Vto

bruarij, conatur S. Richardum ex antiqua statione & possessione, quam tot annis in Calendario obtinuit, exturbare, inque locum eius substituere. At quem? Robertum Barns Anglum, flagitiosum Apostatam, qui Witebergæ cum Luthero Lutheranus erat; cum Zvvinglianis in Anglia Zvvinglianus; quem ipsemet Henricus VIII. Rex iam ab unitate Ecclesiæ segregatus, & in schisma miserabiliter lapsus, flammis voracibus absumendum tradidit. En, lector, quis sit illerantus, cui S. Richardus cedere iubetur, idque ex edicto eius, cui si vel vnus boni viri pilus fuisset, ab hac permutatione abstinuisset, neque in locum *Angeli*, Anglum nulla dote quàm perfidia magis spectabilem, sufficere studuisset.

CAPVT VI.

RHYTHMI MEDIBARDI DE
MIRACVLIS S. WALPVRGÆ, QVÆ
WOLFARDVS HASENRIETANVS
quatuor libris complexus est:

Nunc primum

Ex manuscripto Codice Bibliothecæ Episcopalis Eystettensis publicati.

*Walpurgæ sacra tot signis glorificata,
Prosaicè scriptam * rhythmo libet edere vitam;
Virginis eximia placeat laudes iterasse;
Quas iterat signis Rex Regum quotidianis.
Filia regis erat, sed egenam se faciebat,
Dives ut in Christo regnaret semper in ipso;
Quàm sit chara Deo monstrant miracula crebro.*

* Soluta oratione scriptam à VVolfhardo.

Qua meritis eius confert de virgine natus.
 Profam pertasos cantatio mulceat ipsos:
 Profam VVolfhardus, rhythmum fecit Medibardus.
 Aeterna vita det premia Christus utrique,
 Virginis oratu pro deuoto famulatu.

Paraclete Sancte Veni,	Inde Hierosolmam,
Perfla hortum cordis mei;	Adiit, hinc duce Christo
Vt fluant hic aromata,	Ad nos vsque peruenit.
Tibi redolentia.	Fratre suo memorato,
Vt de ventre fluant meo	Præsulari infala
Aqua viua flumina.	Sublimato, Angelicam
Linguae mihi da precor	Vitam inter homines
Copiosa munera;	Qui ducebat, Apostolus
Qui dedisti in munere;	Nobis à Deo datus,
Tot linguarum genera.	Inclita VValpurgis virgo:
Vt possim promere dignè	Mansit cum VVuncbaldo
Qua tua sunt munera.	Fratre æque sanctissimo,
Munera isthac sunt tua,	Heidenheim cœnobio.
Quod Sanctorum anime,	Hinc vt sol & luna totam
Adhuc carne prægrauata,	Ornant Sualaueldiam,
Terrena despiciunt.	Quo translato de mundanis
Et superna concupiscunt.	Ad caelestem gloriam,
Hoc VValpurgis sacra virgo	Alma virgo memorato
Tacta desiderio.	Præfuit cœnobio
Hoc amore inspirata	Monialibus collectis
Semetipsam abnegans,	Christo deuotissimis,
Tulit crucem & secuta	Quo in loco dum diuino
Est Christi vestigia.	Instaret seruitio:
Qua cum esset regis nata	I. Quadam die vespertino
Regales diuitias,	Tempore egrediens,
Pro amore summi regis	Ipsa templum Dei viuum
Penitus contempserat.	Manufacto de templo,
Et secum totumque mundum	Nullo inuitante, domum
Deiicit viriliter.	Vicini cuiusdam intrat,
Hac educta de patria	Cuius seminecem natam
A fratre sanctissimo	Eius in cubiculo,
VVillibaldo primum Romam,	Dum per noctem orat totam

Reddi

- Reddidit fanissimam.
 Cui parentes puella
 Cum offerrent plurima
 Devotissimè Xenia,
 Respuit pecuniam.
 Quia quod gratis accepit,
 Gratis dare voluit.
- II. iterum cum nocte quadam
 Custos monasterij,
 Lumen sibi denegaret,
 Dormitum secesserat,
 Incœnata & fraterna
 De morte tristissima.
 Et ecce in ancillarum
 Dei dormitorio,
 Lux immensa cœlo missa,
 Totâ nocte splenduit.
 Quod sorores vt viderunt,
 VValpurgæ insinuans.
 Hoc illa nequaquam suis
 Attribuens meritis,
 Sed illarum sanctitati.
 Grates agit Domino,
 Et veram humilitatem,
 Corde seruat intimo.
 Quanto namque in se Dei
 Vigere clementiam
 Sensit, tanto arctiori
 Se addixit regulæ;
 De virtute in virtutem
 Conscendens quotidie.
 Superstes vtrique fratri
 Vtriusque breuiter,
 Sed veraciter conscripsit
 Vitam insignissimam.
 Tandem Christo ipsa suam
 Resignauit animam.
 Cuius corpus supra dicto
- Quo conuersata loco,
 Sepultura est traditum
 Officiosissimè,
 Vbi * quiescit in pace
 Tempore non modico.
 Præsul donec Orcharius
 Ab ipsa commonitus,
 Corpus eius reuerendum
 Sublatum solemniter,
 Aureacensem ad suam
 Transtulit toparchiam.
 Multis annis euolutis,
 Erchanboldo Præsule,
 Exorante Moniali
 Liubila prædiuite,
 Apertum est Mausoleum
 Virginis eximia.
 Memorata Monialis
 Datis cunctis prædiis,
 Accipit desideratas
 Virginis Reliquias.
 Quibus sublatis ad sua
 Perrexit latissima.
- III. Hac in via puer quidam
 Obuiant feretro,
 Caduco affectus morbo,
 Quo sanato, protinus
 Odor miræ Suauitatis
 Sequitur miraculum.
- IV. Ipso die puer alter
 Caducus similiter,
 Se vniuit portantibus
 Sacratas Reliquias,
 Et inde præsanitate
 Grates agit Virgini.
 Reliquiis exoptatis
 * Mœnheim transportatis
 Et Ecclesie illatis,
- V. Ipsa

* Mœnheim.

V. Ipsa

- V. Ipsa nocte Liubila
Senior per visum quidam
Assistens, sic monuit.
Liubila, inquit, cur dormis?
Curve ad Ecclesiam;
Sanctus enim Villibaldus
Intrauit cum plurimis,
Visurus qualiter suam
Sororem locauerit.
Surgens illa fecit iussa.
Immemor passionis,
Erat enim podagrica,
Plurima per tempora;
Sed perfecte est sanata,
Pereunte podagra.
- VI. Ex utero matris curuum.
Mirè sanat Leibolfum,
Qui abiectus tripodit
Seruiuit Ecclesie;
Omnibus diebus vite
Grates agens Domina.
- VII. Cereus ingens à quodam
Est allatus Comite,
Qui diuinitus accensus
Ardebat per triuuum.
Quarto die hora nona
Est sponte lux extincta,
- VIII. Sequitur mox prodigium
Ingens ac mirificum;
Fores quippe Ecclesie
Clausa sunt diuinitus;
Quae post duas horas
Patefiunt iterum.
- IX. Duae quoque mulieres
Manuum curuedine,
Inhoneste aduenerunt
Missarum solemnitas;
Quae astantes impetrant
- Sospitatis gratiam.
- X. Item alteri contracta
Sospitatem reddidit.
- XI. Cuidamque claudicanti
Incessum redintegrat.
- XII. Engilsumda Bergilense
Opem miram conulit.
- XIII. Geila contumax matrona
Eius festa famosa
Inhonorans, sed bis ternis
Subacta piaculis,
Gloriosorem fecit
Sanctitatem virginis.
- XIV. Mulieri Francigena
Curuum sanat brachium;
Quae addicta seruitio
Incurfatur denuo;
Sed reddita libertate
Sospitatem recipit.
- XV. Hinc quendam fastidiosum
Fame panem mortuum,
Alloquens per visionem
Monet ut de calice
Eius biberet, quo factus
Esuriit solito.

Secundi libri Mira- cula.

- I. Matrona sollicitate
Perditum restituit
Rifile quod illa statim
Misit ad canobium,
Conseruaretur ut ibi
Hoc in testimonium.
- II. Cecus quidam ad beatam
Virginis praesidium,
Sincera confugit fide

- Receptoq; lumine,
Semet saluatricis suæ
Mancipat seruimini.
- III. Quædam illuc deprecatur,
Cum venisset, virginem,
Sacculum eulogiarum
In via perdidit,
Quem *Valpurgis* inclamata
Reuersa restituit.
Quem inuentum in gremio
Seruientis Domine
Disperditis eulogis
Elemosinariis
Destinauit redditici
Ob signi memoriam.
- IV. Mater quadam lætabunda
Filiorum quatuor,
Sed tribus morbo absumptis
Effecta tristissima,
Voto factio matri sanctæ
Quartum morti eripit.
Mater voti non immemor
Ad *Valpurgam* properat;
Ducens secum voti causam
Puerum superstitem.
Cuius speratam miro modo
Inuenit & obtulit.
- V. Miserum quendam caduco
Morbo deditissimum
Opem sanctæ matri longo
Implorantem tempore,
Sanitatis exoptatæ
Mirè fecit compotem.
- VI. Tempore famis acerbe
Duo quidam inopes,
Peruagantes loca plura
Pro victus penuria;
Quadam die peregrino

Hi iuncti sunt cuidam,
Quæ postquã ad sanctæ matris
Tendere cœnobium,
Percontantes recognoscunt,
Eiusdem itineris
Promittunt conuiatores
Sese deuotissimos.
Dumque simul ambularent,
Sermonem pacifico,
Tempus affluit prandendi,
Sed duo famelici
Nil habentes viatori
Assidunt beneuolo.
Cuius postquam viatico
Benignè refecti sunt,
Paruam requiem sumpturi,
Inseruunt se gramini.
Sed nouum conuiatorem
Heu somnus mox opprimit,
Quo viso nefandi duo
Suadente diabolo
Insurgunt in dormientem
Iugulantes impiè.
Cuius, sicut Abel, sanguis
Deo clamat de terrâ.
Quorum vnus ut cadauer
Occultaret mortui,
Impositum dorso suo,
Deportat in abdita;
Sed cum vellet deponere
Adhæsit firmissimè.
Sic miser inuitus portat
Quem sponte peremerat.
Quadam die fortuitu
Occurrebat socio,
Quem rogat obstupefactum
Ut ferat auxilium.
Qui arrepto quo præcinctus

Videbatur gladio,
 Dum secare à viuento
 Voluisset mortuum,
 Mirum dictu mox & ipse
 Cohæsit firmissimè.
 Tandem memor nefandorum
 Quæ patrauit scelèrum,
 Confitetur puro corde
 Se peccasse grauitèr.
 Spondet veram si soluat
 Christo pœnitentiã.
 Cuius votum quia pium
 Exaudiuit Dominus.
 Solutus à tam horrenda
 Compage cadaueris,
 Deo & Virgini sanctæ
 Grates agit debitas.
 At miser ille onustus
 Tam pudenda sarcina,
 Iamque factorem non ferens
 Putridi cadaueris,
 Destinat indignam vitam
 Digna morte linquere.
 Versus ad Rheni fluuenta
 Cum horrenda sarcina,
 Intrat alueum profundum
 Intraturus Tartarum.
 Sic punitur homicida
 Vltione diuina.
 Suffocatum Rheni fluctus
 Eiciunt protinus,
 Et cum Iuda traditore
 Sepultura caruit.
 Qui interitum amico
 Intulit pacifico.
 Longè lateq; audito
 Signo tam mirabili,
 Deus Deorum laudatur

Et Valpurgis merita
 Multis in partibus orbis
 Habentur pro maximis.
 Cateruatim appropèrant
 Populorum agmina,
 Egros suos ad virginis
 Deferunt clementiam.
 Et peccatis deprecantur
 Suis indulgentiam.

VII. Inter hæc bis binis cæcis
 Restaurauit lumina,
 Quorum duo ex vtero
 Matris cæci fuerant.
 Vni ambo, sed alteri
 Vnus datur oculus.

VIII. Reginensis villa ciues
 Causa orationis,
 Aduentantes pernoctarunt
 Quibus somno deditis,
 Bini abducuntur equi
 Furibus à pessimis.
 Verùm fures cum rapina
 Se putantes abire,
 Gyrant castra tota nocte
 Volentes euadere.
 Sed dextera Dei fecit
 Virtutem non modicam
 Nam aurora in fulgente
 Capti, furti crimine
 Equos reddunt pudibundi,
 Et confusi maximè.
 Reginenses redierunt
 Ad sua latissimi.

IX. Claudū quendam non vtrumq;
 Sed reptantem manibus,
 Monstrum hominis in formâ
 Matris clementissimæ
 Miseratio ad statum

Reformat legitimum.

Miracula libri tertij.

- I. Puella quædam ab ipsis
 Heu cæca cunabulis,
 Audita opinione
 Virginis eximia,
 Desiderio flagrauit
 Veniendi maximo.
 Quam quidam in visione
 Nocturna submonuit,
 Oratorium adiret
 Tanti desiderij.
 Oblatas mundas offerret,
 Altari imponeret.
 Quas illatas statim binæ
 Gallinæ comederent;
 Quibus pasta deseruirent
 Matris excubiis.
 Venit, artulit, imponit
 Preces fudit intimas.
 Astant duæ moniales
 Gallinæ videlicet,
 Præuisæ in visione
 Quæ oblatas colligunt,
 Et requirunt diligenter
 Quæ, vnde, cur venerit.
 Quibus illa dum exponit
 Singula veraciter,
 Domino propitiante,
 Et beata Virgine,
 Incognitum lumen cœli
 Nouis hausit oculis.
- II. Mulier prægnans in partu
 Constituta proximo.
 Votum vouit vt si præsens
 Vinceret periculum,
 Natum puerum cum donis

Præsentaret virgini.
 Quo concesso voti rea
 Opportuno tempore,
 Offerit natum cum promissis
 Ad templum munusculis
 Sed retentat in soluendo
 Voto panem vnicum.
 Quo continuo amisso
 Egressura de templo,
 Dum se aqua spargit sacra
 Panem male subtractum,
 In petra fontis sacrati,
 Iacentem obstupuit.
 Ergo quem ad suum malè
 Vsum surripuerat,
 Ad sanctæ gloriæ matris
 Protestandam liquerat.
 Ananiæ & Saphyræ
 Fraudem vix effugiens.

- III. Sed quid dicam de puluino
 A matrona perduto
 Mirabiliter inuento?
- IV. Quid de vantis perditis,
 V. Et receptis? Quid de vase
 Amisso repertoque?
 Hæc sunt virginis beatæ
 Gloriosa merita,
 Hæc illius sanctitatis
 Præclara indicia.
 Quod in via quidem sua
 Nec patitur scandala;
 Quis miretur, quod singula
 Faciat miracula,
 Singulis super personis,
 Cum in vna fœmina
 Sit pariter operata
 Quinque mirabilia.
- VI. Mulier quædam caduca,

Præterea & muta,
 Venit eius ad gratiam,
 Sanitate donatur.
 Sed gratias stulta nullas
 Agens, redit ad sua.
 Post decem hebdomadarum
 Expletum curriculum,
 Audiuit per visionem
 Monitoris hanc vocem.
 Cur, inquit, mulier stulta
 Salutis es ingrata,
 Surgens virginis ad domum
 Gradu vade concito,
 Et completo precamine
 Famulatum debitum
 Sponde, tua saluatrici,
 Et dum viuas exhibe.
 Surgens venit, opus cœpit,
 Domum lata rediit.
 Sed aliud quadam die
 Operis dum faceret,
 Oculus eius sinister
 In genas profiliit.
 Tum peccatis hoc imputans,
 Recurrit ad virginem.
 Confitetur se errasse,
 Oculus refiliit.
 Quod temeritas abstulit,
 Humilitas reddidit.
 Quadam die ab hospita
 Persuasa, ut cerillum
 Acciperet, ad purgandum,
 Hæsit linum manui.
 Ope rursus sanctæ matris
 Manu gaudet libera.
 Litaniarum diebus
 Nendi opus aggressa,
 sed fusus in hæsit dextræ

Indissolubiler,
 Quæ ad dominam recurrens
 Opem consecuta est.
 Sed & ante paschæ dies
 Culcitram resarciens,
 Acu manu infixæ,
 Virginis suffragium
 Fideliter implorando
 Euasit periculum.

VII. Claudam viroque in pede
 Saluam fecit foeminam
 Quæ neglecta gratiarum
 Actione rediit,
 Sed mox pristini incurrit
 Languoris incommodum.

VIII. Inter hæc ternos mendicos
 Aduentantes paritor,
 Cacos à nauitate
 Solitâ clementia,
 Sancta virgo dante Christo,
 Nouis donat oculis.
 Numerum excadent tanta
 Quæ fecit miracula.

IX. Pisce donat oratores,
 Quem ipsi attoniti,
 Mox remittunt conseruandum,
 Signi ad indicium.

X. Turingenses duo quidam
 Mutam secum puellam,
 Sacrosanctæ ad virginis
 Tulerunt suffragia.
 Cui reuertenti clara
 Donata est loquela.

XI. Cuiusdam boues matrona
 Adeuntis virginem,
 Fures subduxerunt noctu
 Sed auferre penitus
 Non valentes, reliquerunt

Via stantes publica.

XII. *Quadam die lupus atrox
Gregem niderenbeimensem
Inuadens, rapuit suam,
Quam & lustris intulit.
Sed non audens lacerare
Tertia reliquit die.*

Miracula libri quarti.

I. *Magnifica & famosa
Virtutum operatrix,
Gressum claudis reddit quini,
Sed diebus singulis.
Nullus venit anxiatu,
Quin rediret gratulans.*

II. *Sed & regis pacifici
Ludouici filia
Hiltegarda, cum Luitboldo,
Ekorio comite,
Ad gratiam matris sanctae
Corde venit supplici.
Regis nata mutum quendam,
Comes surdum attulit
Experturi sanctitatem
Eius famosissimam.
Quos utrosque sanos fecit
Virgo beatissima.*

III. *Sed & ipsis astantibus,
Multisque fidelibus,
Ipsa eademque hora
Mater insignissima,
Reparauit & alium
Puerum claudisimum.
Quo viso hospites tanti,
Grates Christo maximas,
Et virgini persoluentes
Inclytique Xenia
Macti benedictione,*

Remeant letissimi.

IV. *Miseram & miserandam
Quendam mulierculam,
Demone mirè vexatam
Diurno tempore.
Magnifica operatrix
Signorum, saluificas.
Sed & sexus promiscui
Diuersis temporibus,
Lucis honore priuatis
Reddit visum bis binis.
Et qui venere moerentes,
Iubilantes redeunt.*

VI. *Restant plura miracula
In vna perpetrata
Miseram muliercula,
Virginis clementia.
Quae nequaquam reticere
Mira sinit gloria.
Sualaueldico in pago
Fuit quadam foemina,
Dominis suis accepta
Atque deuotissima.
Qua languore fortissimo
Agrotare coeperat,
Biennio in languoris
Transacto molestis,
Tandem munere diuino
Paululum conualuit.
Sed cessante vno morbo
Maiorem incidemat.
Namque tam intemperata
Edendi ingluuies
Incessit semisanatam,
Vt nulla edulij
Abundantia valeret
A suis saturari,
Exhaustiam parentibus,*

Sed fame accrescente
 Anxiata hinc dolore,
 Hinc pudore maximo;
 Tandem diuinitus tale
 Occurrit consilium.
 Igitur tota spe sua
 In Domino posita;
 Et in virginis beatæ
 Benigno suffragio,
 Rogat suos se deferri
 Ad VValpurga gratiam.
 Quo delata, biduanis
 Incumbebat precibus,
 Quibus exorata virgo
 Gradiendi miseræ,
 Qua priuata diu fuit,
 Sospitatem reddidit.
 Quo audito dominus eius
 Effectus latissimus,
 Venit cum coniuge sua,
 Multaque familia,
 Rem videre gloriosam,
 Gratesque persolvere.
 Qui cum vellet saluatrici
 Saluatam mancipare,
 Abbatissa dissuadente
 Bonum opus distulit.
 sed hoc ipsum distulisse
 Postmodum pœnituit.
 Nam reuersam domum sanam
 Languor idem occupat,
 sed donatam matri sanctæ
 Denuo reliquerat.
 Adhuc tamen famis dira
 Manente ingluuie,
 Cuius mali dum solamen
 Anxia requireret,
 Bona quadam monialio

Vocato presbytero;
 Benedici panem fecit
 Redditque famelicæ.
 Quo gustato nequam illa
 Fames voracissima,
 Virgine sacra fauente
 Cœpit se subtrahere,
 Sic paulatim decrescendo,
 Vt prius accreuerat.
 Sic crescente fastidio,
 Pro mira esurie,
 Tandem nil aliud cibi
 Præter solum caseum,
 Nihil de potu gustare
 Nisi tantam lac poterat.
 Tali pasta edulio
 Anno ferme medio,
 Cœpit & hunc fastidire,
 Acceptumque spuere.
 Quod dum tolerare nequit,
 Penitus abstinuit.
 Sex transactis septimanis
 Absque cibo potuque,
 Vix persuasa à magistra,
 Dum gustat ceruisiam,
 Gula respuente fluxit
 Per oculos naresque.
 Quin & visus dignitate
 Amissa continuo,
 Supplicando matri sanctæ
 Corde deuotissimo,
 Visum pristinum recepit,
 Cibum omnem respuit.
 Re ad præsulem perlata,
 Eandem venerando
 Commendauit Presbytero;
 A quo veracissimè
 Recognouit veritatem

Mira.

Mira abstinentiæ.
Biennio diuini
Omnigenis dapibus,
Potibus que abstinuit.
Cunctis retro seculis,
Quod miraculorum genus
Est inauditissimum.
Talia per caram suam
Christus mirabilia
Operatur, in diebus
Patrum precedentium,
Diligentia eorum
Quæ scripta nobis reliquit.
Nostris quoque temporibus
Fiunt perquam plurima,
Nec cessat quotidianis
Novis que miraculis,
Mundo suam declarare
Sponsam Dei filius.
Nam ex eius sacra tumba
Aqua manat iugiter,
Qua infirmi quique vincti
Medicinæ celeris,
Per merita sanctæ matris

Effectum consequuntur.
Sed quod summa esse salus
Sospitas que noscitur,
Quisquis peccatis grauat
Eius ad clementiam
Confugerit, promeretur
Veram indulgentiam.
Quam & nobis scelerosis,
Peccatis innumeris
Prægrauatis, impetrare
Dignetur à Domino,
Sancta virgo tam sanctorum
Germana germanorum.
Hoc pater, hoc natus eius,
Hoc amborum Spiritus
Eorundem trium nobis
Concedat promeritis.
Cuius regnum gloriosum
Nullum habet terminum.

Collectis signis sunt septem se-
ptuaginta. Consecrat hunc nu-
merum, Qui spiritus est opera-
tus, Amen.

Haftenus Medibardus, sed tu, mi lector, Non ad verba, sed ad rem attende. Verba vilia sunt, sed quæ sub verbis latent, grandia. Putamen esui non est, sed dulcis nucleus. Hæretici, nominatim Illyricus in Catalogo, & qui posteris annis Catalogum Illyrici duplo, si non triplo aut quadruplo, auxerunt, quidquid rhythmorum & versiculorum in quibuscunque angulis contra Catholicos & Papam reperiunt, id studiosissime in publicum extrudunt; eoque ipso sunt satis elegantes & concinni Rhythmi, quod Papam, Clericos, Monachos, Moniales, ritus que Ecclesiæ perstringunt, vellicant, & lacerant. Cur nos simili diligentia non promeremus in lucem, quæ olim pro gloria Sanctorum, à melioribus, quàm eloquentioribus hominibus exarata sunt?

CAPVT

Adelberti Abbatis Heidenheimensis de sanctis Eystettensibus, & de Heidenheimensi Monasterio commentariolus, nunc primum ex tenebris extractus.

70 Septimum

Sextum hoc caput conficiet nobis Abbas iste Adelbertus, qui sub Eugenio III. Pont. Max. ante quingētos propemodum annos, floruit. Multa continet scitu non iniucunda. Codex papyraceus, quo vti sumus, vitiosè scriptus erat. Quare alicubi coniecturis indulgendum fuit, sed modicè. Commentarius lectu dignus est cum alias ob causas, tum propter Diplomata seu Breuia Eugenij III. quorum hic aliqua inuenies.

- I. *Ad Eberhardum Episcopum Bambergensem.*
- II. *Ad Adelbertum Abbatem Heidenheimensem.*
- III. *Ad Eberhardum Bambergensem, & ad Burckhardum Eystettensem Episcopos.*
- IV. *Ad Gerardum Comitem Eystettensem.*
- V. *Ad Adelbertum Aduocatam Heidenheimensem.*
- VI. *Ad Henricum Archiepiscopum Moguntinum.*

Præter hæc insunt in hac Relatione.

- I. *Epistola Eberhardi Episcopi Bambergensis ad Eugenium Papam.*
  - II. *Epistola Legatorum Cardinalium ad Conradum Episcopum Eystettensem.*
  - III. *Breue Adriani IV. Pontificis ad Adelbertum Abbatem Heidenheimensem.*
- Nunc audiamus Adelbertum.

ADEL.

ADELBERTI

SECVNDI POST
S. WVNIBALDVM
ABBATIS HEIDEN-
HEIMENSIS

RELATIO,

QVA RATIONE SVB EVGE-
NIO III. PONT. MAX. MONASTERIVM
HEIDENHEIMENSE AD ORDINEM SANCTI
Benedicti redierit, præmissis non paucis de vi-
ta S. Willibaldi, S. Wunibaldi, &
S. Walpurgis.

PRÆFATIO ADELBERTI AD EBER-
hardum Episcopum Bambergensem.

OMINO & Patri suo sanctæ Bambergensis Eccle-
siæ venerabili Episcopo Eberhardo, pauper ille &
modicus, & vtinam monasticæ professionis nomine
dignus, obedientiam cum humilitate, & orationum
perseuerantiam cum deuotione. Licet occupationes
vestras ex magna parte nouerim, negotia enim regni, & Ecclesiæ
vestræ dispositiones, assiduis vrgent vos meditationibus; ego ta-
men vester *obediens*, ego, inquam, ille, cui crucem Christi im-
posuistis portare post IESVM, immensa vestra fretus pietate, au-
deo me vestris occupationibus ingerere, vt quæ circa Heidenhei-
mensensem cellam à tempore foundationis, vsq; ad hæc tempora no-
stra gesta sunt, per me fidelem vestrum cognoscatis. Ego enim *o-
bediens* vester ex scriptis sanctæ Walpurgis virginis, & ex vita
S. Wu-

s

S. Wu-

S. Wunebaldi confessoris, & B. Solæ pauca quædam ex plurimis collegi, & in quoddam minutum opusculum, & vt ita dicam, in quoddam manuale redeg. Quod qui legerint, vitam, & conditionem, & sapientiam sanctorum Dei scilicet Willibaldi, Wunebaldi, & Walpurgis cognoscent, quosue labores & quanta pericula pro Deo, in huius vitæ peregrinatione sustinuerunt, & quam remunerationem pro his recipere digni sunt, facile intelligent.

*Eugenius III,
qui Pötificatum
inuit anno M. C.
XLI.*

Præterea operæ pretium duxi sollicitudines & labores, quos Deus nostris temporibus referuauit; & exactam circa prædictum locum, diligentiam vestram: nostra quoq; pericula, quæ sub obedientia vestra, in eodem loco perpeffi sumus, stilo currente colligere, & colligata vestro conspectui præsentare, vt reformatio pristinæ religionis, quæ Eugenio Papa præcipiente, per vos in eodem loco facta est, apud successores nostros in obliuionem non veniant, & præconium vestræ laudis, eo quod diligentissimè & fidelissimè in hac agricultura Dei laboraueritis, apud posteros vestros vsque in finem seculi non pereat. Vestrum est enim post Deum, quidquid in cella Heidêheimensi laborauimus: vestrum, inquam, est, quod de manibus querentium animam nostram elapsi sumus; quia profecto nisi sub vmbra protectionis vestræ, tempore persecutionis latuissimus, innumerabilibus & inexquisitis ærumnis in nihilum redacti fuissimus.

Ne igitur tanti laboris vos pigeat, & ne de cætero manus misericordiæ vestræ ad beneficiendum nobis torpeat, scire vos volumus, qui & quales sint S. Willibaldus & Wunebaldus, & Walpurgis virgo, & quanta veneratione sint digni, vt dum sanctitatis eorum magnitudinè pleniter cognoueritis, nunquam ab eorum laudè cessetis, dicatur quæ de vobis, quod de illa Euangelica muliere scriptum est, quæ præuenit corpus IESU vngere in sepulturam: *vbicunque prædicatum fuerit Euangelium istud, & quod hæc fecit, narrabitur in memoriam eius.* Vtiq; sine celebri memoria vestra, Heidenheimensis cellæ reformatio nunquam in recordatione erit: & dum de his, quæ circa prædictam cellam gesta sunt, non flebitur; hoc quoq; quod vos ob honorem Dei, & reuerentiam sanctorum suorum in hac re laborastis, vbique solemniter prædicabitur. Spero etiam & opto, vt quidquid in hoc opusculo minus benedictum inueneritis, lima vestræ prudentiæ in melius corrigatis: ne rusticitas mea legentibus fastidium generet, vt opusculum vestra au-

thori-

thoritate in cordibus audientium dulcescat, & nihil falsitatis & deceptionis in se contineat.*

* Finis præfationis.

Quicumq; ergo genus & vitam S. Willibaldi, & S. Wunebaldi voluerit agnoscere, ex scriptis S. Walpurgæ Virginis, quæ germana soror eorum erat, pleniter poterit ediscere. Scribit enim, quod Richardus Rex Anglorum pater eorum fuerit. Qui cum à puero semper Christianissimus exstitisset, etiam liberos suos disciplinam Christianæ religionis & viam veritatis, & per se, & per fideles prædigos diligentissimè edocuit. Vnde & S. Willibaldum, adhuc puerum, titulo monasticæ professionis addixit. Cum igitur ille beatus Rex gradus de virtute ad virtutem faceret, vt centuplū acciperet, & vitam æternam possideret, igne diuini amoris inflammatus, assumptis secum liberis suis, regnum & patriam dereliquit, & peregrinationem duram, quæ etiam pauperibus grauis esse solet, aggressus, oceani periculo se commisit; & tandem post magnos labores & multa pericula * Luccam vsque peruenit, & inibi mortali infirmitate consummatus in monasterio S. Frigidiani, in Domino feliciter requiuit.

* Lucam.

Post cuius beatissimū transitum, filij eius sanctus scilicet Willibaldus & Wunebaldus, vnà cum sociis suis ad limina Apostolorum Petri & Pauli perrexerunt. Vbi à Gregorio Papa, qui tunc Apostolicæ sedis præsidebat, benignissimè suscepti, orando, & loca sanctificationum circumeundo aliquantum temporis deuotissimè exegerunt. Factum est autem, vt S. Willibaldus, & quidam ex sociis, immenso desiderio accenderentur, quatenus Hierosolymam irent, & loca in quibus Deus homo conuersatus est, viderēt. Quod & ita factum est, S. Wunebaldo, propter infirmitatem magnam, qua tunc detinebatur, Romæ relicto. Cum interim S. Bonifacius Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, Ecclesiasticæ utilitatis causa, ex legatione Pipini Regis, qui tunc temporis Alemannorum Rex extiterat, aduenit. Et cum vidisset S. Wunebaldum, eo quod nepos eius esset, & quod multa de ingenita virtute & constantia animi eius audiisset, multum in Domino gauisus est; & suppliciter Dominum Papam exorauit, vt eius adiutorio talem cooperatorem & socium in agriculturâ Dei mereretur accipere. Cuius petitioni Gregorius Papa libenter acquiescens, rogando præcepit S. Wunebaldo, vt societati & contubernio S. Bonifacij adhereret, & in omnibus eius consilio & præcepto ad seruiendum Deo obediret.

12

Hos

Hoc quoque S. Bonifacius à prædicto Papa obtinuit, ut si quando diuina clementia S. Willibaldum eius conspectui præsentaret, ad colendam vineam Domini in adiutorium sibi ad Alamanniam eum transmitteret. Cumque memoratus & sæpe memorandus sanctus Bonifacius omnia, pro quibus venerat, secundum beneplacitum suum peregisset, Apostolica benedictione firmatus, in Alamanniam ad Pipium Regem rediit, & omnia, quæ ei in via acciderant, & quomodo Apostolica auctoritate S. Wunebaldum socium cooperatore laboris sui accepisset, ex ordine narravit. Quod rex libenter audiens, & venerabilis viri faciem diligenter intuens, gratias egit Deo, quod virum de semine regio natum, & seculi contemptorem, crucisque Dominicæ baiulatorem in regnum suum meruisset suscipere, ac deinceps magis ac magis perfecta caritate cœpit eum diligere. Peractis autem omnibus, quæ tunc in regia curia tractanda erant, sanctus Archiepiscopus valefaciens regi, in Turingiam transiit, & ibi S. Wunebaldo habitum monasticæ religionis tribuit, & ad Sacerdotij gradum, omnibus, qui nouerant eum in laudem eius acclamantibus promouit. Sanctus verò Wunebaldus virtutem obedientiæ & humilitatis attendens, in spiritu humilitatis in cunctis, quæ ei iniungebatur perfectum se seruientem exhibuit, & sicut bonus filius, & perfectus discipulus usque ad mortem S. Bonifacio obediuit.

Videns autem Archiepiscopus, quod B. Wunebaldus in omni iustitia & sanctitate proficeret, septem ei, Ecclesias in Turingia, sicut soror eius S. Walpurga in scriptis suis commemorat, regendas commisit; quas ipse ad tantum culmen perfectionis perduxit, ut usque in hodiernum diem, per totam prouinciam illam, in laudem Dei, honor & gloria S. Wunibaldi prædicetur. Tanta enim in eo virtus fuit patientiæ, & compositio eloquentiæ, tanta integritas castitatis, tantaque perfectio & dulcedo charitatis; tanta humilitatis magnitudo, & indefessi laboris fortitudo; ut nunquam frangeretur aduersitatibus, nunquam extolleretur prosperitatibus, ut semper vnus idem in vno spiritu Dei semper appareret, & sale omnimodæ sapientiæ conditus, nulli hominum aliquando grauis existeret.

Cum hæc in Alamannia circa S. Wunebaldum agerentur, beatus Willibaldus frater eius in via, qua Ierosolymam tendebat, in mari & in terrâ, magnis & multis periculis afficiebatur. Nam tempestas

pestatum procellas, postquam diuina fauente gratia euasit, pericula latronū, famis & sitis, macerationes captiuitatis, & incarcerationis squalores; graues à paganis, per quos transitum fecit, pro nomine Iesv Christi sustinuit passiones. Sed virtute Dei, de his omnibus liberatus, tandem sicut desiderabat Ierosolimam peruenit. Dedit autem ei Dominus tantam gratiam in conspectu paganorum, qui tunc Ierosolimam inhabitabant, vt quocunque pergere vellet, eorum conductu cum pace iret & rediret. Mansit itaq; multo tempore in illis finib⁹, & peragratis omnibus sanctificationum locis, Adriaticum mare iterum transnauigauit, & ad Cassinum montem, vbi ex institutione S. Benedicti Abbatis monasticam religionem vigere audierat, peruenit; vbi cum Petronax pater monasterij eum vidisset, hoc enim nomen Abbati erat, quis, aut vnde esset, aut cuius rei gratia venisset, diligenter inquisiuit. At ille vestræ inquit religionis strenuitatem, & monastici ordinis obseruantiam videre aduenimus, vt imitando bona, quæ facitis, vestro exemplo, & vestra eruditione in melius proficiamus.

His auditis Abbas ad monasterium rediit, & conuocatis fratribus suis omnia, quæ ex ore S. Willibaldi audierat, vniuerso conuentui ex ordine narrauit. Mox vt fratres tantæ sanctitatis, tantæque nobilitatis virum aduenisse audierant, benedicentes Domino gauisi sunt, & vnanimi benignitate consenserunt, vt cum ipsis, & inter ipsos quanto tempore vellet commanentiam, & consortium haberet, vt ipse per eos, & illi per ipsum mutua ædificatione in Domino proficerent. Assumptus itaque sanctus Willibaldus, in omnibus, quæ gessit, cunctis fratribus laudabilis apparuit, & in omni morum & conuersationis honestate imitabilem se exhibuit. Mansit itaque apud eos* in loco tempore irreprehensibilis, & tunc omnibus valesfaciens, cum licentiâ Abbatis, cum quibusdam honestis fratribus Ecclesiasticæ utilitatis causa ad Dominum Papam properantibus, iterum Romam transiuit, ab eis. Presentatus itaq; Apostolico conspectui, benignissimè susceptus est ab eo, & interrogatus de peregrinationis suæ labore, omnia, quæ ei in via acciderant, & quam misericorditer Deus de manibus quærētium animam eius multiplices eum liberauit, & quam laboriosè Ierosolimam, & eum quanto periculo alia sanctificationum loca, vt pote à paganis possessa, adierit, lacrimabiliter enarrauit. Flebant igitur omnes, tum quia tales iuuenē pro Domino patriam dereliquisse,

* forte modios.

quiffe, & tantos labores pertuliffe videbant; tum etiam, quia se nihil tale pro Domino peregifse dolebant.

Interea beatus Papa recordatus, quod S. Bonifacio Archiepiscopo de cooperatione; & societate S. Willibaldi promiserat, paterna exhortatione, & Apostolica auctoritate præcipiendo rogauit, vt sine contradictione ad S. Bonifacium Moguntinæ Sedis Archiepiscopum cum festinatione properaret, & in vinea Sabaoth fidelem cooperatorem, & humilem ministrum in omnibus, quæ ei S. Bonifacius iniungeret, se exhiberet. Cuius præcepto S. Willibaldus in spiritu humilitatis obediens, Apostolicâ benedictione roboratus in Alamanniam ad S. Bonifacium, sicut ei à Domino Papa præceptum erat, peruenit, & quomodo ad seruiendum & ad obediendum ei à Domino Papa missus fuerit, ex ordine narrauit.

Postquam S. Bonifacius, & S. Wunebaldus, cæteri; eiusdem societatis fideles fratres, tam dilectum Deo & hominibus fratrem saluum receperunt, diutissimè in oscula & in collū eius irruerunt, & præ gaudio flentes Deum largitorem omnium bonorum, pro vniuersis beneficiis suis glorificauerunt. Sed & Rex Pipinus, vt cognouit aduentum tam venerabilis personæ, plus quàm credi potest, cœpit in Domino gaudere, eò quòd tantum lumen iustitiæ regno suo illuxit, eò quòd omnes aduersitates eorum orationibus à regno suo propelli firmissimam spem habuerit. Omnes quoque optimates, qui in regno Pipini Regis erant, aut venientes aut electos nuncios mittentes, cum toto cordis tripudio S. Bonifacio applaudebant, quod à Domino tales adiutores & cooperatores accepisset, quorum in dubiis rebus sufficiens cõsiliū, & in quorum orationib⁹ tempore necessitatis certissimum inueniret auxilium. Creuit itaq; Ecclesia Christi per verbū & per labores S. Bonifacii sociorumque eius, & credentium in Domino fides augebatur, & abolito idololatriæ ritu, in consecrandis Ecclesiis, in prædicando verbum Domini, in baptizandis gentibus, in procurandis infirmis & pauperibus Ecclesiasticus ordo per omnem Alamanniam instituebatur.

Fuerunt autem illis temporibus in regno Pipini Regis duo Principes, scilicet Odilo & Swikerus Comes, qui vterque ad sanctū Bonifacium venientes orationibus eius se commendauerunt, & prædia sua cum mancipiis ad seruiendum Deo viuenti deuotissimè ei obtulerunt. Sed beatissimus Præsul considerans, quia res Eccle-

Ecclesiæ vota sint fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, ex allodiis Odili Ducis Frisingensem * instituit Episcopatum, & ex prædiis Swikeri Comitis Eystettensem fundauit & firmavit, fratrem & discipulum suum S. Corbinianum Frisingensibus; S. Willibaldum verò Deo dignum Episcopum Eystettensibus dedit; hoc instituens, vt de rebus Ecclesiasticis pauperes alerentur, infirmi recrearentur, captiui Christiani, prout facultas suppeteret, redimerentur. Quod factum ita omnibus Christianis placuit, vt in his institutionibus incitati & accensi, per manus S. Bonifacii plurimi Deo sua offerrent, & ad seruiendum Deo altissimo multum per omnem modum Ecclesias Christi ditarent.

* antea in pira-
tum reformatum,
& locupletauit.

Cœpit autem sanctus Præsul Eistettensem solitudinem excolere, nemus succidere, succisum eradicare, & super ripam fluminis, quod *Almule* vocatur, monasterium fabricare; & regularis vitæ, rationabilisq; obsequij clericos illuc congregare, & incircumcisus corde verbum vitæ euangelizare, & in omni Pontificatus officio fidelem dispensatorem, & bonum seruum Dei se ostendere. Vnde omnes comprouinciales, diuites & pauperes, tanta familiaritatis dulcedine sibi coniunxerat, vt de omnibus finibus regionis illius ad eum confugerent, & ad saluandas animas suas consilium & auxilium ab eo expeterent. Sicque factum est, vt bonitatis eius fama crescente, S. Bonifacio, cunctisque in Moguntina Metropoli manentibus acceptissimus fieret, & in consiliis & in iudiciis, in consecrandis quoque Ecclesiis, & in aliis charismatum donis primum post Episcopum locum obtineret; concessumque est ei, cum priuilegij attestationse, vt in his, & in aliis Deo digna gerendis, ipse omnesq; successores sui Eistettensis Ecclesiæ Pontifices, cum necessitas, aut tempus exigeret, specialiter præ aliis vicem Archiepiscopi gererent.

Verè fratres isti, scilicet S. Willibaldus & Wunebaldus, duæ sunt oliuæ, & duo sunt candelabra lucentia ante Dominum: quia sicut per S. Willibaldum illuminata est Bavaria, ita omnis cæcitas incredulitatis per S. Wunebaldum fugata est à Turingia. Non facile discerni poterat, quis eorum humilior, quis in agricultura Dei studiosior, & quis in obseruatione mandatorum Dei videretur esse præpotentior: sed cum vnum videres, alterum te nouisse & vidisse putares. Et quamuis duo essent in corpore, vna tamen fides & vnus spiritus deuotionis regnabat in vtroque.

Deni-

Denique S. Wunebaldus diuturnitate multi laboris lassatus, & frequentia orationum & vigiliarum debilitatus, timuit fructum laborum suorum vanæ laudis gloria euanescere, & lampadē suam, veniente sponso, infatuato oleo tenebrescere, ideoque delicias & lautiores cibos, copiamque vini, quæ circa Rhenum superabundant, & frequentiam populorum, firmiter in animo suo disposuit subterfugere. Ecclesiis itaque, quas regendas susceperat, bene dispositis, & accepta licentia ab Archiepiscopo, secretum solitudinis petiuit, & ad partes illas, quæ Suauelden nuncupantur accessit. Et cum diu hac & illac circumcurfando, locum suo desiderio complacentem quæreret, tandem diuina prouidentia ita disponente, inter densitates sylvarum, inter conuallia montium, solitudinem multitudine fontium, & qualitate suæ magnitudinis veloci impetu decurrentium, exiguam, & monasticæ habitationi congruam inuenit. Cuius loci situm, vir beatus diligenter considerans, ex toto corde exhilaratus est, & benedicens Deo, soloque prostratus cum propheta exclamauit; *hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo, quoniam elegeram.* Erat autem in eodem loco paruula planities instar agri modici, quem quidam incolarum suo iure vendicabat, & sicut iniqui solent persecutionem iustis inferre, viro Dei, vt de loco recederet, vim faciebat. Sed confessor Christi illatas molestias patienter sufferens, ad fratrem suum Eistettensem Episcopum perrexit, & quàm aptum suo desiderio locum inuenisset, & quas iniurias ab eo, qui eundem locellum sibi vsurpabat, pertulisset, indicauit. Pius verò Præsul fraterno desiderio congaudens, & vexationi eius ex intimis visceribus compatiens, voto fratris adiutorium impendit, & agellum ab eo, qui eum sibi mancipabat, pro beneplacito illius, & iure gentium, ne postea irritari potuisset, firmissimo pacto traditionem agelli stabiliiuit. Quem locum vir Deo plenus diligentissimè incoluit, & in eo oratorium cum mansuiculis extruxit, & vitam sanctorum Patrum imitatus ad seruiendū Deo religiosas personas, & in obseruatione mandatorum Dei probatas collegit, & cœnobialem vitam celebrari, & regulam S. Benedicti obseruari inibi constituit, & loco nomen *Heidenheim* vsque in hodiernum diem permansit. Assumpsit etiam sororem suam S. Walpurgam virginem Deo dicatam, quæ cum virginibus Christo desponsatis, sub imperio & eruditione S. Wunebaldi ex consilio sancti Bonifacij Archiepiscopi, & S. Willibaldi Eistettenensis Episcopi,

seipias

seipsas hostiam immaculatam Deo viuenti, sub districtione regularis disciplinæ iugiter immolauerunt.

Creuit igitur locus iste per merita S. Wunibaldi, & S. Walpurgæ virginis, & sicut in suis orationibus & diuino obsequio Sanctorum est adornatus, ita breui tempore in exterioribus fidelium oblationibus est amplificatus. Omnes qui spiritali ædificationi per verbum S. Wunibaldi proficiebant, de prædiis, de mancipiis, de rebus mobilibus, de auro & argento, de gemmis, de auro textis vestibus, per manus S. Wunibaldi oblationes Deo offerebant. Cùm autem venerabilis Abbas & cōfessor Christi videret fines prædiorum suorum dilatari, & in omni ornamento diuitiis secularibus res Ecclesiæ augeri, veritus extollentiam oculorum ex superfluitate diuitiarum generari, partem Ecclesiasticarum rerum in vsu pauperum distribuit, & quædam ex ipsis prædiis Ecclesiæ cellis adiacentibus, adhuc mendicantibus * larga manu tradidit. Attendebat enim Prophetam orantem & dicentem. *Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.* ideoq; quidquid Heidenheimensis cella tempore S. Wunibaldi proprium habebat, tempore necessitatis, cum nihil habentibus commune habebat.

* *Videtur deesse, laborantibus. Psal. 118.*

Tradidit autem Eiwangensi Cellæ, quæ tunc temporis pauper & modica in diuitis erat, quædam prædia satis bona & famosa, quorum vnum Kazwang vocatur, & alterum nomē habet Gunzenhausen. Similiter etiam eodem tempore, villam, quæ Alheim vocatur, Solę Confessori hilaris dator contradidit, & in defectum rerum necessitatarum pro posse suo largum auxiliatorem omnibus opem suam quærētib; semper se exhibuit. Sub ipso & per ipsum vigeat religio monachorum, ipso exhortante, & S. Walpurga adoperante, sanctitas & castitas floruit virginum. Fuitq; illo tempore Heidenheimensis Ecclesia * asyle & portus omnium laborantium, nec fuit, qui in tribulationibus suis nō inueniret ibi certum refugium per merita & orationes Sanctorum ibidem Deo ministrantium. Quamobrem homines circumiacentis regionis, cellam prædicti confessoris muro cinxerunt, & infra ambitum muri, annuente B. Wunibaldo locum sepulchri sibi elegerunt.

* *asylum*

Similiter etiam confessor Christi Willibaldus omnibus subiectis suis gratissimus extitit, & cum Martha in aciuâ vitâ studiofissimè desudauit, & cum Maria contemplatiua vita Domino iugiter adhæsit. Cùm interim S. Wunibaldus venerabilis Abbas &

Confes-

Confessor Christi, graui infirmitate correptus cursum vitæ consummauit, & de huius peregrinationis exilio ad cœlestem patriam, & de transitorio labore, quinta decima Kalendarum Ianuarij in cœlestem requiem feliciter introiuit. Cuius corpus S. Willibaldus frater eius cum multitudine virorum & mulierû ad exequias Sancti viri concurrentium, cum deuotione Clericorum & orationibus Monachorum, sanctarumq; virginum, in Oratorio, quod venerabilis pater Deo fabricauerat, honorificè sepeliuit. Quod idem Oratorium sanctus Præsul ob honorem Dei, & dilectionem fratris postea ampliauit, & adornauit. Flebāt autem omnes, qui tunc aderant, quod tanti patris corporali præsentia orbati essent; gaudebant verò, quod ad cœlestem iudicem tam Deo placitum intercessorem præmississent. Enimverò, quia se hostiam sanctam & immaculatam, dum in hac vita erat, rationabiliter viuendo, & membra sua mortificando Deo exhibuerat, manifestissimis signis Deus ostendit, quid mercedis, quid dignitatis inter sanctos Dei, pro labore suo in cœlis recepit.

Nam cum quidam ex discipulis eius ad tumbam illius sepe clam venirent, vt deuotissimas orationes pro requie Confessoris Christi cum fletu ad Dominum effunderent, ineffabilem dulcissimi odoris suauitatem senserunt, & compulsionem campanarum nulla humana administratione adhibita audierunt, & luminaria extincta absque omni humano adminiculo crebrò accendi viderunt.

Præterea quedā de Parentela eius, quæ sanctitatis eius magnitudinem etiam adhuc in carne viuientis pernouerat, cum paralyti prævalente compages membrorum suorum arefcere & dissolui sentiret, ad auxilium pretiosissimi Confessoris confugit, & ante sepulchrum eius procumbens, cum lachrimis S. Wunebaldum exorauit, vt per eius interuentum IESVS Christus ei propitiaretur, quatenus, ipso adiuuante, & Domino largiente, pristinx sanitati restitueretur. Quæ mox mirum in modum clementer est exaudita, & cum omni integritate pristinx sanitati restituta. Vnde & beata illa mulier pro gratiarum actione sacrum velamen in Heidenheimensi cella suscepit, & in sancta conuersatione temporalem vitam transcurrens, transitorium cursum feliciter in Domino consummauit.

Nec hoc silentio prætereundum est, quod quidam civis adiacen-

iacentis vici famulam suam ad molendinum prædicti monasterij transmisit, vt frumentum suum fideliter moleret, & farinam cum certa mensura domum reportaret. At illa cum esurire cœpisset, fragilitate sua deuicta, & diabolica suggestione decepta, de farina Domini sui furabatur, & tortellam inde, quam comederet, sibi confecit. Quam cum comedisset, intellexit, peractam fraudem, Dominum suum latere non posse, & intra se angustiata magis magisque Dominum suum, si in furto eam deprehenderet, cœpit timere. Quam obrem de farina Heidenheimensium monachorum, quæ tunc temporis ibi aderat, furata mensuram Domini sui subtractam compleuit, & nihil in hoc facto verita, callidum & sanum consilium se inuenisse putauit. Sed Confessor Christi Wunebaldus virtutem suæ potentia, quam à Deo consecutus erat, ostendit, & fraudem, quam pauperula illa exercuerat, detexit, & quia in omnibus temporibus custos & defensor Monachorum sibi famulantium existeret, manifestissimo signo cōprobauit. Etenim cum prædicta ancilla frumentum Domini sui molæ infunderet, licet superior lapis sua velocitate circumferretur, nihil tamen farinae vel vix aliquid egrediebatur, ita vt prædicta mulier in admirabili signo furtum suum deprehensum esse cognosceret. Vnde ex toto corde ingemiscens, & cum lachrimis & precibus ad patrocinium S. Wunebaldi confugiens, ex intimo cordis sui precabatur, vt reatum commissi furti sibi indulgeret, & ad ostensionem suæ misericordiae solitum officium complere molendino præciperet. Cuius preces pius confessor clementer exaudiens reatum dimisit, & ad manifestationem indulgentia egredi farinam, sicut prius solebat, de molâ præcepit. Quæ res ancillâ aliis, & qui cum illa aderant, referentibus in tanta admiratione est habita, vt non solum homines, qui illius temporis erant, signum istud cognouerint; verum etiam vsque ad memoriam nostram scriptis mandatum perdurauerit.

Hoc quoq; posteritati referendum operæ pretium esse duximus, quod S. Walpurga referente, post subleuationem corporis S. Wunebaldi veracissimè factum esse cognouimus.

Eodem namq; tempore, quo B. Willibaldus corpus germani sui de loco, in quo humatum erat, in cryptam, in qua nunc clausum tenetur, transtulerat, venit quædam mulier paralytica, & in toto corpore debilitata, & suffragia pretiosi confessoris implorans,

omnibus, qui aderant, cernentibus ex integro illico sanitati restituta est; ita vt nullum vestigium infirmitatis in illa remaneret, & omnes in laudem & gloriam illius, qui mirabilis in sanctis suis prædicatur, vnisona voce clamauerunt.

Contigit etiam in illis diebus, vt vnus in scelere quodam deprehensus, & manibus durissimis loris ad tergum religatis, per viam, quæ transitum facit per monasterium S. Wunibaldi, ad mortem duceretur. Qui cum Oratorium sancti Wunibaldi intuere- tur, comites itineris sui flebiliter exorauit, vt eorum permissione Ecclesiam prædicti confessoris ei ingredi liceret, quatenus ante mortem, qua plectendus erat, in salutem animæ suæ, & in adiutorium angustiarum suarum, tam pretiosum confessorem Christi precibus & fletibus suis inclinaret. Qui petitionibus eius, Deo ita ordinante, consenserunt, & Ecclesiam cum captiuo illo introeun- tes, ipsi quoque pro necessitatibus suis, diuinum & S. Wunibaldi auxilium implorauerunt. Captiuo itaque lacrimas cum precibus effundente, per interuentum & merita S. Wunibaldi omnipotens Deus virtutem & misericordiam suam omnibus astantibus ostendit, & ligaturas, & firmissimos nexus captiuo sine actu manuum dissoluit, & quam prope sit Deus omnibus inuocantibus eum in veritate, in captiuo illo euidentissimè demonstrauit. Cumque illi, qui eum ceperant, quæ facta sunt vidissent, glorificantes & benedicentes omnipotentiam Dei, signum, quod per merita S. Wunibaldi factum fuerat, vbique diuulgauerunt, & eum, qui punien- dus erat, illæsum abire permiserunt.

Hæc pauca è plurimis signis, quæ per merita sancti Confessoris Wunibaldi facta sunt ex scriptis S. Walpurgæ Virginis, germanæ sororis eius excerpimus, vt de his cognoscatur, qualis & quantus in conspectu Dei sit in cælis, cuius dono & cooperatione tot virtutes & miracula modo crebrescunt in terris.

Denique post mortem fratris sui sanctæ & venerabilis virgo Walpurga gubernacula, & regimen regularis disciplinæ in cella Heidenheimensi vsque dum vixit, tenuit, & seipsam in formam & exemplum bene viuendi ostendens omnem excessum strenuè, & vt ita dicam, viriliter exercuit. Tantæ enim fuit, cum tempus & res exposcebat, grauitatis, & tantæ suo tempore pietatis & mansuetudinis, & omni tempore in omni conuersatione tantæ extitit sanctitatis, vt ab omnibus meritò veneraretur vt Domina, & à cunctis
dili-

diligeretur vt mater amantissima. Vt igitur fidem verbis nostris a-
struamus, aliqua de signis, quæ Dominus, propter ipsam, & per ip-
sam etiam dum adhuc in carne viueret, operatus est, quæ in au-
tentis libris scripta inuenimus, in medium adducere volumus.

Cùm post discessum fratris sui S. Wunibaldi gubernacula re-
gularis in Heidenheimensi Ecclesia teneret, accidit, vt quidam Ec-
clesiasticus nomine Gomeradus, qui luminibus Ecclesiæ præerat,
conuentui tempore cœnæ lumen subtraheret, & respectum Dei
non habens, S. Walpurgam grauitè in hac re offenderet. Nam vi-
cem sororum suarũ dolens, & iniuriam suam patienter sufferens,
incoenata ad orationum consolationem se contulit, & ei, qui in-
deficiens & verum lumen est, iniurias suas, & defectum sororum
suarum commisit. Mox mirum in modum lux cœlitus demissa, in
modum fulguris coruscantis, omnem locum in quo S. Walpur-
gis, & sorores eius erant repleuit, & vsq; ad ortum solis, ab eis non
recessit. Qua in re multitudo & magnitudo virtutum S. Walpur-
gæ clare enituit, & omnium corda, qui hoc signum viderant, vel
audierant ad obediendum S. Walpurgæ Dominus vehementer ac-
cendit.

Hoc quoq; scriptum in veritate comperimus, quod quidam
præpotens * tyrannus, iuxta cellam Heidenheimensem, in prædio * Dynasti
suo habitationem habuerat, qui propter infirmitatem filix suæ,
quam vnicam dilexit, intolerabili mœrore & dolore laborauit.
Cuius anxietatem & tristitiam cum S. Walpurgis virgo compe-
risset, signo crucis, & sanctarum orationum virtute munita, ad
hospitium prædicti tyranni nihil metuens, & in misericordia Dei
certam fiduciam habens, vespertino tempore, tanquam peregrina
esset, peruenit, & ad ostia domus pulsando, hospitalitatis gratiam
& ingressum domus sibi præstari postulauit. Quam pater familias
cùm pulsantem & deprecantem audisset, veritus ne canum rapa-
citas, quorum magna multitudo apud ipsum erat, eam discerpe-
ret, vt à canum morsibus defensam pacificè eam introducerent.
Cui S. Walpurgis: non verearis inquit quod me Walpurgam an-
cillam Christi canes tui possunt lædere, quia sub custodia Christi
constitutæ nulla aduersitas, nullom periculum mihi poterit præ-
ualere. Tunc pater familias audito nomine Walpurgæ de sede sua
prosiluit, & miratus tam nobilis & tam sanctæ Virginis aduentum,
studiosissimè totam domum emundauit, & omnibus, quæ oculos

sanctitatis eius offendere possent deterfis, benignissimè eam in domum suam recepit, & omne humanitatis & deuotionis obsequium ei exhibuit. Videns itaq; S. Walpurga, patrem & matrem, & omnem familiam circa præmortuam, & iam agonizantem puellam, & iam in supremo vitæ articulo constitutam esse, turbatos intrinsecus, pia compassione attracta petiit, vt intra cubiculum moribundæ puellæ lectus sibi sterneretur, vt, omnibus exclusis, nocturna quiete sola cum sola puella frueretur. Cuius petitionem omnes admirantes, eò quòd puella esset desperata, & omnia, quæ ad exequias erant necessaria, fuissent præparata, tamen de S. Walpurgæ sanctitate præsumentes, omnes foras exierunt, & secundum postulationem eius solam cum sola nocte illa reliquerunt. At virgo Christi ostiis clausis totam illam noctem in somnem ducebat, & genibus flexis, lacrimis & orationibus sponsum suum largitorem omnium bonorum suppliciter exorabat, vt in virtute potentæ suæ, & in multitudine misericordiæ suæ puellam pristinae sanitati restitueret, & non solum parentes puellæ, sed & omnes Sualueldenses in fide Catholica adhuc rudes, hoc signo ad agnitionem & amorem sui nominis incitaret. Cuius precibus miserator & misericors Dominus aures suæ pietatis benignissimè accommodauit, & ex integro desperatam puellam incolumitati restituit. Cum hæc virtus Altissimi S. Walpurga orante, intra cubiculum ostenderetur, pater & mater puellæ cum vniuersa familia domus, circa fodendum sepulchrum, & circa paraturas, quæ defunctis exhiberi solent, hac & illac discurrentes, lamentabili dolore cruciabantur. Cùm interim beata virgo Christi Walpurgis, reueratis ostiis, parentes puellæ vocauit, & puellam adeo sanatam, vt nullum signum ægritudinis haberet, cum magno gaudio & exultatione cordis eis repræsentauit. Parètes verò puellæ virtutem Dei, & sanctitatè S. Walpurgis in repentina sanitate filia cognoscentes, cum magno tripudio cordis gratiarum actiones Deo retulerunt, & pedibus sanctæ Virginis prouoluti ingèria ei dona obtulerunt. Quæ illa tanquam latum pro nihilo ducens, exhortata est eos, vt Deo fideliter adhærerent, & nihil seculare dilectioni Dei præponerent.

Posthæc valefaciens eis occultè ad Heidenheim rediit, & post operationem huius signi in spiritu humilitatis maiore afflictione corpus suum maceravit. Præterea quomodo pater eius Richardus,
Rex

Rex Anglorum, & fratres eius, sanctus scilicet Willibaldus & Wunebaldus, Regnum & patriam pro Deo reliquerunt, quosue labores pro diuina recompensatione in huius vitæ peregrinatione sustinuerunt. quomodo in vinea Dei, domino cooperante & incrementum præstante, fructificauerunt; luculentissimè conscripsit. De cuius scriptis ego peccator & prædictæ Heidenheimensis cellæ abiectus subminister, quasi delato ad me amœno prato, quosdam paucos flores decerpsi, & tanquam epilogum faciens; quam magni confessores isti in conspectu Dei habeantur, & quod à prima fundatione monasticus ordo in prædicta cella fuerit institutus auctoritate S. Walpurgæ: Defuncta autem sancta Walpurga, & iuxta S. Wunebaldum sepulta, fratre quoque eius S. Willibaldo Episcopo mortuo, qua auctoritate, vel qua necessitate monasticus ordo exclusus fuerit, & canonicorum secularium ordo in eandem cellam subintroierit, certum non habemus, præsertim cum nec priuilegia, nec viua testimonia propter antiquitatem temporum inde inueniamus.

Tempore enim *Gregorij Papæ, qui tertius Apostolicæ sedi præsidebat, & Pipini Alamannorum Regis, & S. Bonifacij Martyris, fundata fuit prænominata cella, & à prima fundatione à monachis inhabitata; sed post mortem sanctorum Willibaldi, Wunibaldi & Walpurgis à secularibus canonicis possessa, & omnibus antiquitatis priuilegiis abolitis, mira dispensatione Dei, pastoralis virga S. Wunibaldi, argento circumtecta, in testimonium primæ institutionis, in sinu altaris vsque in hodiernum diem est reserua-
 ta. Soleat enim homines infirmi circumiacentis regionis, ad tum-
 bam prædicti confessoris venire, dum ex hac virga loca infirmitatis tanguntur, per merita Christi confessoris, & virtute eius, qui mirabilis in sanctis suis est, plurimi eorum sanantur. Sed & regula S. Benedicti à Cassino monte deportata, & alij libri Ecclesiasticæ ædificationi necessarij, quos pius Confessor in asino suo ad Heidenheimensem cellam aduexerat, licet propter vetustatem inutiles, tamen propter reuerentiam prædicti patris vsque adhuc apud nos habentur.

* *Rechtens, Zachæ-
riæ Papæ.*

Haftenus S. Walpurgæ auctoritate velut quoddam excerptum, de vita fratrum eius, & de institutionibus locorum, quibus præsidebant, ex scriptis eiusdem collegimus; nunc quomodo aut per quos monasticus ordo in prædicta cella reformatus sit, sicut vidi:

vidimus & audiimus, veraciter in eo, qui veritas est, referemus.

Eo tempore, quo Eugenius successor Lucij Papatum tenebat, & secundus Cunradus, Lothario Imperatore mortuo, in regnum succedebat, quidam Gebhardus generis & morum nobilitate præclarus, & totius religionis obseruantia probatus, Eystetensem Episcopatum regebat, qui sicut in omnibus zelum Dei habuit, ita defectum Heidenheimensis cellæ miseratus, quomodo in pristina religionis statum eam reduceret, cum sapientioribus Episcopatus sui, & cum religiosis sanctæque conuersationis viris consilium habuit. Qui cum non inueniret certas rationes, quibus communis vita in singularem proprietatem & secularem voluptatem esset transmutata, & quomodo cella monachorum, & ceterum mortuorum, facta essent domus laicorum, carnalibus desideriis inibi seruientium, dolendo vicem sancti Wunibaldi gemebant, & zelum Episcopi, quem pro domo Dei habebat, benedicentes, eum per omnia laudabant. Exhilaratus itaque Episcopus, ex vnanimi consensu illorum, quos in consilium suum assumpserat, magis ac magis animatus, prædictæ cellæ canonicos singillatim conuenit & exhortationibus suis, & rerum compensationibus ad hoc inclinavit, vt præbendas suas pro salute animarum suarum, & pro veneratione S. Wunibaldi dimitterent, & monastico Ordini, qui à prima fundatione ibi institutus erat, locum darent.

Omnibus ergo canonicis vsque ad vnum Episcopo consentientibus, & præbendam pro Deo & pro denominata recompensatione exstucantibus, contigit, vt Eugenius Papa ad Franciam accederet, & conuocatis vniuersarum prouinciarum Episcopis & Abbatibus, in Rhemensis Ecclesia famosissimam synodum celebraret. Quo eum præfatus Episcopus ex vocatione Domini Papæ venisset, omnia, quæ circa Heidenheimensem cellam facta erant, & quomodo canonici præbendas resignassent, exposuit. Postquam venerabilis Papa seriem & veritatem præfatæ causæ, Episcopo edocente, cognouit, communicato cum Cardinalibus & aliis religiosi viris, qui ad Synodum illam conuenerant, consilio, præcipit auctoritate Apostolica Episcopo, vt in pristinum monasticæ religionis statum* sine dilatione inde eliminaret.

*locus mutilus.

Auditis his, Eugenio Papa, & omnibus, qui illuc conuenerant,

rant;

rant, finita synodo ad sua remeantibus, Episcopus quoq; Eystet-
tensis in sua repedauit, & quendam * Pennonem virum bonum, ^{* Pennonem.}
& in omne opus Dei paratum, eo quod illo tempore præpositu-
ram Heidenheimensem in sua procuratione haberet, ad se voca-
uit, vt & designatas præbendas diligenter colligeret, & in vsus Ec-
clesiæ studiosè redigeret, perintimè rogauit, & quod ei Papa de
pristinæ institutionis reformatione, & secularis in habitationis e-
liminatione præceperit, indicauit. At ille de pristina religionis re-
formatione mandatum Domini Papæ audiens, eò quod zelum
Dei haberet, gauisus est valdè, & secundum edictum Episcopi, res
Ecclesiæ diligenter collegit, & partem collectæ pecuniæ in ædifi-
catione turrium, prædicti Episcopi consilio vsus, expendit, & par-
tem ad reædificationem dirutarum officinarum referuauit.

Sed antiquus hostis fidelium actibus inuidens, solita malitiæ
fuz calliditate bonum propositum eorum conuertit in malum:
nam sicut oportuit prædictus Episcopus Gebhardus naturæ con-
cessit, & viam vniuersæ carnis ingressus, mandatum Domini im-
perfectum dereliquit. Factum est autem, vt substituendo alio E-
piscopo, graue schisma in Eistettensi Ecclesia oriretur, ita vt qui-
dam eorum, reprobato præposito, quendam Burchardum ei præ-
põnerent. Quod schisma diu durauit. Sed Reges Cunrado, obse-
quito Gerhardi Comitis, in partem Burchardi Episcopi inclinato,
nulla synodali discussione habita; sed regia potentia adhibita, præ-
dictus Burchardus, homo bonus & simplex, sed ad laborem Epi-
scopalis officij per omnia debilis, in cathedra Pontificali vsque ad
audientiã Eugenij Papæ permansit. Qui vt in Curiam Regis con-
suetudinariam iustitiam persolueret, & consecrationis suæ tem-
pore necessarios sumptus haberet, pecuniam in Heidenheimensi
Ecclesia congregatam abstulit, quam se postea redditurum per fi-
dei iussores spondit, quod tamen minimè persoluit, quin immo
præbendas expeditas, contra edictum Domini Papæ impediuit, &
pueros indoctos, & infra annos discretionis positos, Apostolici
decreti nullum respectum habens, temerario * vsu in prædictam * ausu.
Ecclesiam induxit.

Fuerunt autem eodem tempore quidam fratres, qui zelo Dei
inducti, vicem S. Wunibaldi dolerent, & contemptum Eugenij
Papæ animaduertent, & se murum pro domo Domini contra-
dicendo his, quæ ab Episcopo Burchardo irrationabiliter fiebant,

* *Ilfung.*

opponerent. Inter quos erat quidam * *Ilfungus*, homo prudens & litteratus, & diuitiarum & parentum magnitudinæ, & in morum gravitate, & in largitatis honestate in omni Heidenheimensi cella famosus: huic temeritas & excessus Episcopi Burchardi displicuit, & causam Dei & iniuriam Apostolici tuendâ viriliter & fideliter assumpsit. Etenim cum adeo corpulentus esset, vt forti caballo intolerabilis ad ferendum videretur, non veritus corporis sui magnitudinem, nec itinerum difficultatē, omnibus in faciem audacter restitit, & ad audientiam Eugenij Papæ, insolentias & præsumptiones, quas fieri vidit, pertulit. Contra quem Heidenheimenses canonicum quendam fratrem suum, scilicet magistrum scholarum, in scripturis bene fundatum, & in facundia & honestate morum apud omnes commendatum, ad Romanam curiam, datis in via necessariis, direxerunt, vt in præsentia Eugenij Papæ assertiones prædicti *Ilfungi* rescinderet, & causam eorum sua sapientia defenderet. Cum igitur vterque eorum Apostolico conspectui se repræsentalset, hinc atque illinc vtriusque causis discussis, rei veritas, & labor *Ilfungi* sacerdotis præponderauit, & magister *Odelricus*, licet multum pro parte fratrum suorum laborauerit, Deo ita ordinante, parum profecit. Communicato itaq; cum Cardinalibus consilio, Eugenius Papa dictum *Ilfungum* cum litteris ad Babbergensem Episcopum transmisit, eiq; sub interminatione officij sui præcepit, vt inuasores præbendarum, & præuicarios Apostolici decreti ad cooperationem Eistettensis Episcopi, de prædicta cella euiceret, & in ea pristinum monasticæ religionis ordinem reformaret. Hoc est autem exemplar illarum litterarum, quas Eugenius Papa * *Babbergensi* Episcopo misit per *Ilfungum*.

* *Babbergensi.**Epistola Eugenij
Papa.*

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Eberhardo Babbergensi Episcopo, & dilecto filio, Adam Abbati de Ebrach salutem & Apostolicam Benedictionem. Bonæ memoriæ Gebhardus Eistettensis Episcopus, amore sacre religionis accensus, in Ecclesia de Heidenheim Deo acceptum dolens non exhiberi seruitium, summotis inde pacificè clericis secularibus, religiosos fratres statuit ordinare, ita tamē vt clerici seculares ibidem eo tempore commorantes, habita exinde beneficia in vita sua tenerent; eis verò decedentibus in vsus monachorum, sine cuiusquam contradictione integrè deuenirent.

Nunc

Nunc autem, quod sine graui mœrore non dicimus, quoniam eo his temporalibus rebus adempto, & ad æternitatem Domino auctore vocato, nondum fuerant regulares fratres iuxta propositum eius adducti, Moguntinus Archiepiscopus & Eistettensis Episcopus, clericos seculares ausu temerario reduxerunt. Quod factum, quanta esset animaduersione plectendum, si iustitiæ rigorem exercere vellemus, caritas vestra liquidò satis & euidenter agnoscit. Quoniam ergo ad nostri spectat Pontificatus officium, quæ malè facta sunt in irritum reuocare, & de vestra prudentia valdè confidimus, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus super hoc vigilantibus studio intendatis; & expulsis inde secularibus, ibi acceptam Deo religionem instituere, iuxta votum præscripti Episcopi, studeatis. Ita tamen, vt illis, quibus ipse beneficia in vita sua reliquit, quamuis essent eis de iustitiæ rigore priuandi, quia tamen erga omnes oportet benignitatis mansuetudinem exerceri, à nobis ea sibi misericorditer sentiant indulgeri. Cæteri verò, quos post institutionem eiusdem Episcopi constat illuc fuisse intrusos, sine cuiusquam beneficij perceptione, velut inuasores exinde propellant. Si autem vobis super hoc obedire contempserint, in personas eorum excommunicationis, in locum verò auctoritate nostra interdicti sententiam promulgate. Præterea latorem præsentium Illungum, qui super hoc debitam attentionem adhibuit, caritati vestræ attentius commendamus, rogantes vt suis opportunitatibus nostrum se apud vos præsidium inuenire cognoscat, & taliter defensionem vestram, pro parte nostra obtineat, vt nec eum oporteat pij laboris & studij pœnitere, nec alios, qui cognouerunt, à voto simili debeat prauorum timor & violentia cohibere.

Porro Illungus litteras signatas cū mandatis Babergensi Episcopo adportauit, quas ille cum reuerentia suscipiens, vocato Nurenberch Eystettensi Episcopo, omnia, quæ Papa in literis suis præcepit, deuotissimè complenit. Aderat etiam tunc temporis Heidenheimenses Canonici, & diuersorum cœnobiolorum viri religiosi, qui omnes post multas disputationum diuersitates, vnanimi voto in vnum consenserunt, vt

Hic est finis Epistolæ, sequuntur verba Adelberti.

ordo monasticæ religionis, qui à prima fundatione, à B. Wunbaldo, Confessore Christi, in Heidenheimē, si cella fuerat institutus, secundum præceptum Domini Papæ, denuo reformaretur, præsertim cum nulla auctoritas, nulla necessitas, quare monachi ex cella fuerint, inueniretur.

pro Expulsi

Episcopus verò Babbergenfis cum aliis & præaliis, canonum rationibus & Pontificum decretis, eò quòd in diuinitate, & omni liberalium artium subtilitate peritissimus esset, innitens, studiosissimè elaborauit, vt præfata cella talis persona præficeretur, quæ in conuersatione monasticæ religionis esset probata, & in dispositione secularis dispensationis esset exercitata. Quod consilium omnibus, qui aderant, miro modo bene placuit, factumque est, vt inuocato sancti Spiritus adiutorio, Michelfeldensem Abbatem, Apostolica auctoritate & præcepto, hanc crucem Domini & iugum istius regminis portare compellerent. Fuit autem ille Abbas à multo tempore notus omnibus, quia in maiori choro Babbergenfis Ecclesiæ nutritus, & canonicus, & in claustrali administratione probatus, magnam in conspectu omnium Babbergenfium gratiam inuenerat, & pro diuina recompensatione secularibus pompis & diuitiis abrenunciatis, in cella Dominae Paulinae Monachum se fecerat, vbi postea requisitus & communi supplicatione Babbergenfium extractus, vnanimi comprouincialium Abbatum electione in Michelfeldensem Abbatiam tempore necessitatis translatus est. Hanc humilem personam, & in propriis oculis abiectione nouo labori & oneri supposuerunt, & reluctantem, & cum multis lacrimis reclamantem, Eystettenfi Episcopo, & Domino Adal-

Adalberto de Truchendingen Catholico & religioso laico, sub testimonio Christi, & Ecclesiæ defendendum commiserunt.

Cum igitur prædictus Abbas cum conductu Eystettensis Episcopi & aduocati Adelberti, ad cellam sibi peruenisset commissam, nihil ædificiorum, nihil rerum necessariorum inuenit, sed contradictiones & diuersas vexationes, & omnes vias spinis circumseptas reperit. Cumque se sine fructu laborare, & magis ac magis aduersantium sibi numerum augeri, eò quod nullum consilium in Eistettensi Episcopo sibi repositum esse conspiceret. Ad Babbergensem Episcopum, cui Eugenius Papa negotium istud commiserat, rediit, & contradictiones & oppressiones, quas patiebatur, lacrimabiliter ei exposuit. At ille, sicut semper visceribus misericordiæ plenus erat, paterna compassione ei condoluit, & quod negotium sibi commissum processum prosperitatis non haberet, ex toto corde ingemuit. Vocatis itaque familiaribus suis, quorum consilio in dubiis rebus uti solebat, quid super hac re faciendum esset, consuluit. Qui omnes vnanimiter consiliati sunt, ut Abbatem cum litteris commendatitiis ad Eistettensem Episcopum emitteret, eumque sub obreitu diuinæ maiestatis, & pro reuerentia Apostolicæ auctoritatis rogaret, ut forti manu Abbatem teneret, & defenderet; quod si nollet, aut non posset, ex integro, causa ad Dominum Apostolicum referretur, ut eius dispensatione prædictus Abbas ab imposito iugo absolueretur, vel eius auctoritate, quod inchoatum erat, priuilegiis firmaretur.

Misit ergo Babbergenensis Episcopus ad Eystettensem Episcopum litteras, & nihil profecit; quia Eister-

* Eberhardum.

ensis Ecclesia aliena potentia se opprimi doluit, & proprium Antistitem * propter imbecillitatē suam, sicut postea comprobatum est, pro nihilo reputavit. Tunc verò quot & quantas aduersitates Abbas & fratres sui pertulerint, non facillè enarrari, nec facillè credi potest. Nam parentes & familia exclusorum canonicorum, tanta ira & odio in monachos, & in eos, qui eis adhærebant, exarserunt, vt extra limen Ecclesie pedem ponere sine conductu nō auderent. Sine cessatione nunc manifestè, nunc occultè novos dolores super dolorem vulnerum eorum apposuerunt, & vt manifestius exprimamus, vna nocte, cōgregata multitudine & armata manu, quadraginta modios frumenti, qui tunc temporis magno pretio comparati erant, & carnes triginta porcorum cum vestibus fratrum, quas ibi repererunt, violenter abstulerunt, & nouem carradas vini & ceruisie, nullum respectum, S. Wunebaldi habentes, in terram effuderunt.

Crebrescentibus itaque malis & accrescentibus periculis doloribus, præfatus Abbas cum litteris Babbergensis Episcopi Dominum Eugenium Papam adiit, & labores, & dolores, & periculis diuersitates, quas patiebatur, ex ordine indicauit. Fuit autem istud exemplar litterarum illarum, quas Babbergen- sis Episcopus per Adelbertum Abbatem misit ad Dominum Papam Eugenium.

Beatissimo Patri & creatori suo Eugenio, sanctæ Catholicæ Ecclesie summo Pontifici, Eberhardus Babbergen- sis, diuina & Apostolica miseratione, minimum id quod est, debitam in Christo obedientiam cum oratione & seruitute deuotissima. Sicut omnem plantationem, quam non plantauit pater cœlestis, diuina sententia in Apostolica petra non patitur consistere, ita omnem illam, & solam, quam ipse plantauit, neminem ab eiusdem petra
firmi.

firmitate finit conuellere. Vnde humilem quandam Dei & vestrae sanctitatis plantationem, auctoritate vestra in loco, qui dicitur Heidenheim, per meae paruitatis ministerium inceptam, absens licet corpore, praesens tamen semper spiritu, vobis, Pater & Domine clementissime, represento, humiliter implorans, & obsecrans pietatem vestram, vt aduersus hanc ipsam personam humilem, ea quae mentiri sibi solet, non praeualeat iniquitas. Vt enim mirabilia Dei circa locum praedictum necessaria cognitu plenius intelligatis, aliqua à plurimis nostris occupationibus compellor inferere.

Ex antiquo locus ille in religione monastica fundat^o, B. Wunnebaldum, confessorem pretiosissimum, Abbatem habuisse dinoscitur, primum quidem & nouissimum, vsque ad haec felicissima Apostolatus vestri tempora. Postmodum verò barbarica tyrannide vastatus, clericis secularibus, per multam rectorum negligentiam, ad inhabitandū concessus est, vsq; ad haec vltima tempora beatae memoriae Domini Gesshardi Eistettensis Episcopi, qui diuinitus inspiratus clericos ibidem inuestitos, quietè & pacificè, singulatin omnes, vsque ad vnum, in diebus suis transtulit, & stipendia primitus habita aliis beneficiis Ecclesiasticis illis commutauit. Post decessum verò ipsius, clerici antiqua stipendia inuolantes, alios quoq; primitus ibidem non inuestitos sibi aggregantes, de bonis Ecclesiae coeperunt ad inuicem contendere.

Huiusmodi ergo lite ad nostram audientiam perlata, ego & Dominus Adam Abbas de Ebrach in mandatis accepimus à vobis, vt clericis inde remotis, auctoritate vestra pristinam loci illius religionem reformaremus; Domino autem Abbate secus agente circa negotia sibi iniuncta à Cisterciensium capitulo; ego vestram iussionem reueritus, & ab ipso Abbate Eberacensi, aliisque bonis & religiosis in idipsum commonitus, die & loco Heidenheim clericis praefixo, in praesentia eius, qui nunc est, Domini Burchardi videlicet, Eystettensis Episcopi, ipsos inde remouit, & hunc latorem praesentium ab Episcopo Eystettensi, simulq; clero ipsius expetitur, de monasterio quodam locuplete Episcopatus nostri translaturum, religiosorum plurimorum consilio, qui praesentes aderat, in Abbatem loco iam saepe praenominato concessi, cò quòd ipse, pro loco & tempore, in hoc loco maxime videretur idoneus secundum gratiam sibi concessam à Domino, in omni ordine.

prius

prius canónico, deinde monastico. Sic ergo in caminum paupertatis proiectum, & positum in signum, cui oportet, vt à multis contradicatur, iterum atq; iterum vestrae pietati commendo suppliciter deprecans, vt & fratrem, & locum sanctissimum, in quo verè complacitum est Deo habitare in eo, paternitatis vestrae privilegiis communire dignemini, quatenus & Deus honoretur & nominis vestri memoria in sempiternum ibi non deleatur.

Quem ille clementer suscipiens, & laboribus eius paternè compatiens, vt fortem athletam in certamine Dei se exhiberet, cohortatus est, sed Abbas pedibus eius prouolutus, suppliciter & lacrimabiliter rogauit, vt intolerabili iugo eum absolueret, quia sine adiutorio, & sine defendentium patrocinio, in tam periculosa & laboriosa administratione se nihil proficere conspiceret.

Ad quem Eugenius Papa; nondum frater, inquit, vsque ad sanguinem decertasti, neque utile est, vt absoluaris, sicut petisti, quia nullus coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.

Confortare in Domino, & esto robustus, & viriliter age, vt tuis laboribus status antiquae religionis in loco, quem S. Wunebaldus Deo consecrauit, nostris temporibus reformetur, vbi modo, sicut audiimus, omnis excessus castitatis & iniquitas dominatur.

Nos utiq; contra æmulos tuos scribemus, & monastici ordinis institutionem, sicut à prima inchoatione, à B. Wunebaldo, institutum est, privilegij nostri roboratione in loco illo firmabimus, & omnes fideles Christi in auxilium & in defensionem tuam, literis nostris sigillatis inuitabimus.

His verbis prædictus Abbas consolatus & confortatus, pedibus Eugenij Papæ prouoluitur, & vt locum in sua tuitione vellet habere, & vt comprovincialibus

terrae

terræ principibus defendendum vellet committere, & privilegio, sicut dixerat, vellet firmare, suppliciter exoravit. Cuius precibus Papa benignè annuens privilegium tradidit, & litteras commendatitias ad Episcopum Babbergensem, ad Comitem Gerhardum, ad Adelbertum Aduocatam de Truchendingen conscripsit, in quibus vt Heidenheimensem Cellam & Abbatem eius manu tenerent, & defenderent præcipiendo rogauit. Fuit autem istud exemplar privilegij & litterarum, quas Eugenius Papa remisit.

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Adelberto Abbati monasterij S. Wunibaldi in Heidenheim, eiusque fratribus tam præsentibus, quàm futuris regularem vitam professis in perpetuum. Ad hoc nobis à Deo pastoralis officij cura commissa est, vt beneplacitem Deo religionem laboremus statuere, & stabilitam exacta diligentia conseruare. Nec dubium, quod si seruorum Dei iustis petitionibus benignè concurrimus, nostris opportunitatibus clementem Dominum reperimus. Ea propter dilecti in Domino filij, qui ad prædictum locum pro reformanda honestatis & religionis obseruatiã vos ex mandato nostro humiliter transfulistis, vestris iustis postulationibus clemèter annuimus, & monasterium ipsum, in quo diuino mancipati estis obsequio, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communitus. Inprimis siquidem statuentes, vt ordo monasticus, & qui secundum Dei timorem, & B. Benedicti regulam, per vos in eodem loco noscitur reformatus, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter conseruetur. Præterea quascunq; possessiones, quæcunq; bona ibidem monasterium in præsentiarum iustè & canonicè possidet, aut in futurum concessione Põtificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis Deo propitio adipisci poterit, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. Sanè laborum vestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis vestrorum animalium, nullus à vobis decimas exigere præsumat. Sepulturam quoq; ipsius loci liberam esse concedimus, vt eorum, qui se illic sepeliri deliberauerint, deuotioni & extremæ voluntati,

* forte addendum
partis.

ti, nisi fortè excommunicati aut interdicti sint, nullus obstat; salua tamè iustitia matricis Ecclesie. Obeunte verò te nunc eiusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem fratres communi consensu sanioris, * secundum Domini & B. Benedicti regulam prouiderint eligendum. Prohibemus autem, vt intra septa monasterij ipsius nulla secularis persona placitari, vel habitationem habere præsumat, ne in seruorum Dei secessibus, populari-
ribus occasio præbeatur conuentibus.

Dècernimus ergo, vt nulli omnino hominum liceat præfa-
tum monasterium temerè perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, imminuere, vel aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conseruentur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, vsibus omnimodis profutura, salua sedis Apostolicæ auctoritate, & diocæsani Episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisue persona huius nostræ institutionis paginam sciens, contra eam temerè venire tentauerit, secundò tertioque commoneatur, si non satisfactione congrua emendauit, potestatis honorisq; sui dignitate careat, reamq; se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & à sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri IESU Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iussa seruantibus sit pax Domini IESU Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis perecipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant. Amen.

Ego Eugenius Catholicæ Ecclesie Episcopus subscripsi. Ego Ymarus Tusculanus Episcopus subscripsi. Ego Gregorius Presbyter Cardinalis ad titulum Calixti subscripsi. Ego Manfredus Presbyter Cardinalis tituli S. Sabinæ subscripsi. Ego Gwido Presbyter Cardinalis tituli Pastoris. Ego Oddo Diaconus S. Georgij ad velum aureum subscripsi. Ego Rudolphus Diaconus Cardinalis S. Angelis subscripsi. Ego Ioannes Diaconus Cardinalis sanctorum Sergij & Bachi subscripsi. Data Segniæ, per manus Bosonis sanctæ Romanæ Ecclesie scriptoris V. Idus Febr. Indicti. XV. Incarnat. Dominicæ anno M. C. LII. Pontificatus verò Domini Eugenij III. Papæ anno VII.

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei Eberhardo Bab-
bergen-

bergenſi, & Burchardo Eyſtettenſi Episcopis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per curam & ſolicitudinem veſtram, atque iuxta commonitionem & deſiderij noſtri votum, dignatus eſt in Eccleſia Heidenheimenſi honeſtatis & Deo placitæ religionis obſervantiam reformare: & dilectum filium noſtrum Adelbertum, latorem præſentium, honeſtum ſiquidem, pro vt aſſeritis, ac bonæ opinionis virum, Abbatem & prouifoſem in eodem loco ſalubriter prouidere; vt vbi omnis enormitatis & immunditiæ malitia diu, peccatis exigentibus, exitit, ibi de cætero regularis ordo & innocentia ſanctitatis reſſoreat, atq; gratum Deo in odorem ſuauiſſimæ exhibeat obſequium.

Proinde dilectiſſimi in Chriſto fratres, & in agricultura ſummæ patriſfamilias ſolertiſſimi cooperatores, vt donum, quod in prædicta Eccleſia pio ſtudio inceptum eſt, deperire non valeat, ſed de bono in melius ſemper augeri, fraternitatis veſtræ ſtudio præſentibus litteris incitamus, & in Domino exhortantes monemus, quatenus prædictum filium noſtrum Adelbertum Abbatem attentius habeatis commendatum, & ad reedificationem ac meliorationem eiſdem Eccleſiæ, vires ei & auxilium, pro B. Petri & noſtra reuerentiâ, præſtetis, atque pecuniam, quæ pro reſtauratione ipſius loci collecta eſt, ſiue mutuata, in manu eius ac fratrum ſuorum faciatis assignari. Clericos verò manifeſtè concubinarios, qui habitationes ſuas in ipſo monaſterio habent, nihilominus ab eodem loco ſtudeatis remouere.

Eugenius Episcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio nobili viro Gerhardo, Eyſtettenſi Comiti, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad induſtriam nobilium & Catholicorum Principum ſpectare diſcoſcitur, religioſas perſonas diligere, & earum loca deuotionis intuitu conſouere; vt per huiusmodi ſtudiū creatori ſuo Domino Ieſu Chriſto placere valeant, & ſalutem ſuarum mereantur conſequi animarum. Ideoq; dilectum filium noſtrum Adelbertum Heidenheimenſem Abbatem, ac fratres ipſius, qui ex mandato noſtro ad locum ipſum ſe humiliter tranſtulerunt, nobilitati tuæ attentius commendamus, per animæ tuæ ſalutem rogantes, & in peccatorum tuorum remiſſionem monentes, quatenus eos diligas & honores, atque ab infeſtationibus prauorum hominum manu teneas & defendas.

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Adelberto Aduocato Heidenheimensis Ecclesie salutem & Apostolicam benedictionem. Veniens ad nos dilectus filius noster Adelbertus Abbas S. Wunibaldi, de te bona nobis plurima nunciauit, quod eum ac fratres eius benignè foueas ac diligas, & ad reformandum in loco ipso religionis statum, opem sibi & consilium præbeas. Quod quia omnipotenti Deo gratum esse cognoscimus, & animæ tuæ salutis utilissimum, paterna te in Domino affectione monemus, hortamur, & in peccatorum tuorum remissionem iniungimus, quatenus, sicut benè cœpisti, prædictum filium nostrum Abbatem, iuues ac manu teneas, ac ab infestationibus quæ sibi contra iustitiam inferuntur, sicut bonus tutor, protegas & defendas.

Misit quoque literas ad Moguntinum Archiepiscopum hunc modum continentes.

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Henrico Moguntino Archiepiscopo salutem & Apostolicam benedictionem. Quod in Ecclesiam Heidenheimensem clericos reduxisti, & nostra id petis auctoritate firmari, eo plurimum miramur atque dolemus, quo ex iniuncto tibi Pontificatus officio te vigilantius oporteret religionem plantare, fouere ac conseruare, & non eradicare, disperdere & dissipare. Bonæ memoriæ Gebhardus quondam Eiflottenfis Episcopus, sacre religionis igne succensus ideo pacificè clericos inde seculares amouit, vt acceptam Deo religionem ibi cum virtute sancti Spiritus reformaret. Quoniam verò morte præuentus tam sanctum & laudabile votum effectui mancipare non potuit, deberet fraternitas tua, vt id compleretur elaborasse, non quorumlibet suggestionibus euacuare atque infringere præsumpsisse; proinde, quia nostra interesse dinoscitur, quæ malè facta sunt in irritum reuocare: bona verò proposita, Apostolorum principis auctoritate, prouehere. ideo venerabili fratri nostro Eberhardo Babbergenfi Episcopo, & dilecto filio nostro, Adam de Ebrach dedimus in mandatis, qualiter debeant vice nostra errata corrigere, & quod laudabiliter fuit inceptum, debite prosecutioni mandare. Per præsentia itaque scripta fraternitati tuæ mandamus, quatenus eis super hoc facto nullo modo renitaris, sed si auxilium tuum super aliquo exquiserint, eis, sicut Apostolicæ sedis gratiam conseruare desideras, largiaris.

CXXX

Cùm ergo Abbas priuilegium & litteras accepisset, firmatas benedictione Apostolica, ad cellam sibi cõmissam rediit; & litteras Principibus, quibus transmissæ erant, cum mandatis Eugenij Papæ representauit. Quas illi venerabiliter suscipientes, omnem diligentiam se adhibituros promiserunt. Sed quidam eorum, tanquam nullas Apostolici litteras inde accepissent, nihil cõsiliij, nihil auxiliij prædicto Abbati in tempore tribulationis exhibuerunt. Veruntamen Babbergenensis Episcopus, & aduocatus Adelbertus, & subaduocatus eius* Cum: de Osthheim cum omni integritate fidei, & cum omni studio deuotionis, mandatum Eugenij Papæ amplectentes, cellam & Abbatem eius, in procuratione & in defensione sua habuerunt. & ne aduersantium multitudo, & iniquorum pars præualeret, per se, & per suos infatigabiliter elaborauerunt. Videntes autem Heidenheimenses Canonici, qui exclusi fuerant, quod Abbas priuilegium reformationis reportasset, magis ac magis in iram & indignationem conuersi sunt, & per se & parentes suos, omnes quoscunque poterant, ad odium Abbatis concitauerunt.

* f. Conradus de Osthheim.

Eistertenses verò dolentes & indignè ferentes Babbergensem Episcopũ, aliquid potestatis, ex commissione Papæ, in Episcopatu Eistertensi exercere, parti Heidenheimensium astiterunt, & in omnibus placitis contra Abbatem, & contra decreta Papæ duram & auersam faciem semper ostenderunt. Vnde Heidenheimensium Canonorum parentes & familia innumerabilib⁹, & intolerabilibus tribulationibus Abbatem, & sibi adhærentes persecuti sunt, & dum eos ad nihilum redigerent, nihil pensi habuerunt.

Quod cum Babbergenſis Epiſcopus, referente Hei-
denheimenſi Abbate, cognouiſſet, iterum atque ite-
rum litteris & mandatis Eſtetenſem Epiſcopum com-
monuit, vt contradicentibus Domino Papæ in ver-
bo veritatis reſiſteret, cauſam Dei, & auctoritatem A-
poſtolici præcepti non negligeret. Sed cum ſic nihil
proficeret, eos, qui huius præuaricationis auctores
erant, Apoſtolica auctoritate excommunicauit, &
negotium à Domino Papa ſibi iniunctum conſtan-
tiſſimè & ſtudioſiſſimè exegit.

in manu d. A. m. 1190
Sed quanto magis ad perficiendum opus Dei ze-
lo rectitudinis attendebat, tantò magis Heidenhei-
menſes vnanimi conſpiratione, amaritudine & furo-
re replebantur. Veruntamen vnus eorum, qui præ-
bendas reſignauerant, ſuper afflictione & dolore, qui-
bus Abbas & Monachi ſui afficiebantur, miſericordia
motus, conſolationis & auxiliij manum Abbati por-
rexit, & veræ compaſſionis affectum efficacia rerum
hilariter oſtendit. Nam cum Abbas nihil ædificio-
rum, nihil victualium, nihil auxiliarium, vnde agri-
culturam excoleret, inueniſſet, domum ſuam, quam
habebat, pro diuinæ remunerationis recompenſa-
tione Abbati in proprietatem tradidit, & in victuali-
bus & in iumentis inopiam eius largiter ditauit. Fuit
autem idem Heidenheimenſis populi Sacerdos &
Parochianus, eratque nomen eius Cunradus, qui pro-
pter beneuolentiæ ſuæ magnitudinem, omnibus vi-
cinis ſuis charus fuit, & acceptiſſimus. Huius ſtudium
& effectum circa Monachos, cum Heidenheimenſes
perſpexiſſent, vltra modum exoſum eum habuerunt,
& nunc manifeſtè, nunc occultè, modò per ſe, modò
per ſuos, multas moleſtias & damna ei intulerunt. At
ille

ille diuina virtute roboratus, nulla rerum suarum amissione, vel terrore immutatus à dilectione monachorum cessauit, sed in omnibus pro posse suo fideliter fauit eis, & astitit.

Interea dum prædictus Abbas procellas periculorum magis ac magis videret excrefcere, & monasticam religionem inter seculares cohabitationes, & inter intestinas seditiones intelligeret non posse subsistere, in præsentia Episcopi & Aduocati, præsentem clero & populo, recedendi licentiam accepit, & res Ecclesiæ, quas seruandas acceperat, ex integro resignauit, & assumptis fratribus suis, cum conductu Episcopi, ad claustrum suum, vnde primitus extractus fuerat, rediit; vbi benignissimè susceptus, plusquam quatuordecim menses, monastico ordini deseruiens, in quiete mentis & corporis permansit. Interea nulla diuina in Heidenheimensi Ecclesia celebrabantur, & omnes fideles Christi, qui exterminia loci videbant, dolore intrinsecus tacti, super destitutione tam nobilis Ecclesiæ lacrimabiliter cruciabantur.

Cùm igitur Eugenius Papa obstinationem Heidenheimensium, & expulsionem Abbatis sui, qui auctoritate & præcepto suo, in locum illum translatus erat, cognouisset, Cardinalibus suis, Bernhardo scilicet Presbytero, & Gregorio Diacono, quos ad Alamaniam pro Ecclesiæ necessitate missurus erat, attentius commendauit, vt Heidenheimensem reformationem stabilirent, & expulsam Abbatem redire compellerent, & eum ad protegendum & manutenedum Babbergenfem Episcopo & Eystettensifem Præsuli, sub obtentu diuinæ maiestatis, & respectu Apostolicæ auctoritatis commendarent. Qui cum ad partes Alaman-

Alaman-

Alamannia accessissent, litteris suis expulsam Abbatem ad presentiam suam vocauerunt, & ut ad locum commissum sibi rediret, Apostolica auctoritate preceperunt. Cumque Abbas aduersitatum suarum magnitudines, & diuersitates, & contradicentium sibi, & querentium animam suam vexationes exposuisset, illi inania potentiae suae verba iactantes, dixerunt, aut esse ei redeundum, aut perpetuo esse excommunicandum. Addiderunt quoque Eystettensem Episcopum ab Episcopatu esse remouendum, & alium forsiorem corpore & ingenio substituendum, qui pro reuerentia Domini Papae ad reformationem monastici ordinis praedictae cellae inuigilaret, & Abbatem eius fortiter & diligenter a persecutoribus suis defenderet & muniret.

Cum igitur praedicti Cardinales Eystettensem Episcopum Burchardum deposuissent, & Cunradum Episcopum Canonica electione in Moguntina metropoli facta substituissent, sicut Eugenius Papa preceperat, expulsam Abbatem cum litteris signatis, nouo electo sub auctoritate Apostolica commendaauerunt, & ut forti manu eum teneret, & ut priuilegium Domini Papae de reformatione & stabilitate praefati coenobij conscriptum in nullo violari sineret, mandando preceperunt, fuerunt autem literae hunc modum continentēs.

Bernhardus Presbyter, & Gregorius Diaconus Cardinales & legati Romanae Ecclesiae, Eystettensis Ecclesiae electo, dilectionem & salutem. Nouellam plantationem Eugenij Papae, scilicet reformationem Heidenheimensis coenobij, & Abbatem eiusdem loci attentius tuae caritati commendamus, ut forti manu eum teneas, & a prauorum hominum infestatione eum defendas, & excommunicatos illos, qui locum impediunt, nisi resipiscant a fide-

hum

sum confortio remoueas, & priuilegium Eugenij Papæ super hac re conscriptum, in nullo debilitari, pro reuerentia Romanæ Ecclesiæ permittas, Licet enim Eugenius, vocante Domino, ex hoc seculo migrauerit, facta tamen eius, ut facta beati Petri, immutata permanent & permanebunt. Præterea fraternitatem tuam exhortamur atq; monemus, ut in vinea Domini in omnibus strenuura & diligentem operarium te exhibeas, ut tua sapientia, religio & honestas in Episcopatu tuo reformetur, quæ desidia prædecessoris tui ex maxima parte deperisse cognoscitur.

Misit quoque Babbergenfis literas suas ad Eistetensem Episcopum, quarum exemplar illud est.

Venerabili & in Christo dilecto fratri Cunrado sanctæ Eystettenfis Ecclesiæ electo Eberhardus Babbergenfis gratia Dei, si quid est, sinceræ caritatis affectum, & cum oratione obsequium. Panes propositionis cum mutarentur, non nisi calidi ponebantur, cum thure lucido superposito. Ut itaque ardoris & splendoris diuini ad sanctificandum introitum vestrum, tanquam bonus odor Christi, * vicariam haberetis, voluit Deus, ut credimus, ordinationem loci nostri Heidenheim, tanquam vespertini sacrificij consummationem, vestris referuari temporibus. Ecce etenim nutu diuino factum, & sicut petistis, ut fieret, cum nobis manderetis, ut in his, quæ in Episcopatu Eystettenfi iniuncta nobis sunt, vestro vteremur consilio. Misso namque ad Dominos Cardinales Domino Abbate, ad hoc, ut ego & ipse à cura Heidenheim absolueremur, ita ab eis remissus est ad nos, ut necessitate obedientiæ dirigeretur vsque ad vos, & ecce vobis, eum, licet inuitum & renitentem, resignamus, hoc tenore, ut si vos ei securitatem manendi, auctore Deo, contuleritis, secundum honorem Dei & sedis Apostolicæ, & tam vestræ, quàm nostræ Ecclesiæ manens vobis remaneat; sin autem, excusso puluere, tam in eos, qui ei repugnant, quàm in eos, qui eisdem consentiunt, in sua se quiete diu desiderata & optata.*

* Vox corrupta
sincerum.

* collocet

Ille verò literas Cardinalium reuerenter suscipiens, ex eo, & deinceps, prædictam cellam, & Abbatem eius in suam tuitionem recepit, & omnem humanitatem & adiutorium, tam pro Deo, quàm pro reue-

z

rentia

rentia Papæ constantissimè ei impendit. Nam conuocatis, quos in Episcopatu suo habebat, religiosis viris, Heidenheimensis cœnobij canonicos ad se venire fecit, vt consilio & auxilio dissidium, quod religiosorum virorum inter eos erat, honestè & pacificè terminaret. At illi cum parentibus suis vnanimi obstinatione & conspiratione venerunt, exhortationibus Episcopi contradicentes, & per se & per suos omnes, quos potuerunt, ad odium Abbatis concitauerunt, & in eos, qui ei adharebant, sicut ignis in spinis, exarserunt. Sed & prædictum sacerdotem Illungum vastationibus & incendiis, eò quòd auctor huius reformationis extiterit, ad maximam paupertatem redegerunt, & non solum de domestica habitatione, sed etiam de patria eum expulerunt. Tanta enim vis & immensitas odij, & tot & tantæ procellæ aduersitatum, Heidenheimensem Abbatem circumdederunt, vt vix aliqui Abbates monachos suos in tantam desolationem, & in fauces mortis vellent dirigere, sed & paucissimi monachi inuenti sunt, qui proprii claustrii quiete postposita, caminum tantæ paupertatis & turbinem tantæ commotionis vellent tolerare.

Veruntamen Abbas cœnobij S. Michaëlis in Babberg & Abbas Bancensis, & Castellensis cum fratribus eorum, pia miseratione & compassione super afflictione Heidenheimensis Abbatis commoti, consilium & auxilium largiter & constanter ei præbuerunt. Nam vt taceam de largitionibus & supplementis, quæ in libris Missalibus, cæterisque rebus mobilibus, tempore necessitatis, ei contulerunt, hoc nulla ratione silendam esse existimo, quod monachos suos, monachos, inquam, conuersatione & animi constantia pro-

probatos, prædicto Abbati in adiutorium transmiserunt, qui humilitate & deuotione sua comprovincialium animos attraherent, & æmulorum indignationem sua mansuetudine ex magna parte mitigarent. Ipsi enim diuina virtute roborati, in omni aduersitate prædicto Abbati immobiles afficerunt, & tanquam fortes athletæ Christi æternam gloriam, & præmium sibi, & claustro suo bene viuendo comparauerunt. Videns itaque Episcopus animos eorum circa Abbatem obstinatos, Apostolicæ excommunicationis periculum eis opposuit, & ordinis sui detrimentum, & rerum suarum imminutionem, & quantos labores, & quanta mala inde passuri essent, rationabiliter eis exposuit. At illi, sicut aspides surdæ, obcurantes aures suas, eo tempore vocem Christi non audierunt, sed cum magna indignatione animi alias inducias quærentes, infecto negotio, à Domino Episcopo recesserunt. Veruntamen sicut insuperabilis miles Christi, & sicut in agricultura Christi constans & studiosus operarius, à commissio sibi negotio Episcopus non destitit; sed nunc blanditiis, nunc terroribus Heidenheimensium Canonorum animos ad consentiendum sibi tandem inclinauit. Denique multo labore Episcopi emolliti, & Apostolicæ excommunicationis poena, & rerum suarum amissione perterriti, consenserunt pacem habere cum monachis, & præbendas cum arceis, quas in sui ambitu muri habebant, resignant omnes, hæc, quæ modo subscribemus, beneficia, in recompensationem resignatarum rerum absentibus parentibus suis receperunt.

Accepit autem quidam Arnoldus Sacerdos, qui prædictæ cellæ decanus fuerat, in recompensationem

decimas villæ, quæ Meinheim vocatur, præter Ecclesias, quas de manu Gebhardi Episcopi susceperat. Quidam verò Waltherus dominicale, quod in Titinheim situm est, in recompensationem accepit, quidam verò Megenvvardus, Suannigen, Braitenprunen, Rorach, Egilolffesvylare. Irmétruet duos mansus in Misaire, & molendinum vnum in recompensationem suscepit. Quidam quoque Eberhardus pro commutatione beneficiorum, quæ in Deckingen, hæreditario iure habebat, curtem, quæ est in Samenhausen, & decimas in Pflarnfelt sortitus est. Quidam verò Hermannus sacerdos mansum vnum in Truchtechingen accepit.

Hoc quoque peracto, firmissimè stabilitum est, vt post mortem eorum, integrè & sine impedimento totius mali ingenij, conseruata, ad vsus monachorum, inibi Deo seruientium redirent. Præter has terras denominatus nouus Abbas prædictæ cellæ ædificia, quæ in cella habebant, pro beneplacito eorum, & pro qualitate ædificiorum, ne pax, quæ mediante Episcopo, inter eos facta erat, quasi ex culpa sua rescindi videretur, de rebus Ecclesiæ, & sumptu suo satis laboriosè redemit. Dedit enim prænominato Megiavvardo, vnum talentum & dimidium, vt ædificia & aream, cum omnibus, quæ infra ambitum celle habebat, per manus Aduocati, & per largitionem Eisteteasis Episcopi, S. Wunbaldo contraderet, & omnis expostulatio & vexationes manu & calamo in futurum exfestucarètur. Similiter autem magistro scholarum pro ædificiis quatuor talenta persoluit; & quia scientia & morū honestate acceptabilis persona erat, cum graui impensa sibi eum reconciliauit; & prænomina-

minato Hermanno, pro quadam leni ædicula dimidium talentum tribuit, & Walthero antè pranotato decem bavvarios solidos, vt pacem bonam, & charitatem non fictam cum monachis haberet, cum magna cellæ extenuatione persoluit.

His ita ex industria & labore Episcopi & Adelberti aduocati compositis, parètes Canonorum zelum iustitiæ se habere putantes, lethali odio Abbatem, & eos, qui ei adharebant, persecuti sunt, & de facta reconciliatione plus quam credi potest, irascentes & dolentes, infronita facie insanire in Abbatem cœperunt, & cùm nihil pensi haberent, dum Abbatem & monachos de cella expellerent, subito Dominus in terram de coelo aspexit, & per merita SS. Willibaldi, Wunebaldi & Walpurgis virtutem suæ potentiaë manifestissimè ostendit: nam quidã Fridricus, homo ingenio subtilis & faciendus, cui tota parentela, tanquam columnæ ferrea, innitebatur, à Deo grauitè & multipliciter est flagellatus; cùm enim vnicum haberet filium forma & corpore elegantem, & eum diuitiarum suarum hæredem & baculum senectutis suæ futuram esse speraret, repenti cùm coeuis suis lasciuens oculum amisit, & post, paruo temporis spacio elapso, vitam cum intolerabili mœrore patris finiuit. Sed cùm nec sic pater nimia animi obstinatione induratus ad misericordiam monachorum inclinaretur, diutina, & mortali infirmitate correptus, necessitate compulsus crimen suum cognouit, & vocato Abbate ad se, per osculum pacis se se ei reconciliauit, & in fide bona, & in confessione Catholica, orationibus prædicti Abbatis se committens, fideliter ex hac vita migravit, & prædium suum, quod in Coleberch habebat, san-

Et Wunebaldo offerens, apud Monachos se sepeliri fecit.

Post cuius obitum, cum superstites prædictæ æmulationis socij, nec metu terrentur, nec amore Christi ad misericordiam & ad reconciliationem monachorum traherentur, quidam iuuenis Eberhardus nomine, qui innumerabilia mala monachis intulerat, & prænominato sacerdoti Ilfungo, in festo S. Wunebaldi, & in sanctissimo aduentu Domini nostri Iesv Christi, dum Reliquias Richardi Regis, ad Ecclesiam filij sui S. Wunebaldi deferret, * ambulatorẽ abstulerat, excommunicatus vitam terribiliter finiuit.

* equum

Præterea quidam diues homo, cui nomen de Oettingen, virtute corporis & diuitiarum abundantia pollens ærumnis diræ mortis oppressus, veniam suæ æmulationis à monachis postulauit, quam consecutus, & statim defunctus in Heidenheimensi cella à Monachis sepultus est. Huius Cunradi consobrinus, cui agnomen erat paruus Fridericus, Monachis sancti Wunebaldi inimicissimus, paruo post transacto tempore hydropis morbo percussus, & ad cellam sancti Wunebaldi deportatus, ibique Monachus factus, feliciter migravit ad Dominum.

Hermannus quoque quidam cognatus eorum, ideoque Monachis ingratus, in quodam castro occisus est, & ad prædictam cellam adductus, inter prædictos cognatos suos sepulturam accepit.

Cùm hæc quidam Wolframus audisset de Möringen, & cum fama de subito trāsitu eorum, qui absumpti erant, ubique crebresceret, venit ad Monachos, & reconciliatus est eis, factumque est, ut qui suspendium & mortem prius monachis minaretur, modo per meritum

ritum S. Wunibaldi Domino id efficiente, suffragia
à Monachis precaretur.

Fuerunt autem ad huc eiusdem cognationis duo
viri Regnoldus scilicet & Eberhardus, cognati ad in-
uicem, & contra Monachos summo conamine decer-
tantes. Hi totius amaritudinis molestias in Monachos
exercuerunt, & sicut equus infrenis, obfirmatis sensi-
bus, ad consensum pacis nulla ratione induci potue-
runt. Sed Domino validam manum super cognatos
& commilitones exercente, tandem, post multa tem-
pora, timore Dei & amore precij inducti, quod prius
se nunquam facturos condixerant, areas, quas infra
ambitum habebant, Episcopo resignauerunt, & pa-
ctas recompensationes inde recipientes, deinceps
cum Abbate & fratribus suis pacem firmam habere
consenserunt. Accepit autem Eberhardus in recom-
pensationem areae suae XI. talenta probatae monetae.
Regnoldus verò XIII. talenta in recompensatione
areae suae recepit, & aream vnam iuxta Ecclesiam fan-
ctae Walpurgis sitam, de laboribus & sumptu Abbatis
aedificatam, & circumseptam, & spinis circumqua-
munitam, & mansum vnum, sub hac tamen condi-
tione, vt post mortem eius mansus & area ad vsus fra-
trum redeant, cum omni integritate.

Ne autem per nimiam securitatem & tranquilli-
tatem insolentia & dissolutio in cordibus Monacho-
rum excreceret, seruauit eis Deus quasdam reliquias
Amorraeorum duras & difficiles, per quas in camino
tribulationum exercerentur, & quibus Deus, si fortè
nimia prosperitate extra se fierent, ad correctionem
eorum, pro flagello vteretur. Confortati itaque Ab-
bas & Monachi in Domino, Dominum, qui saluat in
se spe-

se sperantes, benedixerunt, & magnalia Dei, & validam manum, quam circa æmulo eorum exercuerat, non arroganter, tanquam de vltione inimicorum, gaudentes, sed in timore Domini, & in spiritu humilitatis vbique diulgauerunt. Gaudebant omnes fideles Christi, de transformata & renouata religione Heidenheimensis cœnobij, & Eugenium Papam, cuius auctoritate hæc facta sunt, & Eberhardum Babbergensem Præsulem, quorum studio & diligentia ista peracta sunt, in conspectu Domini benedixerunt.

Videns itaque Abbas prædictæ cellæ, quod Dominus mari & ventis imperasset, & per interuentum B. Wunebaldi aliquantulum quietius & remissius haberet, recordatus est beneficiorum omnium, quæ in tempore tribulationis Heidenheimensis parochianus sibi contulerat, & pertractans secum, quam graue peccatum & vitium sit ingratum & immemorem esse beneficiorum, decimas Heidenheimensis parochiæ, quæ ad ipsum pertinebant, prædicto parochiano, quoad vsque viueret, in beneficium præstaret, sed integras & indiuisas in proprios vsus referuaret, & post mortem eius sine diminutione ad vtilitatem monasterij redirent; quas ille gratanter, & cum gratiarum actione suscipiens, ex deuoto deuotissimum se exhibuit, & in omne deuotionis obsequium paratissimum se Abbati ostendit.

Cœpit itaque paulatim furor sæuientium contra Monachos decrescere, & multitudo eorum, qui religionem, & diuini officij diligebant dulcedinem augeri, ita vt parti Monachorum fauerent, & orationibus eorum se committerent. & frequentando locum, affectum sinceræ caritatis ostenderent, & proximos
suos

suos defunctos apud eos sepelirent, & de prædiis, & de mancipiis, & de rebus mobilibus prædictam cellam ditarent.

Quod factum miro modo Eistettensi Episcopo Cunrado complacuit, eo quod S. Wunebaldum in quadam singulari veneratione & deuotione haberet, & post tanta temporum curricula reformationem illam non sine causa suis temporibus reseruata esse intelligeret. Nam idem Episcopus Cunradus dolens vicem S. Wunebaldi, scilicet quod in loco fratris sui nullam ædiculam, nullam aram sui tituli haberet, zelo Dei armatus, & igne diuini amoris succensus, capellam in proprio domate fabricauit, & eam supradicto confessori S. Wunebaldo intitulauit & consecrauit; & quantus in corde suo esset, pretiosus ille confessor Christi, manifestis indiciis ostendit. Cùm verò honorando S. Wunebaldum, veraciter sibi conciliauit fratrem suum S. Willibaldum, & quia sanctis Dei suam exhibuit deuotionem, ipsis mediantibus & intercedentibus, eum, qui mirabilis in sanctis suis est, eum, qui gloriosus in maiestate sua est, pro peccatis suis inueniet propitiatorem.

Contigit autem, vt ad aures Adriani Papæ, qui tertius post Eugenium Papam Apostolicam sedem regebat, fama prædictæ cellæ perueniret, & ipse de reformatione monasticæ religionis, & de eliminatione secularium vanitatum in Domino gauderet. Cùmquæ audiuisset nouellam plantationem esse Eugenij Papæ, * essent afflicti & castigati, misericordia motus ^{*Videtur addendum, quodque.} coepit & ipse manum clementiæ suæ apponere. Nam Abbatem & cellam in suam tuitionem suscepit, & literas confirmationis hunc modum continentes, Eber-

Aa hardo

hardo Babbergenſi Epifcopo rogante, humili Abbatum tranſmiſit.

Adrianus Epifcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis Adelberto Abbati, & vniuerſis fratribus Heidenheim, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quoniam ſine verę cultu religionis, nec caritatis vnio poteſt ſalua ſubſiſtere, nec gratus Deo ſamulatus impendi: oportet nos in vniuerſis Eccleſiis ſacrę religionis cultum Domino cooperante ſtatuerę, & conſtitutam exacta diligentia conſeruare. Quocirca dilecti in Domino filii, veſtris iuſtis poſtulationibus concurrentes aſſenſu, monaſterium veſtrum ſub B. Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Inprimis ſiquidem ſtatuentes, vt ordo monaſticus, qui ex mandato felicis memorię Papę Eugenij, Prędeceſſoris noſtri, per ſtudium & prouidentiam venerabilis fratris noſtri Eberhardi Babbergenſis Epifcopi, & dilecti filij noſtri Adam Abbatis de Ebrach, in ipſo monaſterio dinoscitur inſtitutus, perpetuis ibidem temporibus inuiolabiliter obſeruetur. Pręterea quęcunque bona idem monaſterium in præſentiarum iuſtę & canonicę poſſidet, aut in futurum rationabiliter, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtrisq̃ue ſucceſſoribus, & illibata permanceant.

Decernimus ergo, vt nulli omninõ hominum liceat idem monaſterium temerę perturbare, poſſeſſiones eius auferre, diminuerę, vel aliquibus vexationibus fatigare; ſed illibata omnia & integra conſeruentur, veſtris & veſtrorum ſucceſſorum vſibus profutura, ſalua nimirum diocęſani Epifcopi Canonica iuſtitia. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, & ſecundõ terrioue commoitus, præſumptionem ſuam ſatiſfactione congrua non correxerit, poteſtatis honorisq̃ue ſui dignitate careat, reumq̃ue ſe iudicio diuino exiſtere, de perpetrata iniquitate cognoſcat. Cunctis autem eidem loco ſua iura ſeruantibus, ſit pax Domini Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, quatenus & hic fructum actionis bonę percipiant, & apud diſtinctum iudicem præmia æternę pacis inueniant. Data in territorio Tiburtino V. Idus Iulij.

Cùm igitur non eſſet Sathan, neq; occurſus malus, & cùm eſſent praua in directã, & aſpera in vias planas, repente iuſtus iudex, & occultorum cognitor.

Deus,

Deus, omnia ædificia, quæ Abbas de manibus inimicorum suorum magno sumptu & graui labore eripuerat, in nihilum redigi permisit. Insuper noua ædificia, quæ Abbas ad necessitatem fratrum suorum superædificauerat, tanquam nunquam fuerint, penitus dissipauit; sed & ipsum monasterium, & quod sine lacrimis effari non possumus, ipsam tumbam S. Wunibaldi, auro & argento pretioso, & artificioso opere decoratam, & altaria infra monasterium posita, ignis conflagratione & turbinum, ita Deus minui & deleri permisit, vt Christianus oculus prædictam desolationem sine lacrimis, & sine contritione cordis videre non possit.

Tunc prædictus Abbas nouis doloribus & laboribus in camino paupertatis, tanquam ab initio excoquitur, & omnibus, quæ habebat amissis, quid super hac re sibi agendum sit, ne antiquarum fardium semina sua imbecillitate & senectute recrescant, à fidelibus Christi consilium & auxilium quærere cogitur. Non enim se sibi sufficere in tam graui causa, & in tam lamentabili desolatione arbitratus est. Sed attendens illud, quod scriptum est, *quicuncta agunt cum consilio, reguntur sapientia; & illud, scientia sapientis, tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet;* conuenit religiosas personas, scilicet Episcopos & Abbates, aliosque fideles Christi, in quibus spiritum Dei esse nouerat, & nouæ exustionis calamitatem & omnimodæ vastationis desolationem lamentabiliter eis exposuit, adiungens hoc, quod ad recuperationem tantæ annullationis sua persona non sufficeret, eo quod annis & senio confectus, & laboribus & tribulationib⁹ fractus & attritus, iam pœnè defice-

*Prou. 27.
Ecclef. 22.*

ret. At illi pietatis zelo inducti, & fraternę compassio-
nis feruore compuncti, antidoto dulcissimę consolati-
onis turbatum Abbatem refecerunt, & ne in tem-
pore tentationis deficeret, scripturarum auctoritati-
bus eum roborauerunt, dicentes, quod seruum Chri-
sti aduersa probant, non deiiciunt; & quod, *beatus est*
vir, qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit,
accipiet coronam vite. Sed & quidam illorum ad reedi-
ficationem monasterij aliquid de bonis suis Ecclesię
contulerunt. Non enim tunc magna potuerunt dare,
quia in expeditione Imperatoris Friderici, quę tunc
temporis Mediolanum facta est, quęcunque corrade-
re poterant, oportebat eos expendere.

Tunc Abbas exhortationibus & monitis fidelium
Christi, tanquam aquila, renouatus & confortatus,
ad novos labores perferendos virtute, qua poterat, se
pręparauit, & per se & per fratres suos fidelissimos &
deuotissimos, opus ædificiorum initiauit, & in con-
struendis officinis claustralibus, & imponendo fun-
damento Monasterij studiosissimum seruum, & de-
uotissimum exhibuit. Dicebat autem, si hoc opus a
me in Christo, qui totius bonitatis est origo & con-
summator, inceptum fuerit; alius qui mihi mortuo
vel viuęti successerit, sine dedecore, & sine hominum
oblatione, ab incepto opere nõ facile manum retra-
here poterit. Laborauit itaq; in ponendo fundamen-
to multo tempore, & quia paludosa terra erat, per
omne fundamentum firmissimos palos densissime &
firmissime magistros operum fecit imprimere. Non-
dum firma cicatrix vulnus exustionis obduxerat, cum
ecce manus Domini adhuc extenta, quidquid Abbas
extra monasterium in villis habebat, grandinis per-
cussio-

Jacob. x.

cussione ita contriuit, & imminuit, vt non solum ali-
 menta presentis anni emere, verum etiam semen vn-
 de sibi in futurum prouideret, cogeretur vndecunq;
 colligere. Nec in his omnibus adhuc auersus est furor
 Domini, sed manus eius adhuc extenta. Nam dux
 Baiorię & Saxonię cum eundo in expeditione tran-
 situm per * Suaueldiam faceret, præstâtissima & pre-
 tiosissima bona, quæ habebat Abbas, à militibus eius
 in fauillam & cinerem sunt redacta: Et sic *residuum bru-* 10cl. 1.
chi comedit locusta. Videns autem Abbas multiplici fla-
 gello tribulationum se circumuallatum, & acutissi-
 mis spinis diuersarum angustiarum vndique circum-
 septum, ad atria scripturarum, & ad illam turrim Da-
 uid, quæ cum propugnaculis ædificata est, *in qua mille* 1. ant. 4.
clypei pendent, & in qua omnis armatura fortium inueni-
tur, humilis & supplex confugit; & patientiam B. Iob
sibi imitandam in corde suo proposuit, verissimè sci-
ens, quod patientia nobis est valdè necessaria, & quod in pa- Hebr. 10.
tientia nostra possidenda est nobis anima nostra. Attendens Luc. 21.
 ergo, quia *per multas tribulationes oportet nos introire in* 1. ant. 14.
regnum cælorum, & quia iudicia Dei abyssus multa; de pro- Psal. 35.
 fundo cordis clamauit ad Dominum, vt qui sæpe in
 prosperitatibus huius seculi ab extollētia oculorum,
 secundum suam misericordiam conseruauit eum il-
 læsum, modò per interuentum confessoris sui Wune-
 baldi, ne aduersitatibus frangeretur, custodiret illæ-
 sum.

Præterea prædictus Abbas, & fratres sui, spe cœ-
 lestis gratiæ muniti, & clypeo diuinæ protectionis ar-
 mati, non propter ædificiorum laborem & impen-
 sam, non propter victus & vestitus penuriam, non
 propter grandinis percussione, neque propter in-

psal. 6.

Job. 7.

cendiorum vastationem à proposito constantia, & perseverantia, in omnibus, quæ eis in Deo agenda erant, cessauerunt: Sed omnem curam & sollicitudinem suam, in Deum, qui saluat sperantes in se, proiecentes, corde & corpore in omni diuino eloquio deuotissimos se exhibuerunt. Et omnia, quæ, Deo permittente, eis acciderant, peccatis suis imputantes, cum B. Iob exclamauerunt. *Si bona suscepimus de manu Domini, &c.* Factum est autem, vt Abbas graui & immediabili infirmitate tangeretur, adeò vt super vires suas magis ex desiderij virtute, quàm ex corporis fortitudine, iugum impositæ sibi obedientiæ portaret, eò quòd in continua viscerum tortura, & in aliis grauibus, sed occultis infirmitatibus assidue laboraret. Unde fratres sui paterno dolori zelo pietatis compatientes, contristati sunt valdè, & omnem humanitatem, & benignitatem, tanquam ipsi Christo diligendo, obsequendo ei impenderunt.

Hæc Adelbertus Abbas, qui primus post S. Wunebaldum dispensationem Heidenheimensis cellæ, Eugenio Papa præcipiente, suscepit, corrente stilo & humili sermone conscripsit, vt posteritati notum fieret, quàm mirabiliter, quàm misericorditer, quàm rationabiliter, post tot annorû spatia, per Eugenium Papam ad statum primæ institutionis prædictam cellam Deus restituisset. *

* Hic sine dubio
finitur Relatio
Adelberti, et se-
quæta nihil sunt
nisi assumptum.

B. Wunebaldus, sicut conuersationis eius testatur historia, locum, qui Heidenheim dicitur, in media Svvalaueldia situm, tunc temporis saltuarium syluestrem quæ nimium, primitus, vt ibi Monasterium faceret, inuestigat, inuestigatum quæ à vicinis, quorum fundus ille erat, pretio redemit, emptum quæ spinis, tribu-

tribulis, ve pribusque purgavit, primusque omnium hominum, iuxta fontem, qui ibi exoritur, saluberrimum, iugisque aquæ, domicilium habitationis erexit. Ipse namque paucis admodum cum Monachis iuuenibus, vnà cum sorore sua sacratissima virgine Walpurga, suis manibus tribulos & spinas eruebat, vepres secabat, locumque illum à tescuarum squalore emundabat, & monasterium, quod vsque hodie ibi est, annisu auxilioque B. Bonifacii Moguntini Archiepiscopi, adminiculoque fratris sui Willibaldi, confessoris Christi, & Aureacensis Episcopi, illic construxit, monachosque ex vna parte eiusdem monasterij congregavit; in alia verò parte sanctissimam virginem Walpurgam, sororem scilicet suam, cum sanctis Monialibus sibi subiectis, Deoque deuotis collocavit. Ipse quoque à S. Bonifacio Archiepiscopo, à sanctoque Willibaldo Episcopo S. Bonifacii Suffraganeo, illic in Abbatem est consecratus, paterque monasterij decem, post consecrationem annis, magnis virtutibus claruit, monachosque vnà cum sanctimonialibus sibi subiectis in certamine regulaque B. Benedicti plenissime instruxit. Beato verò Wunebaldo de hoc mundo ad coelestem remunerationem euocato, monachisque illis, qui sub eo erant, illum ad eandem remunerationem partim sequentibus, partimque quasi oues sine pastore errantibus: B. Walpurgis ex consultu B. Bonifacii Archiepiscopi, sanctique Willibaldi fratris sui consensu, hereditarioque iure in loco eodem fratri suo, vnà cum sanctimonialibus successit, totumque locum illum cum omnibus vtensilibus suis vni illi congregationi vendicauit, regulamque eandem, quam sub fratre suo prius exerceuerant, vsque ad annum post obitum

obitum

* Gerhochus

obitum fratris sui sedecimū, religiosissimè excoluit. Cū verò & ipsa ad sponsi sui Christi thalamum ex huius exilij tenebris esset accersita, & virgines, quas hic habuit prudentes, lampadibus cum ea intrassent ad nuptias: * Gerhochus Episcopus, qui tunc Aureacēsi cathedra subnixus erat, qui etiam, vt dicitur, S. Willibaldi filiaſter erat, oblitus religionis, quam S. Wunnebalduſ, vna cum ſore ſua S. Walpurga, ex conſenſu præceptoq̄ue S. Willibaldi fratris ſui Episcopi, ſanctiſſimè inchoauerāt, canonicos in eodem loco conſtituit, & eorum neceſſitati, pro qualitate abundantie illius monaſterij, & vt ratio dictauit, prouidit. Religio ergo à ſanctis illis ſanctiſſimè inchoata paulatim euaneſcere cœpit, abbatiaq̄ue in præpoſituram conuerſa, venalis habebatur; patrimonia pauperum ad pretia conſtituta ſunt. Præpoſitura namq̄ue ad penſam libræ vendebatur, quæ vix pro XL. talentis emebatur; præbendaq̄ue pro quatuor vel tribus talentis comparabatur. Cœpit ergo ſimonia illius clauiſtri diſpenſare rem publicam, ſucceſſitq̄ue ſimoniae in adiutorium, vbi minus valebat, violentia & ſupplantatio. Vnde factum eſt, vt viliſſimo cuique præpoſiturae pateret dignitas, eo modo, vt ſi quis ad emendam præpoſituram pecuniam non haberet, conto eam vel gladio extorqueret, iniuſtaq̄ue ſupplantatione eam ſibi vendicaret.

Decania quoque, in qua rigor correctionis eſſe deberet, cuiquam leuiſſimo timidiſſimoq̄ue tradebatur. ne liberam corrigendi ceteros haberet vocem. Ea propter innumerabiles exceſſus ille locus frequenter ſuſtinuit, fueruntq̄ue in illo loco diſſenſiones, iræ, rixæ, blaſphemia, opprobria, direptiones, ceteraq̄ue innu-

innumerabilia incommoda, sanctæq; conuersationi aduersantia. Hæc quoque tot animarum pericula à tempore Pipini Imperatoris vsq; ad tempora Lotharij Imperatoris, cui Cunradus Rex successit in Regno, durauerant, locum illum penitus destruxerant, hæreditariaque præsumptione canonici illi locum illum, deuastrauerant, & ad Dei vindictam punitionemque conuersationum illorum se inuicem accusantium, antiqua religio omnino annihilata est. Nec aliquis præcedentium Episcoporum præsumptionem hanc sedare potuit, donec Gebhardus, qui post redditam Ecclesiarum electionis libertatem, primus ad Aureacensem Ecclesiam gubernandam electus est, præsumptionem illam zelo iustitiæ æmulari cœpit. Hic ergo cùm vidisset, quod nulla alia ratione loci illius defectui subuenire posset, Deo admonente, cœpit de reformanda antiquitus ibi habita religione cogitare, consultis Ecclesiarum primatibus Adelberto Moguntino Archiepiscopo, Metropolitano scilicet suo, Kûrado Salzburgenfi Archiepiscopo, atque Ottone sanctissimo Babbergenfi Episcopo, cæterisque Ecclesiarum Rectoribus, eorumque consilio prudenter & literis Præposituram, Decaniam, atque præbendas deuastati illius loci, aliquantisper temporis permisit vacare, possessoribus eorum de medio ablati vsque ad X. Canonicos. quorum nomina sunt Helisæus, Ezzo, Fridericus, Megenvvardus, Cûradus, Arnolfus, Gebhardus, Hermanus, Cunradus. Qui omnes, *Decimus Sibi* dubium an diuina inspiratione instigati, an voluntaria animi commotione compulsi, ad maiorem forsitan animarum suarum perniciem, velut nunc apparet, ad vastiorem eiusdem loci desolationem, vnanimiter confi-

lium inierunt, vt locum illum iam diu desolatum, antiquæ religioni redderent, suæque procurationis dispensationem, clem̄ etiã Domini sui Gebehardi Episcopi committerent, veniamque ab eo excessuum, quos illi exercuerant, promererentur, Kunradum quoque Sacerdotum vnum ex eis, ad confirmandum consilium suum, votumque; perficiendum, ad eundem Episcopum Gebehardum in testimonium consilij sui transmiserunt. Quem, vt moris sui fuit, benignissimè suscepit, super hac legatione clementiam Dei magnificat. Ne quid tamen irrationabile inciperet, & sine Ecclesiastica auctoritate perficeret, Dominum Apostolicum Eugenium super huius negotij qualitate consuluit, qui tunc Rhemis, quæ est Metropolis Galliarum, synodum celebrauit; Metropolitanum quoque suum, Henricum scilicet Moguntinæ Ecclesiæ Sedis Archiepiscopum, qui & hodie est, consuluisse. Apostolicus verò votum laudabile approbavit, & ad hoc corroborandum perficiendumque, viros sanctitatis testimonio probatissimos, Adam scilicet Abbatem Ebracensem, Ratisbonensem, & Hermannum similiter Augustensem Scholasticum in testimonium suæ approbationis, vna cum Episcopo nostro, vsque ad nos transmisit, eisque dispensationis potestatem super hoc negotio tradidit.

19eb

Episcopus igitur Gebehardus, sua Apostolicaque auctoritate parochias, quas tunc vacantes habuit, vna cum beneficiis quibusdam Heidenheimensis Ecclesiæ prænominatis fratribus benignissimè distribuit, & locum illum sine querela & absque murmuratione ad maiorem, quàm tunc ibi fuerat religionem excolendam, liberauit, solo tantum Megenvardo Diacono

cono illicitamente, qui sententiam voti sui, amicorum suorum minis cogentibus mutavit. Arnolfus quoque Presbyter duas Ecclesias, quas in recompensationem suæ Canonice recepit, immemor voti sui, Episcopo ad perficiendum sua reuocare studuisset, ægritudine mortis diu detentus, tandem de medio, proh dolor, ablatu est. Illi ergo qualitercunq; reuocati, reliquisq; confratribus suis, irreuocatis & inconsultis, eundem locum contra Apostolicæ auctoritatis confirmationem ceperunt. Qui etiam beneficium, ab Episcopo meo Gebehardo in recompensationem præbendæ meæ, mihi liberè concessum, Apostolica hoc clementia dispensante, contra ius caritatis iustitiæque priuilegium, contraque Apostolicam auctoritatem sibi vsurpauerunt; Episcopo nostro Burchardo non solum illud non prohibente, sed omnibus modis illis ad hoc fauente. Huius necessitatis causa, Apostolicam appello audientiam, præsidiumq; Apostolorum Petri & Pauli, eorumque successoris Eugenij Papæ, qui & in præsentem est requiro, illisque illuc vocatis diem terminumq; mihi respondendi festum S. Lucæ Euangelistæ constituo. Ex hac quoque die me, & omnia mea in tutelam Domini quoque committo.*

Si S. Wunibaldus aut Adelbertus hodie Heidenheimium veniret, forsan Psalmum illum Davidis lugubriter decantarent. *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templam sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam, &c.* Hæc tamen desolationis fors Heidenheimio cum plurimis aliis Monasteriis communis est; quibus ab hæresi idem accidit, quod olim civitati Hierosolymitanæ à Babyloniis, vt proinde hæc tempora nostra sacris domiciliis tam

* Finis Relationis
Adelberti Abbat-
is Heidenheimē-
sis.

infesta, æque egeant aliquo Hieremia, qui threnos pangat, ac prisca illa.

CAPVT VIII.

De sancto Deocharo.

Trihemius lib. 3. de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 234. *Deocharus Monachus & Abas Heidenheimensis, in Diœcesi Eystettensi, vir valde venerabilis scientia scripturarum, & religione Monastica conuersationis, insignis, multis effulsit virtutibus. Eius festum VII. Idus Iunij agitur, sacra autem Reliquia eius Norimberga habentur.*

Vbi tamen corrigendus est Trithemius, nam Deocharus, Germanis *Gottlieb*/Græcis, *Theophilus*, non fuit Abbas Heidenheimensis, sed Hasenrietanus, seu Hernriedensis, initio enim Monasterium erat, conditum à Carolo Magno, cuius primus Abbas, Deocharus. Postea vertit in Canonicorum collegium, prout etiam hodie manet. Erat autem locus, vbi nunc Hernrieda, vastus & desertus, cum à S. Deocharo incoli ceptus est; in cuius gratiam Carolus Magnus exiguam ædiculam Deiparæ Virgini consecratam, extruxit; quæ in magna religione & veneratione fuit vsque ad auorum vel proauorum nostrorû memoriam, nam anno salutis M. CCCC. XC. in Vigilia SS. Apostolorum Petri & Pauli incendio periit cum potiore ciuitatis parte.

Supradictæ Ædiculæ, (vel Oratorio, vel Capelle) adiecit postea Carolus Magnus insigne Monasterium Ordinis D. Benedicti, cuius primus Abbas, S. Deocharus; sed non diu post, nempe, sub Erchenbaldo, Episcopo

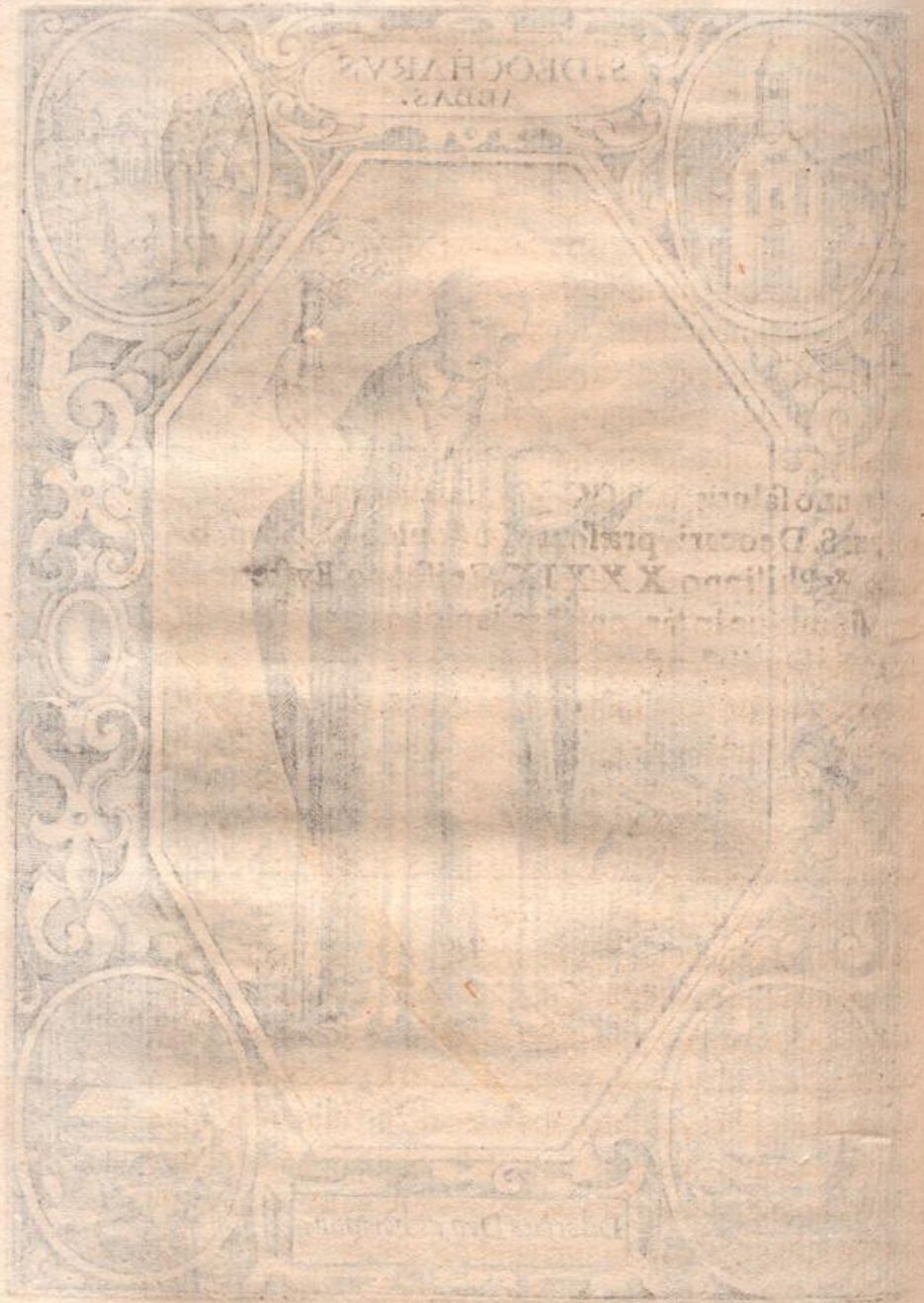

S. DEOCHARVS
ABBAS.

Dilectus Deo et hominibꝰ.

scopo Eystettenſi VIII. Monachis ſubrogati ſunt Canonici. Nec oppidum Hernrieden alicui alteri ſua incunabula debet, quàm Monasterio S. Deocari, eius enim occasione (quod & alibi ſæpius factum nouimus) varij ibidem domicilia fixerunt, & terram incultam excolere cœperunt, tanto ſtudio & conatu, vt vel inuitam miteſcere cogerent. Quo anno Domini Deocarus res mortales reliquerit ad cœleſtem beatitudinem translatus, mihi non liquet. Certum eſt, ſanctitatem viri poſt mortem varijs miraculis à Deo declaratam & illuſtratam eſſe.

Anno ſalutis M. CCC. XVI. eleuatum eſt ſacrum corpus S. Deocari, præſente Ludouico IV. Imp. Bauario, & Philippo XXIX. Epifcopo Eystettenſi, repositumque in ſarcophago lapideo, portione de ſacris Reliquiis Ludouico Imperatori data, qui ea Norimbergensium Templum Laurentianum cohoneſtauit, in cuius altari duodecim Apoſtoliſ conſecrato religioſè aſſeruata eſt. Anno Chriſti M. CCCC. XVI. vel, vt eſt in alio exemplari M. CCCC. VI. translatum eſt hoc altare cum Reliquiis S. Deocari ad nouum ſacellum, in honorem S. Deochari dedicatum, quod vulgus quoque S. Gottliebs Capell nominat.

Anno Domini M. CCCC. LXXXII. ipſo Paſchatis feſto, præſentibus Wilhelmo Epifcopo Eystettenſi, nonnullisque Canoniciſ tam Eystettenſibus, quàm Hernriedenſibus, apertus eſt lapideus ille, de quo ſupra, ſarcophagus; in quo reperta ſunt ſacra oſſa Deochari, viridi eoque ſerico panno inuoluta, non ſine gratiſſimi odoris fragrantia, quæ ex veteri conditorio exempta Wilhelmus Epifcopus in nouum, abs ſe procuratum tranſtulit.

Porro tam Hernriedæ, quàm Norimbergæ Deus varia miracula beatis hisce lipsanis interuenientibus, edidit; nam & cæcis visus, claudisque gressus restitutus est: fugati omnis generis morbi, etiam Epilepsia. Fœdus strumæ tumor depulsus. Vita reddita iam ad mortis limina admotis: In præceps delapsi quidam, absque noxa, inuocato S. Deocarî subsidio. Denique multa alia beneficia ad sacros hos cineres mortalibus accurrentibus diuinitus concessa sunt: quorum catalogum vernaculo idiomate conscriptum vidi in Monasterio Rebdorffensi propè Eystadium, monstrante admodum Reuerendo Patre ac Domino, *Leonardo Crausio*, cœnobij illius Priore vigilantissimo. Quid autem Reliquiis istis factum sit, postquam Lutherus Norimbergam occupauit, mihi incompertum est. Altera & potior pars Hernriedæ adhuc reuerenter custoditur & colitur. Nec plura de S. Deocarî indagare potui.

CAPVT IX.

*De S. Sebaldo, Norimbergensium
D. Tutelari.*

 Ancto Deocarî adiungere visum est S. Sebaldum, quia vt locis vicini, ita annis non fuere adeo diffiti. De quo ex Schedelio *Ætate VI. Centuriatores Cent. 8. cap. 10.* (admixtis tamen conuiciis, quæ in Schedelio non legerant, sed ex amarulenta mente sua deprompserant.) *Sebaldus Regis Dacia filius Parisiis operam literis dedit: ac noctu cum deberet cum sponsa dormire, aufugit, si credere fas est.* Difficile creditu hoc Prædicantibus accidit; quis enim ex illorum numero lectum genialem bene instructum, iam iam-
que

que incendendum fugitaret? Quis sponsam relictam, solitudinem vel Monasterium peteret, cum amor sp̄sarum, vel potius meretricum, præcipuos quinti Evangelij tibicines ex Monasteriis abstraxerit, & ad Neæras Cynthiasque quærendas sibi que copulandas adduxerit.

Addunt Centuriatores. *Et in eremo annos quindecim exegit. Inde Romam superstitionis (non superstitionis sed religionis) ergo venit; & à Gregorio I. ad Germanos ablegatus est, ut iis prædicaret Pontificias superstitiones (Iterum labitur vester calamus, ô Centuriatores: non missus est prædicare superstitiones, sed veram in Christum Redemptorem nostrum, fidem; quam aut Noricis tradidit, aut Norici usque ad Lutherum veri Christiani non fuerunt; cum certum sit Norimbergæ finitimi que locis aliam fidem non fuisse cultam & publicè receptam, nisi illam, quæ à S. Sebaldo tradita fuerat.*

Iterum audiamus Centuriarum opifices. *Ad Longobardos ergo accessit, & postea Ratisbonam, ac postremo prope Norimbergam in solitudine vixit. Doctrina & miraculis claruit (gratiæ Centuriatoribus pro hac confessione) quibus in eremo fortè arboribus & feris profuit, ad homines enim solitarius rarò venit. At alij ad solitarios accurrebant, & quidem sturnatim, quibus exemplo sanctæ & asperæ suæ vitæ, miraculisque; & salutaribus hortamentis plurimum proderat. Exempla huiusmodi accessus ad Eremicolas, si petis, ea tibi Philotheus, seu historia Religiosa Theodoretii suppeditabit; ut & alia monumenta, quæ libro, quem *vitas Patrum* appellamus, inserta sunt. Illi verò Anachoretæ, qui à consortio mortalium penitus sese remouerunt, haud quaquam pro inutilibus terræ ponderibus reputandi sunt, quia hu-*

mano

mano generi orationibus suis ad Deum iugiter profusis, multò maxima emolumenta adferunt; vt ipse etiam S. Augustinus in libro de Ecclesiæ Catholica moribus agnouit, palamque prædicauit.

Nunc dicite Centuriones, quæ dicenda restant. Tandem Norimberga in Oratorio fratrum Martino dedicata (scelus infandum contra leges Isaurici & Copronymi commissum esset, si sancti prænomine S. Martinum honorassetis) quem boues indomiti ad locum sepultura duxerunt. Postea crescete superstitione (pectus vestrum superstitionibus plenum esse oportet, alioqui roties non eructaretis superstitiones) Pontifex Martinus V. eum in Diuorum numerum retulit, & festum diem per uniuersum orbem terrarum XIV. Septembris in honorem eius celebrari iussit. Sed Centuriatores scribere debebant XIV. Kalend. Septembris, qui est dies XIX. Augusti: quo die memoria & depositio S. Sebaldi apud Norimbergam consignatur.

Sed iam reddamus ex ipsis Chronicis de S. Sebaldò verba pura, nulloq; criminationum hæreticorum cæno maculata: nam verbis Chronicorum & addiderunt Centuriatores, nimirum sua maledicta; & detraxerunt, nempe encomia, quæ Auctor ille plena manu in S. Sebaldum congerit. Audi iam Chronicon.

Sebaldus Confessor dignissimus ac sanctissimus, hac tempestate (vt quidam ferunt) doctrina ac sanctitate in Germania floruit. Is ex nobilissimis ortus Parentibus, Regis Dacie filius ac regina castissima; qui votis & precibus à Deo hanc sobolem impetrarunt. Ab ineunte aetate disciplinæ & literæ traditus, pro adipiscendis liberalibus artibus in adolescentia Parisios petiit. Cum eruditissimus euassisset, virgo pulcherrima de familia Regum Francorum matrimonio ei iuncta fuit.

Verum

Verum spretis mundialibus pompis, relicto Regno sponsam elegantissimam nocte deseruit; in longinquas regiones ac heremum secessit. Vbi cum annis XV. sanctissime vixisset, inde deuotionis gratia Romam perueniens, à Gregorio II. summo Pontifice ad Germanos prædicationis gratia directus VVilibaldum & VVunibaldum fratres itineris comites habuit. Et primò apud Longobardos, deinde Ratisponæ doctrina, virtutibus ac miraculis claruit. Postremò apud Nurembergam in solitudine nemorum religiosissimam ac perfectissimam vitam usque in finem exegit. Vbi præter doctrinam populo exhibitam miraculorum gloria nominatissimus euasit. Tandem plenus dierum adoratorium fratrum S. Martino dicatum Nurembergæ (ubi modo cænobium ordinis D. Benedicti ad sanctum Egidium nuncupatum) peruenit, infirmitate ac senio correptus sanctissime migravit ad Dominum. Cuius sanctum corpus ab indomitis bobus ad locum sepultura ductum, ubi insignis Basilica in eius nomine extructa est. Quem postmodum summi Pontifices propter crebra miracula in Sanctorum confessorum numerum aggregauerunt, præcipue Martinus V. Papa. Eius festum per uniuersum orbem XIV. Kal. Septembr. celebrari iussit. Quamobrem apud Nurembergenses summo honore quotannis colitur; cum Nurembergæ præclara vrbs meritis huius dignissimi patroni augmentum in omni honore & gloria vbertim sensit.

De confluxu populi ad S. Sebaldi memoriam & sepulchrum, hæc Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum Christi M. LXXIII. Clara & celebris valde his temporibus per Germanias & Gallias erat memoria S. Sebaldi in Nuremberg, & S. Heimeradi in Hasungea (Monasterio Ordinis D. Benedicti in Turingia) & magno populorū concursu quotidie frequentabantur propter opitulationes, quæ diuinitus illic languentibus sæpenumero conferebantur.

Cc

Se-

Sepulchrum S. Sebaldi carmine non ineleganti
descripsit Eobanus Hessus in sua Norimberga, licet
iam tum Lutherani Euangelij afflatu penitus inflatus
esset. Sic autem canit.

*D. Petri, scilicet
S. Sebaldi.

Exstat * in hoc Templo monumentum in signe Sebaldi.
Quem diuum pars magna vocant, hic primus ab orbe
Externo veniens, fertur loca nostra colentes
Christicolam docuisse fidem, pro cuius honore
Officij meritis q̄ piis his cultibus illum
Affecit pia cura patrum, testata salutem
Hoc primum doctore sibi q̄, suis q̄, paratam.
At q̄ ideo hoc illi posuere in signe sepulchrum
Officij memores, quo non praestantius vllum
Siue manu, siue ingenio, siue arte magistra
Contendisse libet, totum est ex are nitenti
Artificis cœlata manu, pulcherrima moles
Natura variis operum, forma omnis ab imo
Surgit epistylis fracta ex crescentibus inter
Serpentum species operosa torumata florum.
In summa coit, & pulchri fastigia tecti
Contrahit, ipsa etiam variis cœlata figuris.
Non angustat amen, ne vertex summus acutam
Pyramidem faciat, quanquam tres Pyramidales
Adsimilet conos; circum capitella columnis
Addita sunt, spiræ q̄ breues, toruli q̄ rotundi,
At q̄ abaci teretes, quibus aut simulachra Deorum,
Aut hominum insistent, videas colludere fictas
Arte puellarum effigies, semper q̄ nouatos
Formarum vultus, colubros adrepere, nudas
Stare puellarum species tenuis ilia, donec
In caudas abeant media plus parte draconum.
Quid statuas alias memorem matrum q̄ virorum q̄

Has

* Studuere.

Teq̄ suscepto * stuerere castam

Ducere vitam.

Natus his sanctis puer ergo votis

Gallia claram properas in urbem,

Artibus sacris animum q̄ cultis

Moribus ornans.

Hauseras sanctas ubi mente leges

Patriam Doctor rediens in aulam

Regiam, quarunt tibi mox venustam

Iungere sponsam.

Ut dies latis fuerat peracta

Nuptiis, virgo pudibunda vultu

Ducitur celfo tibi copulanda

Candida lecto.

Cum q̄ iam clausum fuerat cubile,

Et quies cunctis foret alta rebus,

Tu tua sponsa loqueris pudica

Talia verba.

Nata de magno mea sponsa Rege,

Non tuum castum violabo corpus,

Si placet mecum pia vota castae

Iungere vita.

Annuit virgo tenero pudore,

Et Deo magnas dedit ore grates,

Integram seruans generosa casto

Corpore vitam.

Ipse mox celsam genitoris aulam

Spiritus sancti monitu relinquens,

Horridas siluas, heremum q̄ vastis

Saltibus intras.

Et per exesa saua saxa rupis

Stratus orabas manibus supinis,

Ferus

Feruidum solem, boream, niuesq̄
Passus & imbres.

Et feras inter medius quiescens,
Sæpe montanis satiatus herbis,
Hauseras puram liquidis fluentem
Fontibus undam.

His ubi corpus dapibus foueres,
Mentis in puram tenuatus auram
Sæpe diuinos nitido videbas
Pectore vultus.

Sic tribus lustris tacito peractis,
Inde Romanam properas ad urbem,
Qua Dei verbum monuit per urbem
Spargere pastor.

Ipse mandatum recipis paternum,
Et vagus terras varias pererras,
Donc immensum peregrè venires
Latus ad Histrum.

Hic ubi cymbis tumidus careret,
Præbuit tutam pater alme nauem
Pallium: quo tunc fueras pudico
Corpore tectus.

Moxq̄ per vastas nemoris latebras
Noricam latus veniens in urbem,
Hanc docens sacre monitu profanos
Linguere cultus.

Et Deum celso residere cælo
Prædicas: pœnas vitiiis daturum,
Quiq̄ virtuti tribuat beatæ
Præmiâ vitæ.

Ille de casta genitrice natus,
Corporis mortem tulerat cruentam,

Tertio Phæbo rediens sepultis

Victor ab oris

Approbas multis tua verba signis

Scripta quæ libro reperi fideli,

Nec minus claris hodie coruscas

Inclyte signis

Cum q̄ iam longo fueras labore

Fessus, & sedes meritis beatas,

Te senem nostras Deus imperabat

Linquere terras.

Spiritus sanctos ubi liquit artus,

Mox boues corpus tulerant agrestes,

Quatuor sanctas modo personamus

Carminibus laudes.

Ergo iam cælo merito locatus

Hanc velis urbem mediis arenis

Conditam, sanctis precibus iuuare

Sedulus orans.

Terra secundo madeat liquore,

Et salutare habeat calores,

Spiceam gestans Cereris coronam

Fœnore multo.

Spumet & plenis rubicundus vuis

Bacchus, & frontes tetricas relaxet,

Et pecus latis numerosa carpat

Pascua pratis.

Prosperos seruent radiosa cursus

Astra: nec morbos subitos minentur,

Pax q̄ per nostras maneat perenni

Tempore terras.

Bata Germanis faueant triumphis,

Dum petit Turcos gladiis cruentis.

LIBER SECVNDVS.

380

Principis nostri iuuenile robur
Maxmiliani.
Hinc ubi nostras animas solutis
Corporum vinculis Deus euocabit,
Confer ut tecum capiamus alti
Gaudia cœli.
Hæc ubi nobis, pater, impetrabis,
Ante supremi faciem tonantis,
Hic tuas semper cumulemus aras
Ture benigno.

Sequentia seu prosa de S. V Villibaldo.
Ex Missali Eystettensi.

Fulget dies præclarus, cunctis memorandus seculis.
Mansura quo sanctus sui laboris premia
Villibaldus intrat aula cœlesti municeps.
Nam Regum Rex Christus tetra luce hodierna corporis
Eductum de claustris, supernis associauit ciuibus.
Laboribus plurimis quamuis esset affectus nimium.
Pronihilo hos habuit: bonorum fatuorum conscius.
Hunc Anglia natum; Angelis attitulat.
Hic Spiritu sancto afflatus, dum vigeret in cunabulis: hostiam,
Renuncians pompis omnibus diaboli,
Et celibem vitam ducturus: se Domino velut agniculum immolat.
Transcursâ infantiâ cum tribulibus, mox se eripuit patriâ.
Nunc Romam: Et hiero circum plurima loca inuiserat: solimam.
Hic rura postquam peragrat transmarina: quæ factus homo Iesus Chri-
stus carnalibus ipse obambulat pedibus.
Proffert tandem Dominus peregrinum talem pluribus profuturum: nos
proprias illi commisit ouiculas.
Hæc vigil Et bonus pastor vberimis pavit, Et satiauit pascuis.
Et florida poli regna securus scandit: virtutum in signia suis distribuens.
Ortu illius ô Christe à peccaminum monstris nos tueri velis.

De

De S. VVillibaldo Hymnus ex Breuiario Eystetrensi.

Mare, fons, ostium, atq; terrarum Deus tu omnium caput bonorum,
à te bona fluunt, ad te recurrunt.

Longè ab insulis pars bona maris ad fontem rediit, teque requirit Iesum
viuentium fontem aquarum.

Maris fons est Deus, pars W ILLIBALDVS, qui procul patriis cur-
rens ab oriù cerui more suum tendit ad haustum.

Anglorum insule felix alumne nos prece sedula dignos fac aqua, quam
quisquis biberit, suum post nescit.

Mundos baptisinate fraudes iniquæ semper insciant maleq; mergunt per-
stagnum criminis in poenam mortis.

Sed tuis precibus omnes rogamus, de sæua eripi noxa charybdis, tangen-
tes lachrymis portum salutis.

Laus tibi Trinitas, laus & potestas, te laudant flumina, cæli ac terra, à
mari ad mare laus sit hac die, Amen.

De S. VValpurga Hymnus.

Ave flos virginum soror magnorum fratrum VVillibaldi & VVun-
baldi, aue virginis sponsa decoris.

Inter innumeros quos misit sanctos, te letam genuit, letamque misit flo-
rem angelicum Anglia mater.

Te mater Domini, mater & virgo choreis virginum virginem iunxit, fi-
lioque suo sponsam dicauit.

Ingressa thalamum Regis cælorum, audis angelicum carmen iucundum
intra virgo tui gaudium sponsi.

Laus tibi Trinitas, laus & potestas, te laudant virgines quinque pruden-
tes, tu ora pro nobis virgo VValpurgis, Amen.

CAPVT X.

De B. Virgine Stilla.

Mariaburgi, quod est Monasterium Virginum in diocesi Eystettensi, prope Abenbergam, ciuitatem, colitur sanctitatis opinione celebris virgo nomine *Stilla*; à *Silentio* utiq; quasi *Silentia-ria*. Sige, Græcis. Eiusdem originis est inter Alemannica mulierum vocabula *Stillina* & *Stillmuot*. Dicitur fuisse Proneptis Babonis Abenspergensis in Bavaria Comitis, cui fors admiranda tringita duos filios concessit, & ita quidem, vt omnes simul superstites videret; quorum vnus Wolframus, quem S. Henricus Imp. Abenbergensi Comitatu in Norico donasse fertur; qui vxore ducta genuit tres filios, Othonem, Wolframum & Conradum. Wolframus II. Zelchum Comitum filium habuit. Ex Zelcho prognati sunt duo filij Conradus & Rapoto, & vnica filia *Stilla*, qui duo cum S. Othone Bambergensi Episcopo fundarunt celeberrimū illud Monasterium Ordinis Cisterciensis, quod *Fontem Salutis*, Germanicè Heilsbrunnum, nominant, inter Norimbergam & Anspachium; quod factum est anno M. C. XXXII.

Sed *Stilla* semper mens erat ædificare Templum vel Monasterium, vel vtrumque, in monte Arci paternæ vicino. Et Templum quidem perfecit, cætera ne perficeret, mors intercessit: cumque funus ducere varent Heilsbrunnum, vbi fratres quiescebant, nulla ratione id loco moueri potuit. Iunctis ergo curruis equis; liberos abire siuerunt, sine vlllo auriga aut rectore. At illi sacrū onus vltro deportarunt ad Templum, quod ipsa extruxerat, & in quo tumbam sibi

D d

elego-

elegerat, nec sine cœlesti approbatione; nam cum quadam die B. Stilla ex Arce paterna chirothecam suam deiecisset, hoc adiuncto: Ibi sepeliar, vbi hæc chirotheca inuenta fuerit; non alibi, quàm in templo abs se condito, reperta est; & eo quidem loco, quem pro sepulchro occupat. Stetit Templum solum vsque ad annum Christi M. CCC. LXX XII. quo tempore Wilhelmus Episcopus Eystettenfis Cœnobium sanctimonialium adiicere cœpit accitis virginib⁹ ex Mariæ Lapide iuxta Eystadium, quæ religiosæ vitæ fundamenta ponerent; quod Monasterium postea & frequentia & pietate admodum floruit, ita vt præcipui patricij Norimbergenses huc suas filias Deo seruitoras missitarent.

Porro ad tumulum S. Scillæ statim, quamuis nondum excitato Monasterio, concursus fieri cœpit à vicinis Norimbergensibus, Weissenburgensibus, Anspachensibus, & ab aliis, qui beneficia meritis B. Scillæ impetrata, testabantur donariis, votiuisque tabellis⁹ prout olim quoq; ad sepulchra Martyrum fieri consuevit. Cuius consuetudinis locuples testis est Theodoretus, qui Sermone VIII. de Curandis Græcanicis affectionibus ita scribit. *Pie verò fideliterq; precatos ea maximè consequi quæ desiderant, testantur illa, quæ votorum rei dona persoluunt: manifesta nimirum adeptæ sanitatis indicia: nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porro manuum simulacra suspendunt, ex argento, aurone contexta; gratissimè namque accipit eorum Dominus qualia que sint dona, nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea proferentis facultate metitur. Hæc itaq; omnibus spectaculo ex porrecta, testantur morborum depulsionem cuius ipsa certissima signa sunt à sanitatem consecutis allata.* Hæc Theodoretus.

Coretus quorum similia olim ad sepulchrum S. Stillæ viderelicuit, imò & hodie licet: neque enim cœlestis illius benignitatis fons exaruit. Vidi & legi Germanicè conscripta quinquaginta quinque manifesta sanè & euidentia miracula B. Stillæ suffragatione perpetrata; nam cecis visus est redditus, claudis incessus, surdis auditus, pestilentia depulsa, capitis dolores sedati, semimortui à limine mortis reuocati; & plura alia supra naturæ vires gesta, quæ insignem hanc Abenbergensem Comitissam Christo sponso suo charissimam & gratissimam esse, perspicuè ostendunt.

Miraculorum multitudine & magnitudine per-motus Gundackarus II. hoc nomine Episcopus Eystettensis Altare in memoriam B. Stillæ erexisse fertur. Sed ratio temporis obstat; nā Gundackarus diem supremum obiit anno Christi M. L. X. X. V. quo anno B. Stilla fortè nondum nata, certè necdum nota erat. Alius ergo huius altaris conditor quærendus erit. Nec plura dicenda suppetunt de B. Stilla.

Cui iungenda videtur matrona in Rebdorffensi Monasterio tumulata nomine *Agnes Ayslingerina*, cui mirifica visa cœlitus oblata, & arcana non pauca diuinitus patefacta sunt, prout qui volet, legere poterit, in *Orationali* F. Hieronymi de Villa vitis Ordinis sancti Augustini Hagenouix olim excuso. Excessit ex rebus humanis anno Saluatoris M. D. I. V. Hastenus de Diuis Eystettensibus collectanea; ita nomino, nam quæ hoc secundo libro attulimus, ea pleraque ex variis monumentis collecta & decerpta sunt

Finis libri Secundi.

Dd 2

HISTO.

Caput XI.

